

**PAGRINDINIO LIETUVIŲ KALBOS UGDYMO PROGRAMA MOKINIAMS,
TURINTIEMS SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ DĖL KLAUSOS SUTRIKIMO**

Programą rengė: Sigita Koroliovė, Jolita Levickienė, Milda Pošiūtė-Žebelienė, Erlanda Rimšienė

Pastabas ir pasiūlymus teikė: Marija Bareikienė

Turinys

LIETUVIŲ KALBA IR LITERATŪRA .

1. Bendrosios nuostatos. 2
2. Dalyko tikslas ir uždaviniai. 2
3. Kompetencijų ugdymas(is). 3
 - 3.1. Bendrųjų kompetencijų ugdymas(is). 3
 - 3.2. Dalykinių kompetencijų ugdymas(is). 3
4. Nuostatos, žinios ir gebėjimai, mokinių pasiekimai. 4
5. Integravimo galimybės. 4
 - 5.1. Kalbos ir literatūros jungtys. 5
 - 5.2. Lietuvių kalbos ir literatūros integracija su kitais dalykais. 5
6. Dalyko struktūra. 6
7. Didaktinės nuostatos. 7
8. KALBINIS IR LITERATŪRINIS UGDYMAS(IS) 5–6 KLASIŲ KONCENTRE.
 - 8.1. Mokymosi pasiekimai, baigus 6 klasę. 8
 - 8.2. Kalbos vartojimo ugdymo turinio apimtis ir ugdymo(si) veiklos 5–6 klasių koncentre. 12
 - 8.3. Kalbos sistemos pažinimo turinio apimtis 5–6 klasių koncentre. 15
 - 8.4. Kalbos sistemos pažinimo ugdymo veiklos 5–6 klasių koncentre. 18
 - 8.5. Literatūrinio ugdymo turinio apimtis 5–6 klasių koncentre. 20
 - 8.6. Literatūrinio ugdymo veiklos 5–6 klasių koncentre. 24
9. KALBINIS IR LITERATŪRINIS UGDYMAS(IS) 7–8 KLASIŲ KONCENTRE.
 - 9.1. Mokymosi pasiekimai, baigus 8 klasę. 26
 - 9.2. Kalbos vartojimo ugdymo turinio apimtis ir ugdymo(si) veiklos 7–8 klasių koncentre. 30
 - 9.3. Kalbos sistemos pažinimo turinio apimtis 7–8 klasių koncentre. 33
 - 9.4. Kalbos sistemos pažinimo ugdymo veiklos 7–8 klasių koncentre. 35
 - 9.5. Literatūrinio ugdymo turinio apimtis 7–8 klasių koncentre. 36
 - 9.6. Literatūrinio ugdymo veiklos 7–8 klasių koncentre. 41
10. KALBINIS IR LITERATŪRINIS UGDYMAS(IS) 9–10 (GIMNAZIJŲ I–II) KLASIŲ KONCENTRE.
 - 10.1. Mokymosi pasiekimai, baigus 10 (gimnazijų II) klasę. 43
 - 10.2. Kalbos vartojimo ugdymo turinio apimtis ir ugdymo(si) veiklos 9–10 (gimnazijų I–II) klasių koncentre. 43
 - 10.3. Kalbos sistemos pažinimo turinio apimtis 9–10 (gimnazijų I–II) klasių koncentre. 48
 - 10.4. Kalbos sistemos pažinimo ugdymo veiklos 9–10 (gimnazijų I–II) klasių koncentre. 50
 - 10.5. Literatūrinio ugdymo turinio apimtis 9–10 (gimnazijų I–II) klasių koncentre. 51
 - 10.6. Literatūrinio ugdymo veiklos 9–10 (gimnazijų I–II) klasėse. 56
11. MOKINIŲ DARBŲ VERTINIMO APRAŠAI.
 - 11.1. Atpasakojimo vertinimas 5–10 (gimnazijos I–II) klasėse. 58
 - 11.2. Kalbėjimo vertinimas 5–10 (gimnazijos I–II) klasėse. 60
 - 11.3. Rašinio vertinimas 5–8 klasėse. 62

11.4. Rašinio vertinimas 9–10 (gimnazijų I–II) klasėse. 64

11.5. Klaidų žymėjimas ir vertinimas. 66

LIETUVIŲ KALBA IR LITERATŪRA.

1. Bendrosios nuostatos.

Pagrindinio lietuvių kalbos ugdymo programos mokiniams, turintiems specialiųjų poreikių dėl klausos sutrikimo, paskirtis – apibrėžti lietuvių kalbos ir literatūros, kaip mokomojo dalyko, tikslus ir uždavinius, mokinių pasiekimus, ugdymo turinio apimtį, pateikti orientacines ugdymo veiklas.

Lietuvių kalbos ugdymo programos mokiniams, turintiems specialiųjų poreikių dėl klausos sutrikimo, mokykloje paskirtis – suteikti mokiniams lietuvių kalbos ir literatūros (kultūros) pagrindus, būtinus mokinio moralei, kultūrinei, tautinei bei pilietinei brandai.

2. Dalyko tikslas ir uždaviniai.

Lietuvių kalbos ugdymo programos mokiniams, turintiems specialiųjų poreikių dėl klausos sutrikimo, dalyko paskirtis – sudaryti prielaidas mokiniams ugdytis komunikavimo ir kultūrinę kompetenciją, įgalinančią mokinį bręsti kaip asmenybę, sėkmingai mokytis, bendrauti, veikti įvairiose socialinėse ir kultūrinėse situacijose.

Lietuvių kalbos ugdymo programos mokiniams, turintiems specialiųjų poreikių dėl klausos sutrikimo, uždaviniai – sudaryti sąlygas, kad mokydami lietuvių kalbos ir literatūros mokiniai:

2.1.1. išsiugdytų gebėjimus vartoti įvairias rašytinės kalbos¹ formas atsižvelgiant į komunikavimo tikslą, situaciją, adresatą;

2.1.2. išsiugdytų poreikį sąmoningai skaityti, patirti ir išgyventi esminių vertybių prasmę;

2.1.3. išsiugdytų poreikį nuolat tobulinti savo lietuvių kalbos gebėjimus, įgustų tikslingai taikyti įvairias strategijas;

2.1.4. suvoktų kalbos sistemos pagrindus, gebėtų remtis savo kalbos literatūros žiniomis ir gebėjimais mokydami kitų dalykų;

2.1.5. pažintų kalbą ir literatūrą kaip tautos kultūros dalį, suvoktų kultūros tradicijas, gebėtų vertinti įvairias kultūrinio gyvenimo formas.

2.2.1. suprastų kalbos sistemą, įgustų reikšti mintis, kurti tekstus žodžiu ir raštu kuo taisyklingesne, aiškesne bei turiningesne kalba, atrastų lietuvių kalbos teikiamas kūrybos galias;

2.2.2. atrastų skaitymo malonumą, suvoktų literatūrą kaip meną, lavintųsi estetinę pajautą, išvelgtų literatūros jungtis su kitais menais;

2.2.3. susipažintų su lietuvių ir kitų tautų literatūra, su lietuvių tautosaka, kitais Lietuvos kultūrai svarbiais tekstais, jų kalbine įvairove, iškilomis kultūros asmenybėmis, kultūrai reikšmingais istoriniais įvykiais;

2.2.4. susipažintų su Europos kultūros tradicija, jos ištakomis; išvelgtų jungtis tarp lietuvių ir užsienio literatūros kūrinių;

2.2.5. remdamiesi literatūra formuotųsi moralines nuostatas, suvoktų sąžiningumo, teisingumo, ištikimybės, pilietinės atsakomybės bei kitų žmogaus dorybių grožį, jų svarbą bendruomenės gyvenime, ugdytų šias dorybes;

¹ Sakytinio teksto suvokimo ir kūrimo (kalbėjimo ir klausymo) gebėjimų ugdymas taikomas individualiai, atsižvelgiant į kiekvieno mokinio klausos sutrikimo laipsnį bei individualius gebėjimus ir naudojimąsi klausą kompensuojančia aparatūra (individualia ar stacionaria). Atsižvelgiant į vaiko klausos sutrikimo laipsnį ir individualius gebėjimus, šeimos kalbą, mokomasi kalbėti lietuvių kalba, bendrauti su girdinčiais bendraamžiais ir mokytoju. Kalbėjimo ir klausymo gebėjimai kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų mokykloje ugdomi ne tik pamokų, bet ir individualių tarties,

kalbos mokymo ir klausos lavinimo pratybų bei nepamokinės veiklos metu. Individualių pratybų metu lavinama mokinių klausos, koreguojama tartis, mokomasi leksikos, gramatikos, sintaksės.

2.2.6. domėtusi Lietuvos kultūriniu gyvenimu, kritiškai vertintą informaciją, pateikiamą įvairiais informacijos kanalais, lavintusi savarankiško mąstymo gebėjimus.

3. Kompetencijų ugdymas(is).

Mokydamiesi lietuvių kalbos ir literatūros, mokiniai ugdomi bendrąsias (asmeninę, kultūrinę, mokėjimo mokytis, komunikavimo, socialinę pilietinę, pažinimo bei kūrybiškumo) kompetencijas ir dalykines (lingvistinę, diskurso ir literatūrinę) kompetencijas.

3.1. Bendrųjų kompetencijų ugdymas(is).

3.1.1. Asmeninę kompetenciją mokiniai ugdomi mokydamiesi pažinti save ir kitą, suprasti ir išreikšti mintis, jausmus, išgyvenimus, patirtis, aiškindamiesi svarbias vertybes ir idėjas bei apsisprendami jų atžvilgiu.

3.1.2. Kultūrinę kompetenciją mokiniai ugdomi skaitydami ir analizuodami literatūros (kultūros) tekstus, išreikšdami savo kultūrinę patirtį pačių kuriamais tekstais.

3.1.3. Mokėjimo mokytis kompetenciją mokiniai ugdomi savarankiškai atlikdami tiriamuosius darbus, atsirinkdami reikalingą informaciją įvairiuose šaltiniuose, ją sistemindami ir vertindami, planuodami savo mokymąsi ir ugdydamiesi skaitymo kultūrą.

3.1.4. Komunikavimo kompetenciją mokiniai ugdomi įgydami bendrąjį kalbinį ir funkcinį raštingumą, viešai reikšdami savo požiūrį ir jį pagrįsdami, mokydamiesi išklausti ir suprasti kitų požiūrius ir argumentus, užmegzti ir plėtoti dialogą, dalyvauti diskusijoje.

3.1.5. Socialinę pilietinę kompetenciją mokiniai ugdomi pažindami ir analizuodami viešąją Lietuvos erdvę, mokydamiesi suprasti visuomenės idėjas ir vertybes, bendruomenės gyvenimo problemas ir galimus jų sprendimo būdus, ugdydamiesi atsakomybės jausmą.

3.1.6. Pažinimo kompetenciją mokiniai ugdomi skaitydami ir analizuodami grožinius ir negrožinius tekstus, ieškodami jungčių tarp kultūros reiškinių, kūrinių, idėjų ir raiškos, mokydamiesi suprasti kalbos sistemą, tekstų struktūros modelius.

3.1.7. Kūrybiškumo kompetenciją mokiniai ugdomi interpretuodami kūrinius, žodžiu ir raštu kurdami įvairių žanrų ir tipų tekstus, išbandydami skirtingas kalbinės raiškos priemones, atlikdami tiriamuosius darbus.

3.2. Dalykinių kompetencijų ugdymas(is).

Mokydamiesi lietuvių kalbos ir literatūros mokiniai ugdomi dalykines (lingvistinę, diskurso ir literatūrinę) kompetencijas.

3.2.1. Lingvistinę kompetenciją mokiniai ugdomi aiškindamiesi kalbos sistemą, jos dėsnius, mokydamiesi fonetikos, gramatikos (morfologijos ir sintaksės), leksikos, žodžių darybos, rašybos, skyrybos, ugdydamiesi gebėjimus taisyklingai ir tinkamai vartoti kalbą.

3.2.2. Diskurso kompetenciją mokiniai ugdomi suvokdami, kaip tarpusavyje siejami atskiri prasminiai teksto elementai, kokios jų sąsajos su visu diskursu, kaip tomis sąsajomis kuriama prasmė, kaip sakiniai jungiami, kai jie susiję laiko, erdvės, priežasties ir pasekmės ir kt. ryšiais, kaip plėtojama tema, pateikiami argumentai, kaip formuluojama pagrindinė mintis, kaip parenkamas registras, kuriamas tam tikras funkcinis stilius.

3.2.3. Literatūrinę kompetenciją mokiniai ugdomi skaitydami ir nagrinėdami įvairių žanrų ir laikotarpių lietuvių ir užsienio autorių kūrinius, mokydamiesi apibūdinti veikėjus, lyginti ir vertinti jų charakterius, idėjas, požiūrius ir vertybes, išsakydami savo požiūrį apie perskaitytą kūrinį, jį vertindami.

4. Nuostatos, žinios ir gebėjimai, mokinių pasiekimai.

4.1. Lietuvių kalbos ir literatūros ugdymo turiniu ugdomos kompetencijos suprantamos kaip nuostatų, žinių ir gebėjimų visuma. Mokydamiesi lietuvių kalbos ir literatūros (kultūros) mokiniai ugdomi šias nuostatas:

4.1.1. vertinti kalbą kaip savęs ir pasaulio suvokimo būdą, bendruomenės pasaulėjautos ir pasaulėžiūros, istorinės patirties ir gyvenimo išminties reiškėją ir saugotoją;

4.1.2. vertinti lietuvių kalbą kaip svarbią Lietuvos piliečio tapatybės dalį, kultūros raiškos būdą ir viešojo bendravimo priemonę; suprasti lietuvių kalbos svarbą asmenybės ugdymuisi, saviraiškai, bendruomenės tapatybei ir jausti atsakomybę už savo kalbos turinį;

4.1.3. ugdytis asmeninį ryšį su lietuvių kultūros tradicija, gerbti ir vertinti kitų tautų kultūras, suprasti savo kultūrą kaip vertingą pasaulio kultūrų įvairovės dalį;

4.1.4. vertinti literatūrą kaip šaltinį, turtinantį asmens emocijas ir intelektą, ugdantį vaizduotę ir mąstymą; skaitant ir analizuojant literatūros kūrinius formuoti etines ir estetines vertybes;

4.1.5. semtis iš meno kūrinio gyvenimo išminties, mokytis geriau pažinti savo jausmus, mintis, išgyvenimus, patirtis, įsitikinimus, vertybines nuostatas; branginti asmens ir tautos laisvę, tiesą, draugystę, bendruomenės solidarumą, asmens sąžiningumą, teisingumą, dorumą, atsakingumą kaip pamatines vertybes;

4.1.6. plėtoti savo kūrybinius gebėjimus ir mąstymo įgūdžius; plėsti akiratį, mokytis mąstyti savarankiškai ir prisiimti atsakomybę už savo sprendimus;

4.1.7. nuolat lavintis gerus kalbinius įgūdžius, ugdytis sąmoningo skaitymo ir turiningos raiškos poreikį; vertinti kalbos įgūdžius kaip mokymosi įgūdžių pagrindą.

4.2. Mokinių pasiekimai ir jų vertinimas.

Žinios ir gebėjimai, kuriuos turi būti susiformavę dauguma mokinių, baigiančių atitinkamą kalbos ir literatūros ugdymo koncentrą, yra pateikiami pagal ugdymo sritis (kalbėjimas ir klausymas, skaitymas ir rašymas, kalbos pažinimas).

Vertinami mokinių komunikavimo ir teksto suvokimo gebėjimai, kalbos ir literatūros žinios, gebėjimai kurti tekstus taisyklinga sakytine ir rašytine kalba.

Mokymosi pasiekimuose, kurie nurodyti prie 5–6, 7–8, 9–10 (gimnazijų I–II) klasių koncentrų, pateiktas pagrindinis pasiekimų lygis. Patenkinamą pasiekimų lygį mokiniai pasiekia, jei demonstruoja gebėjimus, žemesnius nei nurodyta pagrindinio lygio mokymosi pasiekimuose. Aukštesnįjį pasiekimų lygį pasiekia tie mokiniai, kurie geba suprasti sudėtingesnius tekstus, atlikti sudėtingesnes užduotis. Mokinių teksto suvokimo pasiekimų vertinimas priklauso nuo nagrinėjamų tekstų sudėtingumo, gebėjimų atsakyti į tam tikrų tipų ir sudėtingumo klausimus, nuo užduočių atlikimo lygmens. Todėl tekstų suvokimo, kaip mąstymo gebėjimų, skirstymas į patenkinamą, pagrindinį ir aukštesnįjį pasiekimų lygį, vertinant kalbos ir literatūros mokymosi pasiekimus, apibūdinamas kokybiniais, o ne kiekybiniais skirtumais. Programoje yra pateikiami konkretūs kalbėjimo, atpasakojimo, rašinio vertinimo aprašai.

5. Integravimo galimybės.

5.1. Kalbos ir literatūros jungtys.

Kalbos ir literatūrinis ugdymas neatskiriamas nuo meno dalykų – dailės, teatro, kino: juos sieja bendra meno ženklų kalba ir bendras dėmesys Lietuvos menų raidai. Mokiniais padedama suprasti šios kalbos universalumą ir įvairovę. Jie mokomi perskaityti ir interpretuoti literatūros kūrinių inscenizacijas ir ekranizacijas.

Lietuvių kalbos, gimtosios lietuvių gestų kalbos ir kitų kalbų ryšys. Gimtosios kalbos mokėjimu ir pažinimu remiamasi mokantis lietuvių ir užsienio kalbų. Lietuvių gestų kalbos ir lietuvių kalbos mokymas turi sudaryti pagrindą mokinių funkciniai dvikalbystei, kad bendraudami jie galėtų vartoti

abi kalbas kaip mokymosi priemonę. Mokiniais, kuriems gestų kalba yra gimtoji, ji – pagrindas mokantis lietuvių kalbos. Gretinant gimtosios lietuvių gestų kalbos ir lietuvių kalbos vartoseną, atkreipiamas dėmesys į fonologines, leksines, morfologines, sintaksines, stilistines abiejų kalbų ypatybes. Jei mokiniai daugiau ar mažiau vartoja lietuvių kalbą, abi kalbos, papildydamos viena kitą, turi lemiamą reikšmę jų bendrai kalbinei kompetencijai. Todėl gestų kalbos ir lietuvių kalbos mokymas turi būti glaudžiai susijęs.

Lietuvių kalbos ir literatūros dalykas nuosekliai grindžiamas kalbos ir literatūros siejimu, nes literatūra teikia pagrindą kalbai suvokti ir vartoti. Literatūra atveria mokiniams lietuvių kalbos kūrybines galias.

Kalbos ugdymas grįstinas mokiniui reikšmingu turiniu. Tad pamokose kalbą ir literatūrą sieja tiek mokiniams aktualios bendros temos, tiek bendri kultūros tekstai. Kalbai ugdyti pasitelkiami privalomi ir pasirenkami literatūros tekstai: tautosakos, grožinės ir populiariosios mokslo literatūros, eseistikos, publicistikos, Lietuvos viešosios erdvės ir kultūrinio gyvenimo tekstai.

Ir per kalbos, ir per literatūros pamokas mokiniams atveriami kultūrinių kovų už lietuvių kalbą, už jos išsaugojimą istorija. Parodoma, kaip per amžius lietuvių raštija ir literatūra gynė ir kūrė lietuvių kalbą. Pati kalba išryškinama kaip istoriškai kintantis tautos kūrinys.

5.2. Lietuvių kalbos ir literatūros integracija su kitais dalykais.

Kalbinio ir literatūrinio ugdymo ryšius su kitais mokomaisiais dalykais lemia bendroji kultūrinė kalbos reikšmė: kalba perimamas, kuriamas ir perduodamas visų dalykų turinys. Taigi kalbinis ugdymas teikia pagrindus sėkmingam kitų dalykų mokymuisi.

Ypač glaudžiai sietinas lietuvių kalbos ir literatūros dalykas su istorija: tik derinant šiuos mokomuosius dalykus įmanoma mokiniams perteikti Lietuvos pasakojimą, padėti suvokti Lietuvos istorinę raidą, jos kultūros tradiciją. Būtina išryškinti jų gimtosios lietuvių gestų kalbos ir literatūros ryšius su lietuvių kalbos ir literatūros dalyku: atkreipti dėmesį į bendrą, visą krašto visuomenę telkiančią tradiciją, šią tradiciją kūrusius bendrus autorius ir bendrus tekstus.

Kalbos ugdymo sąsajas su kitais mokomaisiais dalykais lemia bendroji kultūrinė kalbos paskirtis: kalba kuriamas ir perteikiamas kitų dalykų turinys. Skaitydami ir aptardami grožinius ir negrožinius tekstus, mokiniai remiasi istoriniu, socialiniu, kultūriniu kontekstu, kitų mokomųjų dalykų žiniomis, mokosi atpažinti ir vertinti tekstuose teigiamas vertybes. Kalbos ugdymo veikla (kalbinių situacijų modeliavimas, tekstų kūrimas raštu) derinama su kitų dalykų tematika bei problematika. Mokytojams numaćius ir susitarus, mokantis kalbos gali būti rengiamasi ir kitų dalykų pamokoms (pvz., pristatymo rengimas, pranešimo rašymas). Remdamiesi kitų dalykų mokymosi patirtimi mokiniai mokosi argumentuoti, tikslingai pasirinkti informaciją iš įvairių šaltinių, taisyklingai rašyti įvairių dalykų sąvokas, tinkamai pateikti citatas, nurodyti šaltinius.

Kalbos žinios, įgytos lietuvių kalbos ir literatūros pamokose, padeda mokiniams suprasti užsienio kalbų sistemas ir sėkmingai šių kalbų mokytis. Lietuvių kalbos pamokose nagrinėjamos temos ir problemos turi kultūrinį, pilietinį, dorovinį ir filosofinį pobūdį: jas svarstant svarbu pasitelkti etikos, tikybos, pilietiškumo pagrindų dalykų patirtis. Ugdant loginį ir kūrybinį mąstymą lietuvių kalba sietina su matematika. Informacijos paieška, naudojimas elektroninėmis žodynų versijomis, elektroninėmis mokymo(-si) priemonėmis, teksto rengimas kompiuterinėmis programomis, pristatymų kūrimas suartina lietuvių kalbos ir literatūros pamokas ir su informacinėmis technologijomis.

Informacijos apdorojimas, tekstų pateikimas glaudžiai sietinas su informacinėmis komunikacinėmis technologijomis. Mokiniai mokosi vertinti informacijos patikimumą, tikslumą, tinkamumą skaityti ir suprasti interaktyvius tekstus, kuriuose prasmė reiškiamą ne tik žodžiais. Skaitydami, sudarydami ir pildydami lenteles, braižydami diagramas ir grafikus mokiniai gali pritaikyti matematikos, informacinių technologijų ir kalbos mokymosi patirtį. Rašant ir redaguojant kompiuteriu reikia išmanyti, kaip sutvarkyti pastraipas, kokius rašmenų šriftus, stilius pasirinkti, kaip tikrinti rašybą, įterpti paveikslą, paaiškinimą. Kalbos gebėjimų plėtojimo motyvacija gali būti didinama mokantis

kitų dalykų. Siektina, kad ir per kitų dalykų pamokas (ir gyvenime) būtų laikomasi pagrindinių kalbinio raštingumo reikalavimų. Lietuvių kalbos ir integruojamųjų programų ryšiai grindžiami bendrųjų gebėjimų, būtinų asmens komunikacinei ir kultūrinei kompetencijai įgyti, ugdymu.

6. Dalyko struktūra.

Lietuvių kalbos ir literatūros programoje ugdymo turinys pateikiamas koncentrais: 5–6, 7–8, 9–10 (gimnazijų I–II) klasės. Kiekvieno koncentro turinį sudaro santykinai atskirtos, bet ugdymo procese integruojamos sritys: kalbinis ir literatūrinis (kultūrinis) ugdymas.

6.1. Kalbinis ugdymas apima kalbos vartojimo ugdymą ir kalbos sistemos pažinimą. Nurodomi kiekvieno koncentro kalbos vartojimo ugdymo mokymosi pasiekimai, turinio apimtis ir ugdymo veiklos bei kalbos sistemos pažinimo mokymosi pasiekimai, turinio apimtis ir ugdymo veiklos. Pastarosios yra pateikiamos atskirai, nes bazinio raštingumo įgūdžiai yra iš esmės psichomotoriniai ir turi formavimosi etapus, kurie sudaro atskirą sistemą.

Kalbos sistemos pažinimo temos skirstomos pagal konkrečias klases ir pateikiamos nuosekliai, kad būtų matyti tęstinumas, sistemingumas. Į kalbinį ugdymą įtrauktos ir mokslo metų pradžioje svarbios kalbos žinių kartojimo bei įgūdžių įtvirtinimo temos.

Kiekvienoje klasėje mokiniai nuosekliai įgyja vis sudėtingesnių kalbos vartojimo įgūdžių. Kalbos vartojimo įgūdžiai, ugdomi literatūros pamokose, yra susiję su meninio stiliaus tekstų nagrinėjimu ir, be kalbos vartojimo, turi ir literatūrinio ugdymo tikslų. Literatūros pamokose skaitomi ir negrožiniai kultūros tekstai, jie taip pat susiję su literatūra, apima jos kontekstą. Tačiau grožinė literatūra neapėmia visos šiuolaikinių tekstų įvairovės, neatskleidžia technologijų teikiamų galimybių. Negrožinių tekstų skaitymui, klausymui ar stebėjimui ir klausymui, įvairiems bendravimo kontekstams yra skirta kalbos vartojimo ugdymo dalis.

6.2. Literatūrinio (kultūrinio) ugdymo dalyje yra nurodyti kiekvieno koncentro literatūros mokymosi pasiekimai, turinio apimtis ir ugdymo veiklos. Literatūros turinys pateiktas taip, kad mokiniai, sudominti literatūra, jiems artimomis ir aktualiomis skaitomų tekstų temomis ir problemomis, būtų nuosekliai įvesdinami į lietuvių ir kitų Europos tautų kultūros pasaulį. Todėl literatūros turinys 5–6 ir 7–8 klasėse yra grindžiamas teminiu principu. Siekiama, kad mokiniai nagrinėtų visų literatūros rūšių, įvairių žanrų kūrinius. Klasikos kūriniai aktualizuojami, su jais siejama šiuolaikinė literatūra. Klasikos tekstai padeda mokiniams susipažinti su Lietuvos kultūrinio pasakojimo fragmentais, to pasakojimo reikšme nūdienai.

Literatūros kūriniai ar jų ištraukos atrinkti atsižvelgiant į mokinių amžių, kūrinių vertę ir svarbą. Į programą įtraukti nacionaliniu mastu įvertinti šiuolaikiniai lietuvių autorių kūriniai. Siekiama, kad mokiniai pažintų svarbiausias lietuvių kultūros temas, sužinotų apie išskirtines asmenybes. Siekiant jungčių su vidurinio ugdymo lietuvių kalbos ir literatūros programa, abiejų programų tęstinumo, 9–10 (gimnazijų I–II) klasėse chronologiškai pateikiamos Antikos ir Viduramžių literatūros temos. Ugdant kalbinį ir kultūrinį raštingumą analizuojami ir negrožiniai tekstai, susiję su literatūros kūriniais, autoriais, Lietuvos kultūrai reikšmingomis asmenybėmis, istoriniais įvykiais (7–8, 9–10 (gimnazijų I–II) klasių centruose). Literatūros kontekstas padeda mokiniams suprasti ir įvertinti esminius Lietuvos kultūros aspektus. Negrožiniai tekstai turėtų padėti suprasti literatūros procesą.

5–6 ir 7–8 klasių literatūros ugdymo turinys sudarytas laikantis teminio ir probleminio nuoseklumo. Temos išskirtos remiantis programoje numatytais ugdymo tikslais, menine literatūros verte ir su ja susijusiomis kompetencijomis: asmenine ir kultūrine. Į turinio apimtį įtraukti meniškai vertingi, tinkami pagal amžių skirtingų žanrų kūriniai. Atsižvelgiant į daugiau susikaupimo ir atidaus skaitymo įgūdžių reikalaujančių, sudėtingesnių kūrinių supratimo gebėjimų ugdymą, įtraukti sudėtingesni skirtingų žanrų kūriniai. Atsižvelgiant į meninės raiškos įvairovės suvokimo ugdymą, įtraukti skirtingų laikotarpių ir žanrų prozos, dramos kūriniai (tragedija, drama), klasikinė ir modernioji poezija. Atsižvelgiant į negrožinių tekstų supratimo gebėjimų ugdymą, įtraukta dalis

skirtingų laikotarpių ir žanrų negrožinių kultūros tekstų (kalba, viešas laiškas, dienoraštis, atsiminimai).

5–6, 7–8 klasių literatūrinio ugdymo turinio struktūra: temos, siūlomi nagrinėjimo aspektai, privalomų autorių kūriniai, kiti kultūros tekstai, skaitymui ir kalbos ugdymui rekomenduojami papildomi kūriniai, kurie praplečia ir pagilina literatūrinę patirtį, žinias ir supratimą. Rekomenduojamų kūrinių dalį mokytojai su mokiniais gali papildyti vertybiniu ir meniniu požiūriu vertingais kūriniais, pasirinktais savo nuožiūra.

9–10 (gimnazijų I–II) klasių literatūros ugdymo turinys sudarytas laikantis chronologinio ir teminio bei probleminio nuoseklumo. 9–10 (gimnazijų I–II) klasės literatūros turinys susiejamas su 11–12 (gimnazijų III–IV) klasių literatūros turiniu. Jis apima šiuolaikinės kultūros ir literatūros ištakas – lietuvių tautosaką ir mitologiją, Antiką, Bibliją, Viduramžius ir archetipinių vaizdinių, siužetų, temų, idėjų interpretacijas klasikinėje ir šiuolaikinėje lietuvių ir užsienio literatūroje. Dėmesys sutelkiamas į etinį, visuomeninį literatūros (tautosakos) turinį ir jo estetinę raišką. Kūriniai (grožiniai ir negrožiniai tekstai) parinkti remiantis programoje numatytais ugdymo tikslais, menine literatūros verte ir su ja susijusiomis kompetencijomis: asmenine, kultūrine, socialine pilietine. Siūlomais nagrinėjimo aspektais nėra siekiama aprėpti visų kūrinyje atspindėtų aspektų: juos mokytojai renkasi patys. Siūlomi temų aspektai neriboja laisvės, bet padeda aktualiai perskaityti privalomus ir kontekstinius kūrinius.

9–10 (gimnazijų I–II) klasių literatūros ugdymo turinio struktūra: horizontalioje lentelės grafoje pateiktos siūlomos nagrinėjimo temos, skirtos kūrinio prasmėms ir meninei vertei suprasti; pirmoje lentelės grafoje pateikti privalomų autorių kūriniai, tautosakos, kultūros tekstai; antroje lentelės grafoje pateikti savarankiškam skaitymui ir kalbos ugdymui rekomenduojami kūriniai, kurie praplečia ir pagilina literatūrinę patirtį, žinias ir supratimą; trečioje grafoje pateikti siūlomi nagrinėjimo aspektai.

Literatūrinio ugdymo veiklos, nurodytos po kiekvieno koncentro literatūros ugdymo turinio, apima daugumą galimų užduočių ir pateikia tinkamų tokioms užduotims atlikti mokymo(si) metodų ir būdų pavyzdžių, atsižvelgiant į mokinių amžiaus tarpsnius ir suteikiant galimybę individualizuoti ir diferencijuoti įvairių ugdymosi poreikių turinčių mokinių mokymo(si) procesą.

Literatūrinio ugdymo veiklos yra sugrupuotos pagal pagrindinius darbo su kūriniais etapus: pirminis susipažinimas su literatūros (kultūros) kūriniumi ir teksto suvokimas; kūrinių ir jų kontekstų analizė, lyginimas, interpretacija; kūrinio vertinimas ir apibendrinimas arba baigiamieji ir kūrybiniai darbai. Literatūrinio ugdymo veiklos yra rekomendacinio pobūdžio.

Per literatūros pamokas naujos žinios yra geriau įsisavinamos ir gebėjimai būna tvirtesni, jeigu medžiaga pateikiama žodžiu, raštu, garso ir vaizdo priemonėmis. Patartina pasitelkti įvairiausių analizavimo aspektus, diskusijas ir kūrybinį rašymą, įvairius kalbinės raiškos būdus (grupinio darbo pristatymai, pranešimai, kalbos, diskusijos), vaidinimą, inscenizavimą, kurie ugdo teksto interpretavimo, mokinių viešojo kalbėjimo gebėjimus, drąsą ir pasitikėjimą savimi.

Siekiant ugdyti komunikavimo ir mokymosi mokyti kompetencijas, patartina pasitelkti aktyvaus mokymosi metodus (tiriamuosius darbus, probleminį, projektinį darbą ir kt.), mokiniams suteikti galimybę mokytis savarankiškai, poromis, grupėse, siekiant ugdyti bendradarbiavimo įgūdžius ir pareigos jausmą, skatinti kitų atliktų darbų vertinimą ir savo pažangos įsivertinimą.

7. Didaktinės nuostatos.

Kalbos ir literatūros ugdymas remiasi sistemiškumo ir sąmoningumo, integracijos ir interpretacijos, komunikacijos ir bendradarbiavimo didaktinėmis nuostatomis.

7.1. Remiantis sistemiškumo ir sąmoningumo nuostata siekiama, kad mokiniai mokytųsi suprasti lietuvių kalbą kaip sistemą. Kalbos pažinimo ugdymo turinys pateiktas tokia tvarka, kad žinios apie kalbą sudarytų tam tikrą sistemą, kuri mokiniams padėtų skirti bendruosius dalykus nuo atskirų ir suvokti kiekvieno kalbos fakto vietą kalbos lygmenų hierarchijoje. Sisteminiis lietuvių kalbos

pažinimo ugdymo turinys kiekviename konkrece pradedamas žemiausiu kalbos lygmeniu ir baigiamas aukščiausiu (garsas – žodis – sakinys), kiekvienas kalbos mokslo skyrius (fonetika, morfologija, sintaksė) taip pat išlaiko savo vidinę logiką. Remiantis sistemiškumo ir sąmoningumo nuostata pateikiamas ir literatūros kurso turinys: 5–6 ir 7–8 klasių literatūros ugdymo turinys sudarytas laikantis teminio ir probleminio nuoseklumo pagal paaugliams artimas patirtis, vertybinį ir visuomeninį literatūros turinį, kad mokiniai būtų nuosekliai įvesdinami į Lietuvos ir Europos kultūros pasaulį; 9–10 (gimnazijų I–II) klasių literatūros turinys, sudarytas laikantis teminio ir probleminio bei chronologinio nuoseklumo, tuo būdu ne tik susiejamas su chronologiškai pateiktu 11–12 (gimnazijų III–IV) klasių literatūros turiniu, bet ir siekia lavinti mokinių kultūrinį istorinį sąmoningumą.

7.2. Integracijos ir interpretacijos nuostata skatina atsižvelgti ne tik į vidines kalbos ir literatūros sąsajas bei įvairių mokomųjų dalykų ryšius, bet ir į humanitarinio ugdymo ir mokinio asmenybės brandimo integralumą bei kūrybinių galių plėtotę. Tai atitinka lietuvių kalbos ir literatūros dalyko paskirtį – suteikti mokiniams humanitarinio išsilavinimo pagrindus, būtinus asmens moralei, kultūrinei, pilietinei brandai, atverti kultūrinius prasmės šaltinius ir padėti formuoti vertybines nuostatas, kurti prasmingas asmeninio gyvenimo gaires. Integracijos ir interpretacijos nuostata atveria galimybes į mokinių žvelgti kaip į savarankišką asmenį, gebantį ugdytis kūrybinį požiūrį į kalbą ir literatūrą, vertinti įvairius kūrinius, kultūrinius reiškinius ir suvokti jų sąsajas su dabartimi.

7.3. Komunikacijos ir bendradarbiavimo nuostata akcentuojama ne tik komunikacinė kalbos funkcija, bet ir jos taikymas gyvenime, t. y. bendradarbiavimas su kitais žmonėmis. Mokymasis yra socialinė veikla – dalijamasi patirtimi, keičiamasi nuomonėmis, kartu atliekami įvairūs darbai. Tai suteikia galimybę pasitikrinti ir praplėsti savo suvokimą, ugdo kūrybinį ir kritinį mąstymą, suteikia daugiau pasitikėjimo savimi. Bendradarbiavimu paremtos mokymosi formos skatina mokinių aktyvumą, ugdo savarankiškumą ir atsakomybę už mokymąsi. Svarbu, kad bendradarbiaudami mokiniai praktiškai (ir intuityviai) mokosi visų kalbinės veiklos rūšių – klausymo, kalbėjimo, skaitymo ir rašymo – strategijų, padedančių jiems geriau suprasti, struktūruoti informaciją, ją perteikti ir kurti. Tai ugdo gebėjimą komunikuoti žodžiu ir raštu, gerina skaitymo ir rašymo pasiekimus, skatina įvairios kilmės mokinių tarpusavio supratimą ir prisideda prie solidarios visuomenės kūrimo.

8. KALBINIS IR LITERATŪRINIS UGDYMAS(IS) 5–6 KLASIŲ KONCENTRE

8.1. Mokymosi pasiekimai, baigus 6 klasę

Ugdymo sritys	Gebėjimai	Kalbėjimo ir klausymo gebėjimai
Komunikavimas		<p>Pagal galimybes aiškiai taria, kalba girdimai, taisyklingai, tinkamu tempu.</p> <p>Glaustai išdėsto tai, ką išgirdo ar perskaitė. Mokytojo padedamas užduoda klausimus apie tai, ką išgirdo ar perskaitė, ir geba į juos atsakyti.</p> <p>Naudodamasis pagalba geba glaustai papasakoti įvykį, žodžiu apibūdinti daiktą, gyvūną, vietą ir asmenį, paaiškinti nesudėtingą procesą, pareikšti nuomonę apie perskaitytus kūrinius.</p> <p>Aptaria bendravimo trumposiomis žinutėmis ir saugaus elgesio internete taisykles; tinkamai bendrauja dirbdami poromis ir grupėje, telefonu, paštu, elektroniniu paštu ir socialiniuose tinkluose.</p>

	<p>Supranta trumpų tekstų (monologų, dialogų) apie gerai žinomus dalykus, su kuriais nuolat susiduriama įprastose situacijose, turinį.</p> <p>Supranta nesudėtingų tekstų (instrukcijų, skelbimų ir kt.) esmę, kai kalbama aiškiai artikuliuojant bendrine kalba, nesudėtingomis konstrukcijomis, informacija pakartojama kelis kartus.</p>
Atpasakojimas ir pristatymas	<p>Atpasakoja kūrinių, naudodamiesi planu ar reikšminiais žodžiais.</p> <p>Paprastus tekstus atpasakoja aiškiai, nuosekliai, pasakoja istorijas pagal piešinius (arba piešinių ciklą), paaiškina jų turinį.</p> <p>Pagal pateiktą schemą geba sekti nesudėtingą pasaką, pasakoti padavimą.</p> <p>Trumpai pasakoja (kuria monologą) arba dalyvauja pokalbyje apie kasdienę veiklą, pomėgius, interesus.</p> <p>Naudojasi nurodytomis kalbėjimo ir kompensavimo strategijomis.</p>
Skaitymo ir rašymo gebėjimai	
Teksto suvokimas	<p>Skaito ir supranta nedidelės apimties, nesudėtingos struktūros ir aiškaus turinio tekstus.</p> <p>Naudojasi mokytojo nurodytais informacijos šaltiniais, randa reikalingą informaciją.</p> <p>Remdamasis mokytojo pateiktu teksto apibendrinimo planu, klausimais ar užuominomis, nurodo skaityto teksto temą, atsako į elementarius teksto supratimo klausimus.</p> <p>Remdamasis įspūdžiu ar patirtimi keliais sakiniais parašo ir (arba) pasako savo nuomonę apie tekste aprašytus dalykus.</p> <p>Remdamasis mokytojo pateiktomis nuorodomis aptaria grožiniame tekste vaizduojamą pasaulį (veikėjus, veiksmo vietą, siužetą) ir išskiria pagrindinius negrožiniuose tekstuose pateiktus faktus.</p> <p>Randa informaciją nurodyta tema nurodytuose grožiniuose ir negrožiniuose (taip pat ir įvairialypės informacijos) tekstuose.</p> <p>Taiko mokytojo nurodytas strategijas prieš skaitymą, skaitant ir po skaitymo. Įvairiais būdais tikrinasi teksto suvokimą: klausia mokytojo ir (arba) kitų mokinių; mokytojui padedant skaito tekstą dar kartą; pasižymi nesuprantamą leksiką; bando lietuvių gestų kalba ir/arba sakytine lietuvių kalba paaiškinti sudėtingesnes teksto vietas.</p> <p>Mokytojo klausiamas atsako, kas pasisekė, kas ne.</p>
Literatūros (kultūros) pažinimas	<p>Skaito 5–6 klasėms rekomenduojamas arba mokytojo parinktas lietuvių ir užsienio literatūros prozos, poezijos, dramos knygas, kuriomis remiantis formuojasi dorovinės nuostatos ir skaitymo įgūdžiai.</p> <p>Susipažįsta su perskaityto kūrinio autoriaus biografija, supranta nedidelės apimties, nesudėtingos struktūros ir aiškaus turinio</p>

	<p>grožinių ir negrožinių kūrinių turinį, geba suformuluoti skaitomo teksto pagrindinę mintį. Mokytojui padedant analizuoja kūrinius, apžvelgia menines ypatybes, vertina veikėjų poelgius, aptaria jų charakterius, dalijasi savo išpūdžiais, jausmais ir patirtimi, supranta ir vertina skirtingus požiūrius, kurie išryškėja skaitant literatūros kūrinius.</p> <p>Susipažįsta su lietuvių tautosaka.</p>
Kūrinio visumos supratimas	<p>Savarankiškai arba padedant mokytojui naudodamasis klausimais, trumpomis formulotėmis, esminiais žodžiais, formuluoja klausimus iš perskaityto teksto, atsako į klausimą citata, sugalvoja pavadinimus atskiroms pastraipoms, sudaro teksto turinio planą.</p> <p>Kartu su mokytoju aiškinasi patarlių, priežodžių, frazeologizmų reikšmes.</p> <p>Padedant mokytojui aptaria kūrinio visumą, nurodo įvykius, laiką ir vietą; pagal pateiktus klausimus ar aprašymo planą remdamiesi kūrinio apibūdina veikėjų išvaizdą, charakterio ir elgesio ypatybes, veikėjų ryšius.</p> <p>Padedant mokytojui formuluoja pagrindinę mintį; aptaria kūrinio temą, pagrindinius įvykius, veikėjų charakterius.</p> <p>Randa ir pasižymi nežinomus žodžius, aiškinasi nežinomų žodžių reikšmes naudodamiesi įvairiais informacijos šaltiniais (pasiklausia mokytojo, klasės draugų, šeimos narių, naudojami žodynais) ir išmoksta tuos žodžius vartoti.</p>
Supažindinimas su literatūros teorijos sąvokomis	<p>Teksto žanrai, tipai, struktūra: padavimas, pasakėčia, literatūrinė pasaka, eilėraštis, inscenizacija, himnas, drama, aprašymas, pasakojimas; įžanga, dėstymas, pabaiga.</p> <p>Kūrinio prasmių lygmuo: tema, pagrindinė mintis.</p> <p>Kūrinio vaizduojamasis pasaulis: veiksmo laikas, veiksmo vieta, pagrindinis veikėjas, pasakotojas, veiksmo eiga, veikėjų dialogai.</p> <p>Kūrinio meninė raiška: posmas, antonimas, sinonimas, deminutyvas, klausimas.</p>
Teksto kūrimas	<p>Rašo įskaitomai, reikšdami mintis ir jausmus aiškia, suprantama kitiems kalba.</p> <p>Apibūdina gerai žinomą daiktą, gyvūną, vietą.</p> <p>Kuria tekstus, susijusius su asmeninio gyvenimo situacijomis, vartoja mokytojo pasiūlytas leksines, gramatines priemones.</p> <p>Pasirenka kalbinę raišką atsižvelgiant į adresatą (bendraamžis, vyresnis).</p> <p>Rašo nesudėtingos kompozicijos pasakojimus naudodamiesi pateikta medžiaga, naudojami mokytojo pasiūlytais rašymo planavimo būdais.</p>

	<p>Rašo paprastą tekstą taikydami trinarę rašinio kompoziciją (įžanga, temos plėtojimas, pabaiga).</p> <p>Geba rašyti laiškus (taip pat el. laiškus ir žinutes) ir užpildyti paprastas formas (anketas).</p> <p>Glaustai išsako savo nuomonę (pvz., apie perskaitytą knygą, įvykusį renginį), naudojantis pateiktomis frazėmis, žinomais modeliais.</p> <p>Padedant mokytojui tobulina nurodytą teksto dalį kalbinės raiškos ir taisyklingumo požiūriu.</p>
Kalbos pažinimo gebėjimai	
Kalba kaip socialinis kultūrinis reiškinys	<p>Tekste atpažįsta dažniau vartojamus sinonimus, randa žodžius, galinčius turėti antonimus. Geba pasakyti kai kurias antonimų poras, sugalvoja su jais sakinių.</p> <p>Geba naudotis reikiamais žodynais ir žinynais; naudodamiesi žodynais savarankiškai ar bendradarbiaudamas išsiaiškina jiems aktualių žodžių reikšmę.</p>
Fonetikos, morfologijos žinių taikymas, taisyklinga tartis ir rašyba	<p>Pagal galimybes skiria, taisyklingai taria ir rašo ilgusius ir trumpusius balsius, dvibalsius ir dvigarsius, kietuosius ir minkštuosius priebalsius.</p> <p>Savarankiškai arba padedamas mokytojo paaiškina kai kurių žodžių sandarą ir rašybą.</p> <p>Taisyklingai rašo šaknies balsius; taiko nosinių balsių rašybos žodžių šaknyse taisykles.</p> <p>Taisyklingai rašo būdvardžių laipsnių priesagas ir įvardžiuotines galūnes</p> <p>Žino priesagų <i>-elis, -ėlis, -esys, -ykla, -ynas, -ukas, -ymas, -imas, -uotas, -otas, -inis, -ingas, -iškas</i> reikšmes, sudaro su šiomis priesagomis naujus žodžius, tinkamai juos vartoja ir taisyklingai rašo.</p> <p>Taisyklingai rašo tikrinius pavadinimus.</p> <p>Atpažįsta daiktavardį, būdvardį, veiksmažodį, prielinksni, jungtuką ir tinkamai juos vartoja; nurodo ir paaiškina daiktavardžio, būdvardžio, veiksmažodžio gramatinius požymius.</p> <p>Moka linksniuoti, taisyklingai vartoja ir rašo daiktavardžių ir būdvardžių linksnius, veiksmažodžio asmenų galūnes,rieveiksių (būdo, laiko, vietos) priesagas, laipsnių priesagas.</p> <p>Taisyklingai vartoja prielinksnius <i>pas, per, į, ant</i>.</p>
Sintaksės žinių taikymas, taisyklinga skyryba	<p>Skiria sakinių rūšis pagal komunikacinę tikslą, taisyklingai juos skaito.</p> <p>Skirsto sakinius žodžių junginiais, atpažįsta pagrindines ir</p>

	<p>antrinės sakinio dalis, kelia joms klausimus.</p> <p>Taisyklingai skiria viena rūšies sakinio dalis. Atpažįsta vienisą ir sudėtinį sakinius.</p> <p>Skiria paprastus tiesioginės kalbos atvejus. Randa sakinyje kreipinį, jį skiria.</p> <p>Geba atpažinti sakinio dalis, sakinių tipus ir rūšis; pagal galimybes sintaksiškai nagrinėja vienisą ir sudėtinį sakinius.</p> <p>Rašydami tekstą taiko įgytas skyrybos žinias.</p>
--	--

8.2. Kalbos vartojimo ugdymo turinio apimtis ir ugdymo(si) veiklos 5–6 klasių koncentre.

Turinio apimtis	Ugdymo(si) veiklos
Kalbėjimas ir klausymas	
<p>Klausymosi taisyklės. Aktyvus klausymasis.</p> <p>Aiškaus bei taisyklingo kalbėjimo ir tinkamos intonacijos etiketas. Komunikacijos barjerų peržengimas. Nežodinis bendravimas (laikysena, mimika, gestai).</p> <p>Kalbėjimo situacijos – viešoji ir asmeninė erdvė, tikslai ir adresatas – suaugusieji, bendraamžiai, pažįstami ir svetimi žmonės.</p> <p>Pokalbio pradžios ir pabaigos etiketas. Požiūrio išsakymo ir prieštaravimo etiketas.</p> <p>Pristatymas, jo situacija ir tikslai (kam, kas ir kodėl pristatoma). Tinkamo žodyno pasirinkimas.</p> <p>Bendravimo telefonu ir internete elgesio taisyklės. Internetas kaip pavojaus šaltinis.</p>	<p>Klausymosi taisyklių sudarymas ir priėmimas.</p> <p>Aktyvaus klausymosi pratybos, padėsiančios mažinti komunikavimo baimę (pasitikslinimas, perklausimas, paprašymas pakartoti, kalbėti lėčiau, pasakyti gestų kalba, parašyti ir kt.) Gyvos šnekamosios ir vaizdo medžiagoje užfiksuotos bendrinės kalbos suvokimas klausia ir rega (skaitymas iš lūpų) ir atpasakojimas (mokytojo paliepiamai, instrukcijos, pamokos medžiagos perteikimas, klasės draugo pasakojimas, diskusijų ir pokalbių dalyvių, pamokos svečių kalba, vaizdo medžiagos herojų pasisakymai ir pan.)</p> <p>Kalbėjimo aiškumo, tempo, garsumo, balso tembro, intonacijos ir bendros laikysenos pratybos (garso ir vaizdo įrašų analizė) atsižvelgiant į kiekvieno mokinio klausos sutrikimo laipsnį, individualius gebėjimus ir naudojimąsi klausą kompensuojančia aparatūra. Taisyklingos tarties ugdymo veiklos. Vaidmeniniai žaidimai, inscenizavimas.</p> <p>Požiūrio išsakymas dirbant poromis ar grupėmis, diskutavimas konkrečia tema, prieštaravimas, savo pozicijos pagrindimas. Pagal galimybes aiškiai tariant ir tinkamai intonuojant temos pristatymas ir atsakymai į klausimus įvairiose kalbėjimo situacijose.</p> <p>Pristatymai. Draugų darbo vertinimas, pripažinimas ir korektiškos pastabos.</p> <p>Tinkamo bendravimo telefonu, paštu, elektroniniu paštu ir socialiniuose tinkluose pratybos, žinučių rašymas.</p>

Skaitymas ir tekstų kūrimas (žodžiu ir raštu)	
<p>Skaitymas balsu: skaitymo girdimumas, aiškumas, tempas, pauzės ir intonacija.</p>	<p>Artikuliacijos lavinimo ir taisyklingo kvėpavimo pratimai. Skaitymo technikos tobulinimas atsižvelgiant į kiekvieno mokinio klausos sutrikimo laipsnį, individualius gebėjimus ir naudojimąsi klausą kompensuojančia aparatūra, kreipiant dėmesį į tinkamą galvos ir viso kūno padėtį, skaitymo tempą, pauzes ir intonaciją.</p>
<p>Tikslingas skaitymas. Pasirengimas skaityti, dėmesingas skaitymas. Skaitymo malonumas, įdomumas. Tikslingas skaitymas iš naujo.</p> <p>Atidusis (įdėmusis) skaitymas. Vadovėlių medžiaga: apibrėžimai, taisyklės, instrukcijos, lentelės, schemos, simboliai, žemėlapiai, jų suvokimas.</p> <p>Pažintinis (apžvalginis) skaitymas. Spaudiniai: knygos, laikraščiai ir žurnalai.</p> <p>Ieškomasis skaitymas. Žodynai ir žinynai, jų sandara ir naudojimas.</p>	<p>Įdomių knygų atradimas ir pristatymas / savarankiškai pasirinktos ar mokytojo pasiūlytos knygos skaitymas klaseje ir namuose su numatytomis užduotimis pristatymui ir bendrai klasės diskusijai. Savo ir kitų skaitymo stebėjimas ir vertinimas.</p> <p>Skaitytojo užrašų vedimas. Knygos pristatymas supažindinant su knygos autoriumi, siužetu, veikėjais, svarbiausiomis mintimis.</p> <p>Glaustas grožinio ir negrožinio teksto atpasakojimas cituojant, atsakant į klausimus, užbaigiant sakinius ir kt.) Vadovėlių medžiagos skaitymas ir komentavimas.</p> <p>Įvairių spaudinių pristatymas (porinis arba grupinis darbas). Skaitymo rekomendacijos klasės draugams.</p> <p>Nežinomų žodžių reikšmių ir reikiamos informacijos radimas žodynuose, žinyuose ar kituose šaltiniuose.</p>
<p>Pagrindinės informacijos radimo strategijos. Vaizdinės ir tekstinės informacijos šaltiniai ir jų patikimumas.</p> <p>Reportažinės fotografijos, antraštės.</p> <p>Internetas kaip akiračio plėtimo priemonė ir informacijos šaltinis. Svarbi ir nesvarbi informacija. Naujausios informacijos perdavimo galimybės.</p>	<p>Papildomos informacijos išrinkimas iš pasiūlytų šaltinių. Šaltinio nurodymas. Svarbios ir nesvarbios informacijos lyginimas ir vertinimas atsakant į klausimus, ieškant įrodymų, bandant rasti trūkstamą dėlionės dalį ir pan.</p> <p>Naujos ir jau žinomos informacijos susiejimas ir panaudojimas užduočiai atlikti (siejant su kalbos ar literatūros temomis).</p> <p>Tekstų kūrimas pagal paveikslus ar vaizdinę medžiagą (aprašymas, savo nuomonės išreiškimas ir pagrindimas / kūrybinis darbas). Klausimų sudarymas naudojantis pagalbine medžiaga (klausimų schemos, atsakymų variantai, žodžių rinkiniai ir pan.).</p> <p>Užduočių rasti informaciją ir ją tikslingai panaudoti sudarymas ir atlikimas (grupės – viena kitai). Elektroninio laiško ir žinutės rašymas.</p>

<p>Dalykinio ir meninio stiliaus tekstai, jų paskirtis ir kalbos ypatybės (tikslumas, aiškumas ir glaustumas; konkretumas ir vaizdingumas).</p> <p>Publicistinio ir buitinio stiliaus tekstai, jų paskirties supratimas. Publicistinio ir buitinio stiliaus kalbos ypatybės. Kalbos vaizdingumas ir neformalumas, dialogiškumas.</p> <p>Praktinių tekstų kalbos ypatybės: naudojimosi instrukcijos, prekių etiketės, tvarkaraščiai ir kt.</p>	<p>Skirtingo stiliaus tekstų lyginimas, kalbos ypatybių žymėjimas padedant mokytojui.</p> <p>Žodžių, sakinių įrašymas į pateiktus skirtingų stilių tekstus.</p> <p>Asmeninio laiško rašymas.</p> <p>Tikslingas duomenų atsirinkimas iš schemų, sąrašų, tvarkaraščių, kainoraščių ir pan. Paprastų formų (anketų) pildymas.</p>
<p>Sakytinė ir rašytinė raiška.</p> <p>Sakytinės raiškos ypatybės (kreipimasis į klausytojus, kalbėjimas pirmu asmeniu, dažniausiai – esamasis laikas, trumpi sakiniai).</p>	<p>To paties teksto sakytinės ir rašytinės formų nagrinėjimas ir lyginimas.</p> <p>Savo nuomonės išreiškimas ir pagrindimas / savo nuotyčio pasakojimas (pagal individualius gebėjimus žodžiu (gestų kalba) ir raštu) ir glaustas apibendrinimas (raštu) turint aiškų tikslą, naudojantis pavyzdžiais, pagalbine medžiaga (klausimais, schemomis, sakinių pradžiomis, trūkstantų žodžių rinkiniu ir pan.)</p>
<p>Teksto suvokimo ir kūrimo pagrindai.</p> <p>Įspūdis, nuomonė, požiūris, jų reiškimas ir pagrindimas (pavyzdžiai, citatos, asmeninė patirtis). Išvados, jų formulavimas.</p> <p>Teksto struktūra (įžanga, minties plėtojimas, pabaiga).</p> <p>Teksto tema ir pagrindinė mintis.</p> <p>Pavadinimo funkcijos.</p>	<p>Savo idėjų, emocijų ir skaitymo įspūdžių išreiškimas. Išvadų, paremtų perskaitytu tekstu, formulavimas.</p> <p>Pavyzdžių (citatų, charakteringų detalių) radimas tekste. Detalių apibūdinimas, aptarimas.</p> <p>Argumentavimas, paremtas savo asmenine patirtimi ir pavyzdžiais iš teksto vadovaujant mokytojui, naudojantis užuominomis, pagalbinais klausimais..</p> <p>Realybės ir fantazijos atpažinimo, įmanomo ir neįmanomo įvardinimo pratybos. Perskaityto teksto atpasakojimas išskiriant svarbiausią informaciją. Atsakymas į klausimus. Informacijos apibendrinimas raštu.</p> <p>Pagrindinės minties suradimas tekste vadovaujant mokytojui, naudojantis užuominomis, pagalbinais klausimais. Teksto (skirsnelio) pagrindinių dalykų išvardijimas, situacijos apibūdinimas ir įvardinimas.</p>
<p>Rašymo strategijos: apmąstymas, plano apmatai ir minčių žemėlapis, rašymas, peržiūrėjimas, grįžtamosios informacijos gavimas.</p> <p>Tekstų tipai. Pasakojimas, aprašymas, atpasakojimas.</p> <p>Pasakojimo samprata. Įvykis, vieta, laikas,</p>	<p>Kūrybinio darbo procesas (apmąstymas, plano sudarymas, juodraščio rašymas, teksto tobulinimas, klaidų taisymas, švarraščio pristatymas).</p> <p>Pasakojamojo pobūdžio teksto atpasakojimas (pagal individualias galimybes žodžiu (gestų kalba) ir raštu).</p> <p>Pasakojimas apie įvykius ar prisiminimus iš savo arba</p>

<p>pasakotojas. Pasakojimo nuoseklumas (laiko, priežastinis). Pasakojimo kompozicija. Tiesioginė kalba pasakojime.</p> <p>Pasakojimas pagal faktų, detalių, įvykių reikšmingumą. Pasakojimo rišlumas.</p> <p>Aprašymo samprata. Aprašymo sandara: bendras įspūdis, detalės ir vertinimas.</p> <p>Aprašymo kompozicija: pagrindinis įspūdis, esminiai bruožai, detalės ir įvertinimas. Daiktų, gyvūnų, žmonių, aplinkos, gamtos aprašymas.</p> <p>Samprotavimas: priežastis ir pasekmė, jų skyrimas.</p>	<p>kito žmogaus gyvenimo, laikantis įvykių nuoseklumo / reikšmingumo. Tiesioginės kalbos įterpimas į pasakojimą. Pasakojimas pirmuoju ir trečiuoju asmeniu. Pasakojimas, paremtas vaizdu (nuotraukomis, iliustracijomis).</p> <p>Teksto glaudinimas (glaustasis atpasakojimas).</p> <p>Aprašomojo pobūdžio teksto atpasakojimas / atrenkamasis atpasakojimas (žodžiu (gestų kalba) ir raštu). Informacijos apie daiktą, gyvūną, asmenį ar įvykį pristatymas atsižvelgiant į aprašymo tikslą, situaciją ir adresatą.</p> <p>Priežasčių ir padarinių suradimas tekste padedant mokytojui, naudojantis pagalbine medžiaga (medžiagos struktūravimas naudojant grafinius piešinius / rašytinio teksto papildymas vaizdine medžiaga).</p>
---	--

8.3. Kalbos sistemos pažinimo turinio apimtis 5–6 klasių konkrente.

5 klasės turinio apimtis	6 klasės turinio apimtis
Kalba kaip socialinis kultūrinis reiškiny	
<p>Kalba kaip bendravimo priemonė.</p> <p>Lietuvių kalba – mus vienijanti kalba. Tautos ir valstybės kalba.</p> <p>Lietuvių kalbos turtingumas. Sinonimai ir antonimai.</p> <p>Taisyklingos kalbos vartojimo prasmė.</p>	<p>Kalbos kilmė. Žmogaus kalbos specifika, jos skirtumas nuo gyvūnų „kalbos“.</p> <p>Daugiareikšmiai žodžiai. Supažindinimas su perkeltinės reikšmės žodžiais.</p> <p>Leksika – greitai kintanti kalbos sistemos dalis. Senieji ir naujieji žodžiai.</p> <p>Taisyklingos kalbos vartojimo prasmė.</p>
Išeito kurso pagrindų kartojimas ir gilinimas. Įgūdžių įtvirtinimas	
<p>Pradinių klasių kurso kartojimas ir gilinimas. Įgūdžių įtvirtinimas.</p> <p>Pagrindinės kalbos mokslo sąvokos (pagal pradinių klasių kursą).</p> <p>Pagrindinės galūnių rašybos taisyklės.</p> <p>Vienaskaitos galininko ir vietininko, daugiskaitos kilmininko ir vietininko galūnių rašyba, veiksmažodžių esamojo ir būtojo kartinio laiko</p>	<p>5 klasės kurso kartojimas ir gilinimas. Įgūdžių įtvirtinimas.</p> <p>Kalbos dalių sistema. Kalbos dalys – erdvės, laiko, santykio ir jausmo žodžiai.</p> <p>Daiktavardis – daikto vardas. Būdvardis – daikto būdo vardas.</p> <p>Veiksmažodis. Reikšmė. Laikai ir asmenys.</p>

galūnių rašyba. Pagrindinės skyrybos taisyklės. Skyrybos ženklai sakinio gale. Vienarūšių sakinio dalių skyryba. Kablelis prieš o, bet, tačiau, kad, kai.	Veiksmažodis ir daiktavardžio linksniai. Prielinksnis. Prieveiksmis. Pagrindinių tarimo ir rašybos taisyklių, taikomų lietuviškiems žodžiams, kartojimas.
---	--

Fonetika, kirčiavimas ir rašyba

Kalbos padargai, jų funkcijos. Kalbos garsai (balsiai, priebalsiai). Jų susidarymas. Balso lavinimo pratybos. Aiškaus kalbėjimo (pagal galimybes) taisyklės. Garsas ir raidė. Abėcėlė. Susipažinimas su žodynais, žinytais, enciklopedijomis (spausdintiniais ir elektroniniais leidiniais). Balsiai. Ilgieji ir trumpieji balsiai. Dvibalsiai. <i>i-y, u-ū, é-ie, o-uo</i> tarimas (pagal galimybes) ir rašyba. Mišrieji dvigarsiai. Skiemu. Ilgieji ir trumpieji skiemenys. Žodžio kėlimas. Kirčiuoti ir nekirčiuoti skiemenys. Priebalsiai. Kietieji ir minkštieji priebalsiai. Minkštumo ženklas. <i>e-ia</i> rašyba lietuviškų žodžių kamiene. Priebalsio <i>j</i> rašyba lietuviškuose žodžiuose. Skardieji ir duslieji priebalsiai.	Elementarūs tarptautinių žodžių rašybos ir tarimo atvejai, kirčiuoto skiemens pabrėžimas.. <i>e-ia</i> rašyba tarptautiniuose žodžiuose. Priebalsio <i>j</i> tarimas (pagal individualius gebėjimus) ir rašyba tarptautiniuose žodžiuose. Kaitomi ir nekaitomi tarptautiniai žodžiai.
--	--

Žodžių sandara ir rašyba

Žodžių sandara, jos žymėjimas (šaknis, galūnė, priešdėlis, priesaga, sangražos dalelytė, jungiamasis balsis). Šaknis – pagrindinė reikšminė žodžių dalis. Šaknies balsių kaita giminiškuose žodžiuose. Kamienas ir galūnė. Galūnės skyrimo pratybos. Pagrindinės kamieno tarimo (pagal individualias galimybes) ir rašybos taisyklės. Nosinės raidės – kalbos istorijos liudininkės. Nosinių raidžių rašyba žodžių kamiene. Priešdėlių <i>są-</i> (<i>san-</i> , <i>sam-</i>) ir <i>į-</i> (<i>in-</i> , <i>im-</i>) rašyba. Nosinių raidžių rašyba žodžių šaknyje (<i>ą, ę, į, ū : an, en, in, un, ą : ę : į</i>).	Paprastieji žodžiai ir dariniai. Žodžių darybos būdai. Vediniai. Sudurtiniai žodžiai, jų jungiamieji balsiai. Darybinė žodžio reikšmė. Žodžių lizdas. Giminiški žodžiai. Daiktavardis. Tikrinių sudėtinių pavadinimų rašyba. Daiktavardžių darybos būdai. Priesagų rašyba. Būdvardis. Kokybiniai ir santykiniai būdvardžiai. Būdvardžių laipsniai, jų rašyba. Būdvardžių darybos būdai. Priesaginių ir
---	---

	priešdėlinių būdvardžių rašyba.
Kalbos dalys ir jų santykiai sakinyje	
<p>Morfologijos skyriai.</p> <p>Kalbos dalių sistema (linksniuojamosios, asmenuojamoji, nekaitomosios kalbos dalys).</p> <p>Daiktavardis. Daiktavardžio reikšmė. Bendriniai ir tikriniai daiktavardžiai. Daiktavardžio gramatiniai požymiai. Linksniai ir jų sintaksinės funkcijos.</p> <p>Veiksmažodžių valdomi linksniai. Taisyklingas linksnų vartojimas.</p> <p>Prielinksniai ir polinksniai. Linksniai su prielinksniais, jų sintaksinės funkcijos. Taisyklingas prielinksninių konstrukcijų vartojimas.</p> <p>Jungtukas.</p>	<p>Veiksmažodžio asmenuojamosios formos.</p> <p>Pagrindinės veiksmažodžio formos.</p> <p>Veiksmažodžių šaknies balsių kaita ir rašyba.</p> <p>Nosinių raidžių rašyba veiksmažodžių šaknyse (su išvestinių žodžių rašyba).</p> <p>Veiksmažodžio laikai. Veiksmažodžių asmenavimas ir galūnių rašyba.</p> <p>Veiksmažodžių daryba. Veiksmažodžių priesagų rašyba.</p> <p>Veiksmažodžio vartosena.</p> <p>Būdvardis. Būdvardžio reikšmė, gramatiniai požymiai, derinimas su daiktavardžiu.</p> <p>Būdvardis sakinyje.</p> <p>Supažindinimas su būdvardžių laipsniais, jų rašyba.</p> <p>Supažindinima su įvardžiuotinais būdvardžiais, būdvardžių daiktavardėjimu.</p> <p>Daiktavardžio ir būdvardžio linksniuotės, linksniavimo ypatybės, rašyba.</p> <p>Daiktavardžių ir būdvardžių linksniavimo rašybos modeliai: <i>mielas mokytojas, ilgiausias kelias, aukštesnis medis, tvarkingas mokinys, šviežias vaisius, drąsus sūnus.</i></p> <p><i>Žalia vyšnia, graži marti, didelė eglė, vyresnė duktė, mažiausia sesuo.</i></p> <p>Elementarūs vienaarūšių sakinio dalių skyrybos atvejai.</p>
Sintaksė ir skyryba	
<p>Sakinys ir jo rūšys. Sakinio gramatinis centras. Tiesioginiai, klausiamieji ir skatinamieji sakiniai. Šaukiamieji sakiniai. Šių sakinių taisyklingas skaitymas. Skyrybos ženklai sakinio gale.</p> <p>Žodžių junginio samprata. Žodžių junginio pagrindinis ir priklausomasis žodis (praktinis supažindinimas).</p> <p>Vientisinio sakinio samprata.</p> <p>Vientisinis sakinyje. Sakinio dalys, jų praktinis</p>	<p>Sakinio dalys ir kalbos dalys (V klasėje įgytų sintaksės žinių panaudojimas per morfologijos pamokas atskleidžiant nagrinėjamųjų kalbos dalių vaidmenį sakinyje).</p> <p>Veiksnių, tarinių, antrininkų sakinio dalių raiška.</p> <p>Supažindinimas su būdvardžio vartojimu tariniui reikšti.</p> <p>Vienarūšės sakinio dalys, elementarūs jų</p>

skyrimas pagal klausimus. Pagrindinės ir antrininkės sakinio dalys. Tarinys ir veiksnys. Papildinys. Vietos, laiko ir būdo aplinkybės. Pažyminys. Elementarūs kreipinio skyrybos atvejai.	skyrybos atvejai (kablelis prieš kartojamą jungtuką <i>ir</i> , taip pat prieš vienaarūšes sakinio dalis jungiančius jungtukus <i>bet, o, tačiau</i>). Kreipinys. Jo vartojimas ir skyryba.
---	--

8.4. Kalbos sistemos pažinimo ugdymo veiklos 5–6 klasių koncentre.

8.4.1. Kalbos kaip socialinio kultūrinio reiškinių pažinimas.

Atsižvelgiant į individualius gebėjimus, galimybes ir raidos ypatumus nežinomų žodžių reikšmės nustatymas iš konteksto (pasitikrinama žodyne), jų vertimas į lietuvių gestų kalbą. Semasiologiniai žaidimai (įminti mįslę ar minklę, išspręsti kryžiažodį, parinkti sinonimą ar antonimą ir pan.). Onomasiologiniai pratimai (teminių žodžių grupių sudarymas, tinkamų žodžių parinkimas aprašymui ir pan.).

Darbas su žodynais (daugiareikšmių žodžių ir reikšmės aiškinimasis; sinonimų, antonimų parinkimas kūrybinei užduočiai atlikti ir pan.).

8.4.2. Taisyklinga tartis ir kirčiavimas¹, fonetinė rašyba.

Orientacinis etapas: taisyklingo garsų tarimo pratimai; pavyzdžių, būtinų tarimo, kirčiavimo ir rašybos dėsningumams suprasti, analizė; taisyklės nustatymas; tarimo, kirčiavimo ir rašybos taisyklių vaizdavimas piešiniais, schemomis, maketais, vaidyba, pavyzdžių parinkimas.

Analitinės veiklos etapas (būtinai nuolatinis grįžtamasis ryšys): skambančio žodžio analizė (ilgųjų – trumpųjų balsių, kirčiuotų – nekirčiuotų skiemenų, ir kt. „signalizavimas“ spalvotomis juostelėmis, judesiais ir pan.); specialių žodžių sąrašų (pagal tarties ar kirčiavimo dėsningumus) skaitymas (choru ir individualiai); rašybiniai žaidimai (nuspalvinti, apvesti, išbraukti, nuvesti rodyklę, uždengti, pasakyti, parodyti, įrašyti...); nurodytų žodžių (vienskiemenių, dviskiemenių ir pan.) išrinkimas iš teksto; nagrinėjimas žodžio dalimis (žodžiu ir raštu); dalinis rašybinis nagrinėjimas (žodžiu ir raštu).

Sintetinės veiklos etapas (savikontrolė ir korekcija): rašybinių, tarimo ir kirčiavimo uždavinių sprendimas; nurašinėjimas dailiraščiu ir taisyklingas skaitymas (patarlių, sentencijų, poezijos, skaitomo kūrinio citatų ir pan. – su atitinkamomis ortogramomis); ortogramų įrašymas nurašant rišlių tekstą; rašybos klaidų analizė (žodžiu ir raštu).

Situacinis etapas (įgūdžio taikymas naujomis sąlygomis): rašybinis nagrinėjimas; praleistų žodžių įrašymas (mįslėse, patarlėse, skaitomo kūrinio fragmentuose ir pan.); mįslių, patarlių, poezijos skaitymas; skaitymas vaidmenimis; atmintinis rašymas (išminktų kūrinių fragmentų).

Įgūdžių tobulinimo etapas: pilnasis fonetinis nagrinėjimas (žodžiu ir raštu); prozos skaitymas; atpasakojimas (žodžiu ir raštu); kūrybinės užduotys pagal nurodytas gaires (žodžiu ir raštu); literatūros kūrinių inscenizavimas.

8.4.3. Morfologinė rašyba ir žodžių daryba.

Orientacinis etapas: pavyzdžių, būtinų taisyklės esmei atskleisti, analizė; rašybos taisyklės nustatymas; taisyklės ir jos galiojimo sąlygų aiškinimas savais žodžiais; taisyklės vaizdavimas schemomis, maketais, vaidyba ir pan. bei pavyzdžių jai parinkimas arba baigtinio žodžių sąrašo sudarymas

1 – pagal individualias sakininės kalbos vartojimo galimybes.

Analitinės veiklos etapas (būtinasis nuolatinis grįžtamasis ryšys): nagrinėjamų ortogramų atpažinimas (žodžiu); rašybiniai žaidimai (išbraukti, nuvesti rodyklę, uždengti, pasakyti, parodyti, įrašyti...); nagrinėjimas žodžio dalimis (raštu); dalinis rašybinis nagrinėjimas (raštu).

Sintetinės veiklos etapas (savikontrolė ir korekcija): užduotys iš žodyno (parinkti bendrašaknių kitos kalbos dalies žodžių; rasti žodžių, rašomų pagal nagrinėjamą taisyklę ir pan.); atrenkamasis nurašinėjimas (žodžių su atitinkamomis ortogramomis – iš rišlaus teksto); ortogramų įrašymas nurašant rišlų tekstą; žodžių darybos pratimai (sudaryti nurodyto priešdėlio, priesagos ar galūnės vedinių; sudaryti žodžių pagal nurodytą darybos reikšmę; sudaryti žodžių darybos grandį ir lizdą; išspręsti darybinę lygtį ir pan.).

Situacinis etapas (įgūdžio taikymas naujomis sąlygomis): atmintinis rašymas (išmoktų kūrinių fragmentų); praleistų žodžių įrašymas (mįslėse, patarlėse, skaitomo kūrinių fragmentuose ir pan.); rašybinis nagrinėjimas ir rašybos klaidų analizė (žodžiu ir raštu); atpasakojimas.

Įgūdžių tobulinimo etapas: draugo klaidų taisymas; bendraklasių mokymas; teksto kūrimas pagal gairinius žodžius, paveikslą, fotografiją ir pan.; pratimų konkrečiam rašybos įgūdžiui ugdyti sudarymas; kryžiažodžių, testų rengimas ir pan.

8.4.4. Kalbos dalys ir jų santykiai sakinyje.

Orientacinis etapas: kalbos dalių klasifikacijos vaizdavimas (piešiniais, grafikais, maketais, vaidyba ir pan.); kalbos dalių sąvokų schemų (reikšmė, gramatiniai požymiai, pavyzdžiai) sudarymas ir jų lyginimas; kalbos dalių funkcijų sakinyje nustatymas ir vaizdus lyginimas; pavyzdžių, būtinų rašybos ar skyrybos dėsningumams suprasti, analizė; taisyklės nustatymas; rašybos ar skyrybos taisyklių vaizdavimas piešiniais, schemomis, vaidyba ir pan. bei pavyzdžių parinkimas.

Analitinės veiklos etapas (nuolatinis grįžtamasis ryšys): žodžių identifikavimas pagal kalbos dalis (nuspavinti, apvesti, pabraukti, nuvesti rodyklę, išrašyti ir pan.); kompiuteriniai pratimai; nagrinėjimas žodžio dalimis (žodžiu ir raštu); kalbos dalių darybinis nagrinėjimas (žodžiu ir raštu); rašybinis ir darybinis uždavinių sprendimas.

Sintetinės veiklos etapas (savikontrolė ir korekcija): morfologinis nagrinėjimas (žodžiu ir raštu); analogijų taikymas (linksniuojant ir asmenuojant); žodžių junginių (būdvardis + daiktavardis, veiksmažodis + daiktavardis ir pan.) radimas tekste; sakinių nurašymas suskliaustą žodį keičiant tinkama forma; deformuoto teksto atstatymas (iš duotų žodžių pradinių formų); atrenkamasis nurašinėjimas (tam tikrų žodžių ar žodžių junginių – iš rišlaus teksto); žodyno naudojimas (daiktavardžio ir būdvardžio linksniavimo ir kirčiavimo paradigmos).

Situacinis etapas (įgūdžio taikymas naujomis sąlygomis): konstravimo pratimai (sakinių, teksto – pagal duotus parametrus); rašybinis nagrinėjimas ir rašybos klaidų analizė (žodžiu ir raštu); atpasakojimas.

Įgūdžių tobulinimo etapas: algoritmų sudarymas (kalbos daliai, formai, rašybai ar skyrybai nustatyti); tekstų analizė nurodytu aspektu (pvz., atitinkamo linksnio, prielinksnių konstrukcijų, artosena ir pan.); kūrybinės užduotys; pratimų konkrečiam rašybos įgūdžiui ugdyti sudarymas; kryžiažodžių, testų rengimas ir pan.

8.4.5. Sintaksė ir skyryba.

Orientacinis etapas: sakinio skirstymas žodžių junginiais; sakinių sudarymas iš žodžių junginių; lyginimas ir gretinimas (sakinio dalių raiškos, vientisinio ir sudėtinio sakinio ir pan.).

Analitinės veiklos etapas (būtinai nuolatinis grįžtamasis ryšys): grafinis vaizdavimas (pabraukti sutartiniais ženklais sakinio dalis, nubraižyti loginę sudėtinio sakinio schemą); grafiniai diktantai (sutartiniais ženklais žymimos tik sakinio dalys ir / arba skyrybos ženklai); sintaksinis žodžių junginių (ir sakinių) nagrinėjimas; taisyklę iliustruojančių pavyzdžių išrinkimas iš teksto; skyrybinis nagrinėjimas.

Sintetinės veiklos etapas (savikontrolė ir korekcija): sakinio intonacijos ir skyrybos ženklų rašymo / nerašymo lyginimas; skyrybos ženklų skaitymas teisingai intonuojant (pagal individualias galimybes); skaitymas vaidmenimis; prozos skaitymas, konstravimo pratimai (pavartoti nurodytas sintaksines konstrukcijas).

Situacinis etapas (įgūdžio taikymas naujomis sąlygomis): skyrybos taisyklės pristatymas (pvz., pavyzdžiai iš skaitomos literatūros); atpasakojimas; skyrybos klaidų analizė.

Įgūdžių tobulinimo etapas: kūrybiniai darbai (stilistinė žodžių ar frazių atranka, sakinių užbaigimas, siejimas, ir pan.)

8.5. Literatūrinio ugdymo turinio apimtis 5–6 klasių koncentre.

Tema	Nagrinėjimo aspektai	Kūriniai ir informaciniai tekstai, nagrinėjami per pamokas	Rekomenduojami kūriniai
<p>I tema. Tautosakos lobiai</p>	<p>Pasaulio sukūrimas lietuvių sakmėse. Pasakojimai apie Lietuvos, jos miestų, vietovių atsiradimą ir įkūrimą. Istorinė atmintis padavimuose ir jų literatūrinėse interpretacijose. Padavimų siužetai, veikėjai.</p>	<p>Lietuvių sakmės: „Kodėl Saulė šviečia dieną, o Mėnuo naktį“, „Žmogaus metai“, „Vėžlys, voras ir bitė“, „Kaip karvelis mokėsi sukti lizdą“, „Kodėl katė paėdus prausias“. Padavimas „Apie Gedimino sapną, Vilniaus ir Trakų įkūrimą“. J. T. Važgantas „Vilniaus pilies pasaka“. Pasirinktas informacinis tekstas apie lietuvių sakmes, padavimus ir jų vertę.</p>	<p>„Kai milžinai gyveno“, „Kadaise ir akmenys augo“, „Žemės atmintis“. J. Tumas-Vaižgantas „Vilniaus pilies pasaka“. „Vilniaus padavimai“. A. Vienuolis „Padavimai ir legendos“. Šatrijos Ragana „Lietuvos senovės istorijos pasakos“. A. Ramonas „Vilniaus legendos“. R. G. Vėliūtė „Viena diena Kernavėje“.</p>

<p>II tema. Patarlių išmintis</p>	<p>Pasakėčios – išplėtota patarlių išmintis. Pasikartojantys pasakėčių siužetai. Pamokančio žodžio reikšmė.</p> <p>Liaudies dainų turinys ir grožis. Mįslių / minklių minimas ir įminimas. Patarlių ir priežodžių reikšmės.</p>	<p>Ezopas „Nesutarią žemdirbio vaikai“, „Lapė ir garnys“.</p> <p>I. Krylovas „Kiaulė po ąžuolu“.</p> <p>Lietuvių liaudies dainų tekstai.</p> <p>Smulkiosios tautosakos pavyzdžiai: patarlės, priežodžiai, mįslės, minklės, anekdotai.</p> <p>Pasirinktas informacinis tekstas apie lietuvių tautosakos įvairovę ir vertę.</p>	<p>Ezopas „Žmogus ir liūtas“, „Piemens juokai“, „Varna ir lapė“, „Vilkas ir ėriukas“, „Keleiviai ir lokys“. S. Stanevičius „Žmogus ir levas“.</p> <p>R. Černiauskas „Slieko pasaka“ (pasirinkti pramanai) arba kitas lietuvių autoriaus prozos ar poezijos kūrinys.</p> <p>J. Erlickas „Bilietas iš dangaus“ arba „Bobutė iš Paryžiaus“ (pasirinkti eilėraščiai). R. Skučaitė „Žaidžiu lietuvišku žodžiu“.</p> <p>Lietuvių patarlės ir priežodžiai (Mokinio skaitiniai).</p>
<p>III tema. Nesenstanti pasakų išmonė</p>	<p>Pasakų paskirtis, jų universali išmintis. Pasakų veikėjai, jų siekiai ir vertybės. Pasakojimo įtaigumas. Literatūrinė pasaka – tradicinių vertybių perteikėja.</p> <p>Dramos, pjesės fragmentai: veikėjų dialogai.</p>	<p>Stebuklinės pasakos: „Sigutė“, „Bebenčiukas“, „Eglė žalčių karalienė“, „Dvylika brolių, juodvarniais lakstančių“, „Joniukas aviniukas ir sesytė Elenytė“ (privalomos 2).</p> <p>Buitinės pasakos: „Gudri merga“, „Gailestingas sūnus“, „Kaip žmogus savo dalią atrado“ (privaloma 1).</p> <p>H. K. Anderseno pasirinkta pasaka.</p> <p>A. Liobytė „Devyniabolė“ fragmentas arba kito lietuvių autoriaus dramos-pasakos fragmentas.</p> <p>Pasirinktas informacinis tekstas apie pasaulio pasakas, jų įvairovę ir vertę.</p>	<p>Lietuvių pasakos (Mokinio skaitiniai). „Lietuviškos pasakos“, „Gyvasis vanduo“, „Negirdėtos neregėtos pasakos“, „Gulbė karaliaus patį“, „Stebuklingas žodis“, J. Basanavičiaus tautosakos biblioteka (pasirinkti tautosakos kūrinių pavyzdžiai). S. Čiurlionienė-Kymantaitė „Dvylika brolių, juodvarniais laksčiusių“. O. Milašiaus, A. Vaičiulaičio, A. Giedriaus pasakos. V. V. Landsbergis „Obulių pasakos“. „Arklis Dominyko meilė“. O. Vaildas „Laimingasis princas“.</p>

<p>IV tema. Vaikystės patirtys</p>	<p>Šeima ir namai. Namų teikiamas saugumas. Vaiko santykis su artimaisiais. Stiprinantys ir skaudūs išgyvenimai. Pirmosios doros pamokos ir atsakomybė. Žmogaus ryšio su žmogumi vertė. Apsakymo fragmentai, pasakotojas ir jo santykis su vaizduojamuoju pasauliu, veikėjais. Veikėjų pasaulis ir jų tarpusavio santykiai. Eilėraštis, eilėraščio nuotaika, juo perteikiami jausmai.</p>	<p>Pasirinkti lietuvių poetų eilėraščiai (J. Degutytės, R. Skučaitės, V. Palčinskaitės, J. Erlicko, S. Gedos ar kitų). V. Krėvė „Antankuko rytas“. A. Pocius „Tėvas“. V. Dautartas „Senelės pasaka“. A. Lindgren „Mijo, mano Mijo“ arba kitas pasirinktas kūrinys. Pasirinktas informacinis tekstas apie šeimos tradicijas, jų reikšmę ir vertę.</p>	<p>J. Biliūnas „Kūdikystės sapnai“, „Joniukas“, „Brisiaus galas“. V. Račickas „Šlepetė“. A. Vaičiulaitis „Tešlinis žmogutis“. P. Cvirka „Vaikų karas“. S. Zobarskas „Ganyklų vaikai“. B. Vilimaitė „Čiuožyklos muzika“, „Kada piešime perlinę vištelę“. G. Morkūnas „Vasara su katšuniu“. V. Palčinskaitė „Andrius“. K. Saja „Vėjo pamušalas“, „Būrimas obuolio sėklom“.</p>
<p>V tema. Gyvenimo išbandymai</p>	<p>Žmogaus elgesys, jausmai, apsisprendimai sudėtingose situacijose. Meilė gamtai. Mūsų gyvūnai. Mylimi augintiniai. Autentiškos patirtys literatūroje.</p>	<p>Legenda apie šventąjį Pranciškų ir balandžius. F. Zaltenas „Bembis“. J. Degutytė „Nepalik manęs“. J. Biliūnas „Kliudžiau“. V. Dautartas „Pasaka nepasaka apie lydekutį Kikutį“. Pasirinktas informacinis tekstas apie žmogaus ir gyvūnų ryšį.</p>	<p>Holly Webb „Benamis šuniukas Tobis“, „Benamis katinėlis Murkiaus“ arba bet kuris kitas pasirinktas kūrinys. J. Avyžius „Didžiojo užtekio gyventojai“. S. Geda „Valkataujantis katinas“.</p>

<p>VI tema. Esame skirtingi</p>	<p>Pasitikėjimas savimi, orumas ir savigarba. Jautrumas, pastabumas kitam ir artimo meilė. Savistaba ir noras keisti savo įpročius.</p>	<p>G. Christersson „Adomo knyga“. H. K. Andersen „Bjaurusis ančiukas“, „Mergaitė su degtukais“. J. Erlickas „Aklas berniukas“. K. Saja „Mano pusbrolis Laimonas“. A. Karosaitė „Kam liga, kam sveikata“. V. V. Landsbergis „Julijos sapnai“, „Tinginių pasakos“ (privalomas 1). Pasirinktas informacinis tekstas apie meilę artimam / kitokiam žmogui ir jos svarbą.</p>	<p>L. M. L. Aseltine, E. Mueller ir N. Tait „Aš kurčias, bet nieko baisaus“. A. Maršalas (A. Marshall) „Aš moku šokinėti per balas“ arba kitas užsienio autoriaus kūrinys. E. H. Porter „Poliana“. V. Žilinskaitė „Sniego senis ir bala“. Montgomeri (L. M. Montgomery) „Anė iš Žaliastogių“. J. Spyri „Heida“. K. Paterson „Tiltas į Terabitiją“, „Smarkuolė Gilė Hopkins“, „Kaip ir žvaigždės“. E. Doneli (E. Donnelly) „Sudie, seneli, ištariau aš tyliai“. F. H. Burnet (F. H. Burnett) „Paslaptingas sodas“. B. Vilimaitė „Užpustytas traukinys“.</p>
<p>VII tema. Nuotyčiai ir suburia draugus.</p>	<p>Nuotyčiai ir nutikimai. Kaip atrandami, pažįstami, išbandomi draugai, puoselėjama draugystė. Patiriamos ir savarankiškai patikrinamos tiesos. Siužeto intriga, veikėjų charakteriai, jų kaita.</p>	<p>A. Lindgren „Emilis ir Lionebegos“. H. Falada „Šakotis“. Šatrijos Ragana „Vyšnios“. M. Tvenas „Tomo Sojerio nuotyčiai“. Pasirinktas informacinis tekstas apie draugystę, jos reikšmę ir svarbą.</p>	<p>Vilė Vėl „Kaip mes išgarsėjome“ arba kitas lietuvių autoriaus kūrinys. G. Morkūnas „Grįžimo istorija“. K. Gudonytė „Ida iš šešėlių sodo“. V. V. Landsbergis „Rudnosiuko istorijos“. V. Dautartas „Žydrieji jungos“. R. Rimšas „Ne Karibų kruizas“. R. Spalis „Gatvės berniuko nuotyčiai“. A. Lindgren „Ronja plėšiko duktė“. S. Coolidge „Ką nuveikė Keitė“. S. Montefiore ir S. S. Montefiore „Karališkieji Londono triušiai“.</p>

<p>VIII tema. Nauji atradimai</p>	<p>Kelionės ir atradimai. Tikrovę kurianti ir perkurianti, drąsą ir pasitikėjimą įkvepianti vaizduotė. Veikėjų, laiko ir erdvės savitumas.</p>	<p>Janošas „Panama labai graži“. P. Cvirka „Cukriniai avinėliai“. G. Degutytė „Šaltinėlis“. V. Žilinskaitė „Robotas ir peteliškė“ arba kitas lietuvių autoriaus kūrinys. Pasirinktas informacinis tekstas apie keliones ir jų teikiamą naudą.</p>	<p>J. R. R. Tolkinas (J. R. R. Tolkien) „Hobitas, arba Ten ir Atgal“ arba kitas užsienio autoriaus kūrinys. G. Morkūnas „Blusyno pasakojimai“. L. S. Černiauskaitė „Žiema, kai gimė Pašiauštaplunksnis“. C. S. Levisas (C. S. Lewis) „Narnijos kronikos: liūtas, burtininkė ir drabužių spinta“. L. Kerol (L. Carroll) „Alisa stebuklų šalyje“. F. Pirs (P. Pearce) „Tomo vidurnakčio parkas“. K. Di Kamilo (K. DiCamillo) „Nepaprasta Edvardo Tiuleino kelionė“. N. Babit (N. Babbitt) „Amžinieji Takiai“. J. Korčakas „Karalius Motiejukas Pirmasis“. S. Lagerliof „Stebuklingosios Nilso kelionės“.</p>
--	--	---	--

8.6. Literatūrinio ugdymo veiklos 5–6 klasių koncentre.

8.6.1. Pirminis susipažinimas su kūrinio ir teksto suvokimas.

Įtaigus meninio teksto skaitymas. Pirminė kūrinio refleksija. Pokalbis (pasidalijimas įspūdžiais).

Trumpas supažindinimas su rašytoju ir kūrinio žanru.

Komentuojamasis skaitymas (nežinomų žodžių ir prasmių aiškinimasis) / kontekstiniai komentarai; skaitymas vaidmenimis.

Autoriaus ir pasakotojo sąvokų aiškinimas.

8.6.2. Kūrinio analizė ir interpretacija.

Eilėraščio raiškus tarimas, poezijos kūrinio rimas ir skambesys (atsižvelgus į individualius gebėjimus). Eilėraščio interpretacija (kas mokiniui yra svarbu, kas daro įspūdį, kelia minčių). Komentuojamasis skaitymas (aiškinantis savus atradimus). Esminių (raktinių) žodžių atpažinimas, aptarimas. Pokalbis apie eilėraščio nuotaiką, eilėraščio prasmę.

Kalbinės raiškos priemonių supratimas: sinonimų, antonimų, epitetų / tiesioginės ir perkeltinės reikšmės / daugiareikšmių žodžių, frazeologizmų, vaizdingų veiksmažodžių / palyginimų / deminutyvų atpažinimas, jų prasmės ir tikslingumo aiškinimasis.

Sintaksinių figūrų supratimas: retorinių klausimų, sušukimų ir kreipinių atpažinimas, raiškus skaitymas (atsižvelgus į individualius vaiko gebėjimus), prasmės ir tikslingumo aiškinimasis.

Meninių vaizdų apibūdinimas (sąlyginis iliustravimas / iliustravimas piešiant).

Prozos / dramos tekste vaizduojamų įvykių sekos aptarimas / pasakojimo schemas (su raktiniais žodžiais) pildymas / teksto plano sudarymas (iš klausiamųjų, konstatuojamųjų sakinių, raktinių žodžių) / teksto skaitymas dalimis ir pavadinimų atskiriems epizodams (dramos veiksmams) kūrimas / kūrinio kompozicijos schemas sudarymas.

Klausimų formulavimas pagal tekstą ir atsakymas į juos / skaitymas atsakant į klausimus (poros, grupės – viena kitai ir pan.).

Kūrinio analizė pagal veiksmo nuoseklumą (pradžios situacija, įvykių grandinė: įvykių priežastiniai ryšiai, pabaigos situacija) / pagal „pasakojimo piramidę“ (pagrindinis veikėjas – jo apibūdinimas – veiksmo vieta – kūrinio tema – svarbiausias įvykis – antras pagal svarbą įvykis – kūrinio idėja) / pagal penkių klausimų strategiją (Kas pagrindinis veikėjas? Kur ir kada vyksta veiksmas? Kas vyksta? Ką veikėjai jaučia, tikisi, mąsto? Kuo viskas baigiasi?). Kokia vaizduojamosios situacijos paskirtis, kaip ji atskleidžia kūrinio prasmę.

Kūrinio interpretacija (kas kūrinyje mokiniui yra svarbu, kas daro įspūdį, kokias kelia mintis).

Charakteringų kūrinio citatų parinkimas / vaizdingiausios ar poetiškiausios ištraukos skaitymas ir jos meniškumo analizė (leksinės ir sintaksinės raiškos priemonių radimas, jų prasmės ir tikslingumo nustatymas) / Teksto vietų, kurios tapo patarlėmis ar priežodžiais skaitymas / ištraukos, kuriai galima parinkti patarlę, skaitymas / Ištraukos, komentuojančios iliustraciją, skaitymas.

Veikėjų žodžių, kuriuos turime sakyti garsiai / tyliai, greitai / lėtai, radimas ir perskaitymas / teksto fragmentų, kuriuos derėtų skaityti paniekiamai, griežtai, prašant, nusivylus, su nepasitenkinimu, pašiepiant ir pan. radimas ir raiškus perskaitymas (atsižvelgus į individualius vaiko gebėjimus).

Kūrinio veikėjų lyginimas / grupavimas (vaidmenų žaidimai, improvizacijos...) / veikėjų problemų ir konfliktų nustatymas ir aptarimas / konflikto priežasčių ir dėl ko stiprėja įtampa, gilėja konfliktas aiškinimasis.

Ištraukų, padedančių sudaryti veikėjo portretą, radimas ir skaitymas / veikėjo charakteristikos sudarymas ir aptarimas (pagal jo paties žodžius; remiantis jo santykiais su kitais; atskleidžiant jo siekius) / pasakojimas apie veikėją, kuris sužadino emocijas (užuojautą, pasipiktinimą ir pan.).

Sakytinis vaizduojamų įvykių atpasakojimas (išsamusis / atrenkamasis / glaustasis) / linksmiausio ir liūdniausio ar labiausiai patikusio epizodo atpasakojimas.

8.6.3. Kūrinio vertinimas, apibendrinimas, baigiamieji ir kūrybiniai darbai.

Kūrinio idėjos išryškinimas, jos svarbos aptarimas / pagrindinės minties formulavimas (mokytojui padedant).

Autoriaus intencijos aptarimas, kūrinio potekstės aiškinimasis, aktualizavimas (apie ką privertė susimąstyti šitas kūrinys) / diskusija apie aktualumą mokiniui, konkrečiam skaitytojui, sąsajas su gyvenimu, poveikį aplinkai / probleminių klausimų, kylančių iš kūrinio, formulavimas / prasminių jungčių tarp kūrinių atradimas).

Meninis skaitymas kreipiant dėmesį į skaitymo tempą, pauzes ir intonaciją / aiškinimasis, kaip kūrinio tempas, pauzės, intonacija padeda atskleisti kūrinio prasmę (atsižvelgus į individualius vaiko gebėjimus).

Perskaityto kūrinio pasakojimas naudojant mimiką, gestus, pozą / vienam mokiniui skaitant, kitas turinį perteikia poza, gestais ir mimika.

Nebaigti sakiniai (aptariamos sakinių pradžios – mokiniai pasako / parašo pabaigą).

Eilėraščio (poemos fragmentų) / prozos fragmentų mokymasis atmintinai (atsižvelgus į individualius vaiko gebėjimus).

Pasakų sekimas / raiškūs trumpos prozos teksto (įskaitant dialogą ar monologą) skaitymas / glaustasis teksto skaitymas (praleidžiami kai kurie sakiniai ir žodžiai) – rengimasis glaustajam atpasakojimui (pagal mokytojo pateiktą planą arba savarankiškai bei atsižvelgus į individualius vaiko gebėjimus).

Frazių, kuriomis galima pasinaudoti rašant rašinėlių / rengiant pristatymą, radimas, skaitymas ir užsirašymas / skaitymas, pasižymint žodžius, kuriuos derėtų vartoti savo kalboje.

Kūrinio veikėjų aprašymas (žodžių pasirinkimas, svarbių ir charakteringų veikėjo bruožų pristatymas) / laiškas kūrinio veikėjui (pagal asmeninio laiško reikalavimus).

Grožinio kūrinio transformacijos (veikėjo ar pačių susikurto naujo veikėjo dienoraštis / skelbimas, susijęs su veikėju ar siužetu / skaitytos istorijos detalizavimas / nauja pabaiga arba istorijos tęsinys / naujas veikėjų dialogas / veikėjus charakterizuojantys laišakai / pasakojimo perkūrimas, pridėdant naujus veikėjus ir įvykius ir kt.).

Žaidimas patarlėmis, priežodžiais ir posakiais (dialogų sudarymas, inscenizavimas pagal duotą pavyzdį) / mįslių kūrimas (poromis, grupėmis) / pasakojimai pagal mįsles, patarles ar priežodžius (žodžiu ar raštu pagal pateiktą planą ar pavyzdį).

Teksto dramatinizavimas kuriant vaidinimo scenarijų / komiško, lyriško, dramatiško atpažinimas tekste ir perteikimas balsu / improvizuoti vaidinimai skaitant kūrinį (dialogų fragmentai) / inscenizavimas (atsižvelgus į individualius vaiko gebėjimus).

Dailininkų iliustracijų aptarimas / išpūdžių, patirtų skaitant kūrinį ir žiūrint spektaklį (filmą), palyginimas.

Stebuklinių pasakų vaizduojamasis pasaulis / padavimų ir sakmių vaizduojamasis pasaulis / padavimų ir legendų herojai / alegorijų, simbolių ir komiško pasakėčiose aiškinimas (grupiniai projektai, pristatymai).

Trumpesnių ar didesnės apimties kūrinių kūrimas (eilėraštis pagal nagrinėtą ar pačių pasirinktą rimą / vaizdelis pradėdant eilėraščio pradžią / pasirinkus patikusią frazę / pasakojimas su tipiškais buitinių ar stebuklinių pasakų veikėjais / pasakos apie gyvūnus, stebuklinės pasakos / padavimai / nuotykių ir fantastinės istorijos, prisiminimai).

Skaitytojo dienoraštis / perskaitytų knygų pristatymas. Skaitymo rekomendacijos klasės draugams. Savarankiškas pasirinktos knygos skaitymas klasėje ir namuose su numatytais užduotimis pristatymui ir bendrai klasės diskusijai.

9. KALBINIS IR LITERATŪRINIS UGDYMAS(IS) 7–8 KLASIŲ KONCENTRE

9.1. Mokymosi pasiekimai, baigus 8 klasę.

Gebėjimai Ugdymo sritys	Kalbėjimo ir klausymo gebėjimai
Komunikavimas	Kalba girdimai ir aiškiai (pagal individualias galimybes), adresatui tinkamu ir suprantamu tempu, bendrine lietuvių kalba. Vertina klausomo arba stebimo ir klausomo teksto turinį, išsako savo požiūrį žodžiu ar raštu. Dalyvauja pokalbiuose atsižvelgdami į kalbėjimo situaciją ir adresatą, mokytojo padedami pasirenka kalbinę raišką. Aptaria jų amžiui tinkamas problemas poromis ar grupėmis, tinkamai bendraudami žodžiu ar raštu, kartu priima sprendimą.

	<p>Geba parengti pristatymą bendraamžiams.</p> <p>Geba parašyti laišką (ir el. laišką).</p> <p>Pasakoja arba dalyvauja pokalbyje žinomomis temomis.</p> <p>Naudojasi pasirinktomis kalbėjimo ir kompensavimo strategijomis.</p>
Atpasakojimas ir pristatymas	<p>Gali glaustai atpasakoti siužetą, laikydamiesi kūrinio kompozicijos ir įvykių sekos.</p> <p>Pasirengia ir pristato savarankiškai perskaitytą knygą, jos ištrauką ar tekstą</p>
Skaitymo ir rašymo gebėjimai	
Teksto suvokimas	<p>Atpažįsta pagrindinius tekstų tipus, jų savybes ir paskirtį; supranta skaitomus, girdimus ar stebimus įvairios paskirties tekstus ir vertina juos naudodamiesi planu, duotais kriterijais, atraminiais žodžiais ir pan.</p> <p>Nurodo dalykinio, publicistinio teksto temą, įvardija, ko tekste nesuprato.</p> <p>Atpažįsta ir tikslingai vartoja kai kurias stilistines ir retorines kalbinės raiškos priemones, paaiškina žodžių ir frazių reikšmę tekste.</p> <p>Susieja rašytinio teksto ir iš nuotraukų, paveikslų, schemų, grafikų, vaizdo ar garso įrašų gautą informaciją.</p> <p>Mokytojo klausiamas atsako, kas pasisekė, kas ne. Supranta trumpų, platesnės tematikos (mokymosi, laisvalaikio, pomėgių, buities) tekstų turinį.</p> <p>Supranta nesudėtingos raiškos informacinių pranešimų esmę ir adekvačiai į juos reaguoja.</p>
Literatūros (kultūros) pažinimas	<p>Skaito 7–8 klasėms rekomenduojamus, savarankiškai pasirinktus ar mokytojo pasiūlytus skirtingų žanrų lietuvių ir užsienio literatūros kūrinius, skiria literatūros žanrus, vertina skaitymą kaip prasmingą veiklą, formuojasi dorovines bei estetines nuostatas ir plėtoja skaitymo įgūdžius.</p> <p>Naudojamiesi mokytojo duotais kriterijais supranta ir vertina skirtingus požiūrius, išvelgia juos literatūros kūriniuose, randa gyvenimiškų pavyzdžių.</p> <p>Naudojamiesi mokytojo pateiktu planu, nuorodomis, pagalbine medžiaga žodžiu, gestais ar raštu gali pasakoti ir kalbėtis apie perskaityto kūrinio veikėjų charakterius, problemas, kūrinio pagrindinę idėją ir lyginti su kitais kūriniais.</p> <p>Remdamiesi įspūdžiais ir patirtimi pasako savo nuomonę, mokytojo padedami arba savarankiškai pateikia bent vieną argumentą žodžiu, gestais ar raštu. Rašo nesudėtingus kūrybinius darbus.</p> <p>Aptaria gamtos ir žmogaus gyvenimo ciklo sampratą liaudies dainose, nurodo dainų žanrus, pagrindinius vaizdinius. Gali paaiškinti lietuvių</p>

	<p>literatūros ir tautosakos kultūrinę reikšmę.</p> <p>Skiria liaudies dainų rūšis, gali paaiškinti jų vertę ir dainiškąją tradiciją, žino ir suvokia laisvės kovų (sukilėlių ir partizanų) literatūrą, Lietuvos praeities vaizdavimą XIX–XX a. literatūroje, tremties ir holokausto patirčių liudijimus.</p> <p>Remdamiesi mokytojo pateiktomis nuorodomis, planu, klausimais gali papasakoti apie Lietuvos kultūros asmenybes.</p>
<p>Kūrinio visumos supratimas</p>	<p>Mokytojui padedant arba savarankiškai skaito ir supranta nurodytus ir (arba) savarankiškai pasirinktus didesnės apimties grožinius ir negrožinius (taip pat ir įvairialypės informacijos) tekstus, kuriuose vyrauja pasakojimas, aprašymas, aiškinimas, tematika ir problematika, atitinkančius mokinių amžių ir poreikius.</p> <p>Remdamiesi mokytojo pateiktu teksto apibendrinimo planu arba savarankiškai trumpai atpasakoja ir (arba) aprašo teksto turinį, nurodo skaityto teksto temą, nuotaiką.</p> <p>Remdamiesi mokytojo pateiktomis nuorodomis arba savarankiškai aptaria grožiniuose tekstuose vaizduojamą pasaulį (veikėjų paveikslus, įvykius, aplinką) ir išskiria pagrindinius negrožiniuose tekstuose pateiktus faktus.</p> <p>Remdamiesi įspūdžiu ar patirtimi parašo ir (arba) pasako savo nuomonę apie tekste aprašytus dalykus. Mokytojui padedant arba savarankiškai pagrindžia savo nuomonę bent vienu argumentu (lietuvių gestų kalba ir (arba) lietuvių kalba).</p> <p>Formuluoja klausimus iš perskaityto teksto; atsako į faktinius iš tekstų suformuluotus klausimus.</p> <p>Taiko tinkamas strategijas prieš skaitymą, skaitant ir po skaitymo. Įvairiais būdais tikrinasi teksto suvokimą: skaito savarankiškai kelis kartus; randa nežinomus žodžius, pasižymi sudėtingesnes teksto vietas; nuolat klausia mokytojo ir (arba) kitų mokinių; bando lietuvių gestų kalba ir (arba) sakytine lietuvių kalba paaiškinti sudėtingesnes teksto vietas; palygina savo suvokimą su kitų.</p> <p>Pagrįsdami savo teiginius naudojami teksto pavyzdžiais ir citatomis.</p> <p>Mokytojui padedant apibūdina kūrinio laiką ir vietą, išskiria svarbius įvykius, nurodo priežastis ir pasekmes; apibūdina, remdamiesi tekstu, veikėjų išvaizdą, charakterio ir elgesio ypatybes.</p> <p>Ieško informacijos, aiškindamiesi nežinomų žodžių reikšmes, ir tuos žodžius vartoja.</p>
<p>Literatūros teorijos sąvokų vartojimas</p>	<p>Supranta sąvokas ir jas vartoja aptardami literatūros kūrinius.</p> <p>Literatūros rūšys, žanrai, tipai.</p> <p>Pasaka, pasakėčia, legenda, apsakymas.</p> <p>Lyrika, liaudies daina, eilėraštis.</p>

	<p>Tema, problema, idėja, vertybės.</p> <p>Kūrinio vaizduojamasis pasaulis</p> <p>Laikas ir vieta, pasakotojas, veikėjai, charakteriai, siužetas, monologas, dialogas.</p> <p>Kūrinio meninė raiška: eiliuota kalba, rimas, frazeologizmas, palyginimas, kartojimas, klausimas, epitetas, įsmeninimas (personifikacija).</p>
Teksto kūrimas	<p>Pasirenka kalbinę raišką ir pritaiko turinį atsižvelgiant į komunikavimo situaciją (oficiali, neoficiali) ir adresatą (bendraamžis, vyresnis, artimas, oficialus asmuo ir pan.).</p> <p>Kuria tekstus bendraamžiams ir pažįstamiems suaugusiems, vartojant savarankiškai pasirinktas ar mokytojo pasiūlytas leksines, gramatines, sintaksines priemones.</p> <p>Kuria siužetinius pasakojimus pagal iliustracijas, siejant pasakojimo ir aprašymo elementus.</p> <p>Aprašo žmogų, įvykį, procesą (pvz., pyrago kepimą).</p> <p>Išsako savo nuomonę pagal pateiktą įvestį (pvz., apie madą, sveiką gyvenseną, filmą, televizijos laidą, asmens saugą), naudojantis mokytojo pateikta schema ar planu.</p> <p>Kaupia medžiagą rašymui ir planuoja taikant mokytojo pasiūlytas strategijas. Planuoja rašymo užduočiai atlikti skirtą laiką.</p> <p>Taiko mokytojo pasiūlytas rašymo strategijas. Mokytojui padedant tobulina nurodytą teksto dalį turinio, kalbinės raiškos ir taisyklingumo požiūriu. Tobulina rašymo įgūdžius: perskaito tai, ką parašė, redaguoja ar rašo iš naujo.</p> <p>Naudodamiesi pagalba kuria tekstus, išreikšdami mintis ir jausmus aiškia kalba.</p> <p>Naudodamiesi pagalbine medžiaga geba išdėstyti savo požiūrį į įvykius, reiškinius ar tekstus, jį pagrįsti asmenine patirtimi.</p> <p>Randa reikalingą informaciją, naudodamasis nurodytais informacijos šaltiniais, geba tinkamai ja pasinaudoti.</p> <p>Savais žodžiais atpasakoja turinį.</p>
Kalbos pažinimo gebėjimai	
Kalba kaip socialinis kultūrinis reiškiny	<p>Suvokia lietuvių kalbos santykį su kitomis baltų kalbomis ir indoeuropiečių kalbų šeima, gali nurodyti keletą kitų šios šeimos šakų ir paminėti kelias joms priklausančias kalbas.</p> <p>Remdamiesi skaitytais tekštais apie seniausius rašytinius lietuvių kalbos šaltinius, gali paaiškinti jų reikšmę lietuvių kultūros raidai.</p> <p>Nagrinėdami rašytinių šaltinių pavyzdžius, gali nurodyti XVI–XIX a. ir dabartinės kalbos skirtumus, geba naudotis įvairiais žodynais ir</p>

	<p>žinytais; naudodamiesi žodynais savarankiškai ar bendradarbiaudami išsiaiškina jiems aktualių žodžių, vardų, pavardžių, vietovardžių kilmę.</p> <p>Skiria bendrinę ir tarmišką kalbą, atpažįsta pagrindines tarmes, geba nurodyti jų arealus.</p>
Fonetikos, kirčiavimo ir morfologijos žinių taikymas, taisyklinga tartis ir rašyba	<p>Nurodo skaitvardžio, įvardžio irrieveiksmio gramatinius požymius, šias kalbos dalis vartoja, rašo.</p> <p>Vartoja ir rašo veiksmažodžio laikų ir nuosakų priesagas, atpažįsta neasmenuojamąsias veiksmažodžio formas (dalyvį, pusdalyvį, padalyvį), nurodo jų gramatinius požymius, pagal individualius gebėjimus vartoja jas rašytinėje kalboje.</p> <p>Vartoja jungtukus ir prielinksnius.</p> <p>Atpažįsta tekste visas kalbos dalis. Gramatiškai nagrinėja daiktvardžius, būdvardžius, skaitvardžius, įvardžius,rieveiksmius, prielinksnius ir jungtukus, vartoja juos sakytinėje ir rašytinėje kalboje.</p>
Sintaksės žinių taikymas, taisyklinga skyryba	<p>Nagrinėja sakinių sakinio dalimis.</p> <p>Skiria žodžių junginius, keldami klausimus nurodo pagrindinį ir priklausomąjį žodį.</p> <p>Atpažįsta sudėtingesnės raiškos veiksnius ir tarinius bei antrines sakinio dalis; atpažįsta sakinyje kai kuriuos dalyvinius tarinius ir pažyminius.</p> <p>Savarankiškai arba naudodamiesi pagalbinėmis lentelėmis, schemomis stengiasi taisyklingai vartoti nagrinėtų veiksmažodžių valdomus linksnius.</p> <p>Taiko privalomąsias vienasarūšių ir aiškinamųjų sakinių dalių, lyginamųjų posakių, kreipinių skyrybos taisykles. Susipažįsta su įterpinių skyrybos taisyklėmis.</p> <p>Taiko elementarias tiesioginės kalbos skyrybos taisykles.</p>

9.2. Kalbos vartojimo ugdymo turinio apimtis ir ugdymo(si) veiklos 7–8 klasių koncentre.

Turinio apimtis	Ugdymo(si) veiklos
Kalbėjimas ir klausymas	
<p><i>Bendravimo situacija ir bendravimo partneriai.</i> Bendravimas grupėje, gebėjimas klausytis ir bendradarbiauti sulaukiant savo eilės ir pateikiant savo teiginius ir argumentus. Savos nuomonės reiškimas ir jos paaiškinimas dirbant grupėje, gebėjimas susitarti, bendro sprendimo priėmimas.</p> <p>Kalbėjimo girdimumas ir aiškumas, adresatui tinkamas ir suprantamas tempas.</p> <p><i>Diskusija.</i> Tiesos siekimas, prieštaravimas,</p>	<p>Vaidmeniniai žaidimai, paisant bendravimo dalyvių ir situacijos (kreipimasis, sveikinimasis, pokalbio inicijavimas ir plėtojimas, kultūringas pokalbio pertraukimas, pokalbio išvengimas; telefoninis pokalbis ir pan.).</p>

<p>sutarimas. Ginčas ir ginčo taisyklės. Bendravimo raštu ir žodžiu skirtumai.</p> <p><i>Pristatymas.</i> Pristatymo situacija, tikslai (kam, ką ir kodėl) ir pagrindinės strategijos. Tinkamas žodynas, kalbėjimo tempas, garsumas, intonacija, pauzės. Kontaktas su auditorija. Dėmesys veido išraiškai, gestams ir bendrai laikysenai.</p>	<p>Požiūrio išsakymas dirbant poromis ar grupėmis, diskutavimas konkrečia tema, prieštaravimas, savo nuomonės išsakymas.</p> <p>Tinkamų klausimų uždavimas žodinės diskusijos metu (pagal individualias galimybes), pasiūlymas pažiūrėti filmą, spektaklį, perskaityti knygą, suformuluotas keliais sakiniais ir kt.</p> <p>Pristatymai.</p>
<p>Skaitymas ir tekstų kūrimas (žodžiu ir raštu)</p>	
<p>Skaitymas balsu: skaitymo girdimumas, aiškumas, tempas, pauzės ir intonacija.</p>	<p>Skaitymo technikos tobulinimas. Tikslingas skaitymas atmintinai (atsižvelgiant į kiekvieno mokinio klausos sutrikimo laipsnį, individualius gebėjimus ir naudojimąsi klausą kompensuojančią techniką).</p> <p>Užduotys, siejamos su kalbos ir literatūros kursu.</p>
<p>Pomėgio skaityti ugdytas/is (skaitymo malonumas).</p> <p>Atrankinis (ieškomasis) skaitymas.</p>	<p>Savarankiškas skaitymas ir perskaitytos knygos pristatymas / bendraklasių supažindinimas su knygos autoriumi, siužetu ir veikėjų charakteriais.</p> <p>Savarankiškas rekomenduojamų knygų ar jų ištraukų skaitymas su numatytomis teksto suvokimo užduotimis, knygų pristatymais, jų aptarimais klasės diskusijoje.</p> <p>Reikalingos informacijos paieška įvairiuose informacijos šaltiniuose (įskaitant žodynus ir elektroninius šaltinius), informacijos atsirinkimas ir tinkamas pasinaudojimas.</p>
<p>Tekstų paskirtis ir struktūra.</p> <p>Tekstų grafinės savybės. Internetiniai tinklalapiai, informacijos pateikimo juose ypatybės. Verbalinio teksto ir grafinės informacijos (fotografijų, piešinių, schemų) sąsajos. Kalbos priemonių pasirinkimas susirašinėjant elektroniniu paštu ir pokalbių svetainėse.</p> <p>Supažindinimas su dalykiniais, publicistiniais, tekštais, jų ypatybėmis.</p> <p>Praktinių / taikomųjų tekstų (instrukcijų, gyvenimo aprašymo, informacinių lapelių, pareiškimų) savybės ir kompozicija.</p>	<p>Paveikslo teksto ir infografikos skaitymas. Rašytinio teksto ir iš nuotraukų, paveikslų, schemų, grafikų, vaizdo ar garso įrašų gautos informacijos siejimas ir apibendrinimas.</p> <p>Rašymas apie nurodytus atraminius tekstus (žiniasklaidos ir informacinius): apžvalga ir aptarimas (elektroninių laiškų ir kt. rašymas).</p> <p>Dalykinio, publicistinio teksto turinio (tema, problema) ir raiškos analizė, nustatant teksto paskirtį pagal nurodytus kriterijus.</p> <p>Klausimų kėlimas, svarbios informacijos radimas informaciniuose ir praktiniuose tekstuose, atsakymų į klausimus formulavimas</p>

	<p>remiantis tekstu.</p> <p>Instrukcijos, skelbimo, prašymo rašymas.</p> <p>Pasakojamųjų, informacinių, aiškinamųjų tekstų rašymas (įvairių žanrų; tam tikra tema arba susijusių su sava patirtimi, atsižvelgiant į pažįstamą adresatą), kreipiant dėmesį į savo teksto turinio aiškumą, rašybą ir skyrybą.</p>
<p>Funkciniai stiliai ir kalbos ypatybės.</p> <p>Mokslinio ir administracinio stiliaus tekstai, jų paskirtis, kalbos ypatybės (terminų vartojimas; standartų laikymasis, kalbos šablonai). Informacinės technologijos ir tekstas.</p> <p>Meninio, mokslinio ir publicistinio stiliaus tekstai, būdingos jų kalbos ypatybės (individualumas; logiškumas, objektyvumas, minties aiškumas; tiesioginis socialinis vertinimas).</p> <p>Kalbinės raiškos priemonės: palyginimas, epitetas, vaizdingi veiksmažodžiai.</p> <p>Patarlės.</p> <p>Rašymo strategijos.</p> <p>Informacijos šaltinių bei atraminių tekstų nurodymo / citavimo galimybės.</p> <p>Planavimo būdai ir rašymo etapai. Apmąstymas, temos numatymas, plano apmatai, teiginių formulavimas, citavimas.</p>	<p>Tekstų funkcinio stiliaus, vartojimo sferos ir kalbinės raiškos ypatumų atpažinimas (konkrečių atitinkamo stiliaus tekstų skaitymas ir aptarimas).</p> <p>Meninio, mokslinio ir publicistinio stiliaus tekstų ta pačia tema lyginimas, būdingų kalbos ypatybių aptarimas.</p> <p>Atitinkamų atpasakojimų rašymas (pasirengimas straipsnio, pranešimo, interviu kūrimui).</p> <p>Straipsnio rašymas naudojantis mokytojo pasiūlytomis rašymo strategijomis. Laiško, dienoraščio rašymas, naudojantis mokytojo pasiūlytomis kalbinės raiškos priemonėmis.</p> <p>Naudojimas technologijų teikiama galimybėmis (tekstų rašymas, komponavimas, iliustravimas, tobulinimas ir redagavimas).</p>
<p>Sakytinė ir rašytinė raiška, jos lyginimas.</p>	<p>Rašytinio teksto (fragmento) perkūrimas sakytine raiška atsižvelgiant į mokinio individualias galimybes.</p> <p>Sakytinio (užrašyto) teksto glaudinimas raštu (kalbos formų keitimas).</p> <p>Pasakojimas pirmuoju, antruoju ir trečiuoju asmeniu.</p> <p>Glaustas siužeto atpasakojimas, laikantis kūrinio kompozicijos ir įvykių sekos.</p> <p>Kalbos bendraamžiams rengimas bei sakymas. Kalbos iliustravimas.</p>

9.3. Kalbos sistemos pažinimo turinio apimtis 7–8 klasių koncentre.

7 klasės turinio apimtis	8 klasės turinio apimtis
Kalba kaip socialinis kultūrinis reiškinys	
<p>Seniausi rašytiniai lietuvių kalbos šaltiniai.</p> <p>XIX a. kalba (laikraščio „Varpas“ ištrauka).</p> <p>Kai kurie XVI–XIX a. ir dabartinės kalbos skirtumai.</p> <p>Lietuvių kalbos žodynas. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, sinonimų, antonimų, frazeologizmų žodynai.</p>	<p>Susipažinimas su indoeuropiečių kalbų šeima, baltų kalbos.</p> <p>Susipažinimas latvių kalba.</p> <p>Dabartinė lietuvių kalbos situacija.</p> <p>Bendrinė kalba, susipažinimas su tarmėmis</p> <p>Susipažinimas su žodžių istorija (kai kurie veldiniai ir skoliniai, archaizmai ir istorizmai, naujadarai, tarptautiniai žodžiai ir terminai).</p> <p>Vardų, pavardžių ir vietovardžių kilmė.</p>
Išeito kurso pagrindų kartojimas ir gilinimas. Įgūdžių įtvirtinimas	
<p>6 klasės kurso kartojimas ir gilinimas. Įgūdžių įtvirtinimas.</p> <p>Kalbos dalys, jų daryba. Kalbos dalių santykiai sakinyje.</p> <p>Pagrindinės skyrybos taisyklės.</p> <p>Pagrindinės lietuviškų žodžių tarimo ir kamieno rašybos taisyklės.</p> <p>Linksniuojamųjų kalbos dalių galūnių rašyba.</p> <p>Skaitvardis – daiktų skaičiaus vardas.</p>	<p>7 klasės kurso kartojimas ir gilinimas. Įgūdžių įtvirtinimas.</p> <p>Kalbos dalių rašybos kartojimas.</p> <p>Nosinių raidžių rašyba žodžių kamiene.</p> <p>Veiksmažodžio laikų ir nuosakų rašyba.</p>
Morfologija ir rašyba	

<p>Įvardis.</p> <p>Įvardžio reikšmė ir gramatiniai požymiai.</p> <p>Įvardžių skyriai.</p> <p>Įvardžių linksniavimas, rašyba, bei vartojimo ypatumai.</p> <p>Įvardis – ateinantis į vardo vietą.</p> <p>Skaitvardis.</p> <p>Skaitvardžių reikšmė, gramatiniai požymiai.</p> <p>Skaitvardžių skyriai, kiekinių skaitvardžių poskyriai.</p> <p>Dauginių ir kuopinių skaitvardžių daryba, vartojimas.</p> <p>Skaitvardžių kaitymo, rašybos ir kirčiavimo ypatumai.</p> <p>Skaitvardžių rūšys pagal sandarą.</p> <p>Įvardžiuotinių skaitvardžių linksniavimas, rašyba, vartojimas.</p> <p>Samplaikinių skaitvardžių linksniavimas.</p> <p>Romėniški skaitmenys, vartojimas.</p> <p>Datos, matų, piniginių vienetų santrumpos.</p> <p>Prielinksnio reikšmė, kilmė, daryba.</p>	<p>Sangražiniai ir beasmeniai veiksmažodžiai.</p> <p>Veiksmažodžių nuosakos.</p> <p>Veiksmažodžio neasmenuojamosios formos.</p> <p>Dalyvio reikšmė, gramatiniai požymiai.</p> <p>Dalyvių rūšys, vartojimo ypatumai.</p> <p>Dalyvis sakinyje. Dalyviniai tariniai ir pažyminiai.</p> <p>Veikiamųjų dalyvių laikai, daryba, vartojimas.</p> <p>Veikiamųjų dalyvių linksniavimas, rašyba.</p> <p>Neveikiamųjų dalyvių laikai, daryba.</p> <p>Pusdalyvio gramatiniai požymiai, daryba, vartojimo ir kirčiavimo ypatumai.</p> <p>Padalyvio gramatiniai požymiai, daryba, vartojimo ypatumai.</p> <p>Aplinkybės, reiškiamos dalyviu, pusdalyviu ir padalyviu.</p> <p>Prieveiksmio reikšmė ir gramatiniai požymiai.</p> <p>Prieveiksmių skyriai, daryba, laipsniavimas ir kirčiavimo ypatumai.</p> <p>Būdvardžio bevardės giminės irrieveiksmių rašybos ir vartojimo skirtumai.</p> <p>Daiktavardiškai, būdvardiškai ir skaitvardiškai vartojami įvardžiai.</p> <p>Įvardžiuotinių būdvardžių rašyba.</p> <p>Kalbos dalių gramatinių požymių kartojimas ir apibendrinimas.</p> <p>Kalbos dalių reikšmė grožiniame tekste.</p>
<p>Sintaksė ir skyryba</p>	
<p>Sakinys. Vientisiniai ir sudėtiniai sakiniai.</p> <p>Vientisinis sakiny. Sakinio dalies samprata. Pagrindinės ir antrininkės sakinio dalys.</p> <p>Išplėstiniai ir neišplėstiniai sakiniai. Asmeniniai ir beasmeniai sakiniai. Nepilnieji sakiniai.</p> <p>Vientisinių sakinių nagrinėjimo</p>	<p>Sintaksės ir skyrybos samprata. Sintaksės ryšys su kalbos kultūra.</p> <p>Žodžių junginys. Prijungiamieji žodžių junginiai, jų pagrindinis ir priklausomas žodis. Veiksmažodiniai, daiktavardiniai ir būdvardiniai žodžių junginiai. Linksniai, valdomi veiksmažodžių <i>atitikti, atstovauti, aukotis, dėkoti daugėti, mažėti</i>, galininkinių veiksmažodžių su neiginiu <i>ne-</i>, būdvardžių <i>atidus, palankus, panašus, dosnus, turtingas, gabus, vedinas</i>.</p> <p>Vienarūšės sakinio dalys. Sakinio dalių vienaarūšiškumo</p>

<p>ir skyrybos įgūdžių tolesnis lavinimas.</p> <p>Sintaksės žinių panaudojimas per morfologijos pamokas atskleidžiant nagrinėjamųjų kalbos dalių vaidmenį sakinyje.</p> <p>Veiksny, jo reiškimo būdai.</p> <p>Tarinys. Grynas, sudurtinis ir suvestinis tarinys. Jų reiškimo būdai. Sudurtinio tarinio vardinė dalis ir jungtis. Galimybė rašyti brūkšni vietoj praleistos jungties.</p> <p>Papildinys. Papildinio reiškimo būdai.</p> <p>Aplinkybės, jų rūšys (vietos, laiko, būdo ir kiekybės, priežasties, sąlygos, nuolaidos ir tikslo), reiškimo būdai.</p> <p>Pažymins. Derinamieji ir nederinamieji pažyminiai, jų reiškimo būdai.</p> <p>Priedėlio samprata, jo reiškinys ir skyryba.</p> <p>Išplėstų kreipinių vartosenos ir skyryba.</p> <p>Tiesioginės kalbos skyryba.</p> <p>Vientisinio sakinio skyrybos kartojimas.</p>	<p>požymiai.</p> <p>Vienarūšių sakinio dalių jungtukai. Bejungtukių ir sujungtų jungtukais <i>bet, o tačiau</i>, taip pat kartojamaisiais jungtukais vienarūšių sakinio dalių skyryba. Galimybė kableliu atskirti greta pavartotus artimos reikšmės arba kartojamuosius žodžius, jei jie suprantami kaip vienarūšės sakinio dalys (<i>Š n a r a, m u r m a šaltos bangos amžiną legendą.</i>), prieš pažymimąjį žodį einančius pažyminius, kai jie nurodo ne vieno pagrindo požymius, bet rašančiojo laikomi lygiaverčiais (<i>Įeinu į t y l ą, ž a l i ą mišką. E. M.</i>)</p> <p>Aiškinamosios sakinio dalys. Aiškinamųjų sakinio dalių su jungiamaisiais žodžiais <i>ypač, kaip ir, būtent, tai yra (t. y.)</i> ir pan. skyryba. Kelių vienarūšių aiškinamųjų sakinio dalių, einančių po apibendrinamojo žodžio sakinio viduryje, skyrybos variantai: brūkšniais, dvitaškiu ir brūkšniu, dvitaškiu ir kableliu. Kelių vienarūšių aiškinamųjų sakinio dalių, einančių po apibendrinamojo žodžio sakinio gale, skyryba. Brūkšny prieš apibendrinamąjį žodį, einantį po vienarūšių sakinio dalių. Galimybė kableliais (brūkšniais) išskirti sakinio dalį be jungiamųjų žodžių, jei norima parodyti, kad ji aiškina arba tikslina prieš ją einančią vienavardę sakinio dalį.</p> <p>Įterpiniai. Jų vartojimas reiškiant tikrumą ir įsitikinimą, netikrumą, abejojimą ar spėjimą, nuomonę, jausminį vertinimą, nusakant minčių šaltinį, jų eilę, išvadą iš ankstesnių teiginių, kontakto su pašnekovu siekį ir kt. Dažniausiai įterpiniais einantys žodžiai ir žodžių junginiai. Įterpinių skyryba. Galimybė suteikti įterptinį pobūdį žodžiams <i>apskritai, esą, iš tiesų, iš tikrųjų, paprastai, pirmiausia, tikriausiai, tiksliau, visų pirma</i> ar pan. ir rašant išskirti juos kableliais.</p> <p>Tikslinamųjų aplinkybių vartojimas ir skyryba.</p> <p>Išplėstinės dalyvinės, pusdalyvinės, ir padalyvinės aplinkybės. Galimybė rašant jas išskirti kableliais.</p> <p>Išplėstiniai pažyminiai, jų reiškimo būdai ir skyryba.</p>
---	---

9.4. Kalbos sistemos pažinimo ugdymo veiklos 7–8 klasių koncentre.

9.4.1. Kalbos kaip socialinio kultūrinio reiškinio pažinimas.

Grafinis vaizdavimas (kalbų šeimų, leksikos sluoksnių ir pan.). Supažindinimas su baltų kalbomis gretinant ir lyginant leksikos, fonetikos ar gramatikos reiškinius Kūrybiniai darbai naudojantis žodynais.

Susipažinimas su vardų žodynu (aktualių vardų kilmės ir reikšmės aiškinimasis ir pristatymas); su vietovardžių žodynu (artimiausios aplinkos, tėvų, senelių ir pan. gyvenamųjų vietų pavadinimų kilmės aiškinimasis ir pristatymas).

Susipažinimas su lietuvių kalbos tarmių žemėlapiu.

9.4.2. Taisyklinga tartis ir kirčiavimas, fonetinė rašyba.

Trumpųjų ir ilgųjų skiemenų tarties ir rašybos lyginimas. Teksto skaitymas balsu, pabrėžiant kirčiuotą žodžio vietą. Tarptautinių žodžių tarimas.

9.4.3. Morfologija ir rašyba.

Orientacinis etapas: nagrinėjamos kalbos dalies / formos reikšmės, gramatinių požymių, darybos ir rašybos sisteminimas (lentelės, grafikai, modeliai ir pan.); nagrinėjamos kalbos dalies / formos atpažinimas tekste, jos apibūdinimas ir konkrečios vartojimo funkcijos nustatymas.

Analitinės veiklos etapas (būtinai nuolatinis grįžtamasis ryšys): žodžių identifikavimas pagal kalbos dalį ir / ar gramatinę formą (pabraukti, apvesti, nuvesti rodyklę, išrašyti ir pan.); nagrinėjimas žodžio dalimis (žodžiu ir raštu); kalbos dalių darybinis nagrinėjimas (žodžiu ir raštu); rašybinių ir darybinių uždavinių sprendimas.

Sintetinės veiklos etapas (savikontrolė ir korekcija): kalbos dalių žodynėlio sudarymas (skaitomo eilėraščio ir pan.); morfologinis nagrinėjimas (žodžiu ir raštu); analogijų taikymas (linksniuojant ir asmenuojant); sakinių nurašymas suskliaustą žodį keičiant tinkama forma; deformuoto teksto atstatymas (iš duotų žodžių pradinių formų); atrenkamasis perrašymas (tam tikrų žodžių ar žodžių junginių – iš rišlaus teksto); žodyno naudojimas (linksniavimo ir kirčiavimo paradigmos).

Situacinis etapas (įgūdžio taikymas naujomis sąlygomis): konstravimo pratimai (sakinių, teksto – pagal duotus parametrus); rašybinis nagrinėjimas ir rašybos klaidų analizė (žodžiu / gestų kalba ir ar raštu); atpasakojimas.

Įgūdžių tobulinimo etapas: kūrybinės užduotys (pratimų, testų rengimas ir pan.).

9.4.4. Sintaksė ir skyryba.

Orientacinis etapas: nagrinėjamo gramatinio reiškinių analizė ir atpažinimas tekste.

Analitinės veiklos etapas (būtinai nuolatinis grįžtamasis ryšys): grafinis vaizdavimas (sutartiniais ženklais, schemomis ir pan.); sintaksinis ir skyrybinis nagrinėjimas.

Sintetinės veiklos etapas (savikontrolė ir korekcija): konstravimas (pavartoti nurodytas sintaksines konstrukcijas, sukurti sakinių pagal pateiktas schemas); redagavimas (pavartoti tinkamą sintaksinę konstrukciją, padėti skyrybos ženklus).

Situacinis etapas (įgūdžio taikymas naujomis sąlygomis): kūrybinis skyrybos taisyklės pristatymas (pvz., norma, galiojimo sąlygos, pavyzdžiai iš skaitomos literatūros); atpasakojimas; skyrybos klaidų analizė.

Įgūdžių tobulinimo etapas: kūrybiniai darbai (stilistinė žodžių ar frazių atranka, sakinių siejimas, teksto kūrimas pagal nurodytus parametrus ir pan.).

9.5. Literatūrinio ugdymo turinio apimtis 7–8 klasių koncentre.

Tema	Nagrinėjimo aspektai	Kūriniai ir informaciniai tekstai, nagrinėjami per pamokas	Rekomenduojami kūriniai
I tema. Žodžio magija ir reikšmė	Žodžio, rašto ir knygos reikšmė. Gimtosios kalbos svarba. M. Mažvydo pirmoji lietuviška knyga – pirmasis eilėraštis,	H. Falada „Šeimos papročiai“. Br. Fereras „Lobių knyga“. V. Kurdirka „Tautiška	V. Mačernis „Maža tauta su dideliu žodynu“. K. Sirvydas „Trijų kalbų žodynas“ (susipažinimas su pirmuoju lietuvių

	<p>pirmasis lietuvių kalbos vadovėlis, M. Mažvydo asmenybė. Tautinis atgimimas (V. Kudirka ir Maironis). Žmogaus herojiškumas, atkaklumas, pasiaukojimas. Poetinis tėvynės kraštovaizdis. Lietuvos himnas – tautos gyvenimo gairės. Eiliuoto teksto savitumas.</p> <p>Interaktyvios ir el. knygos.</p>	<p>giesmė“.</p> <p>Pasirinktas informacinis tekstas apie Lietuvos himną, apie tai, kada giedamas arba grojamas Lietuvos valstybės himnas.</p> <p>Maironis „Lietuva brangi“ arba kuris kitas eilėraštis.</p> <p>Pasirinktas informacinis tekstas apie tai, kur ir kada gimė knyga (kur buvo išrastas raštas ir popierius, pirmoji knyga Europoje, pirmoji lietuviška knyga, pirmieji žodynai).</p> <p>Pasirinktas informacinis tekstas apie interaktyvias ir elektronines knygas.</p>	<p>kalbos žodynu). Just. Marcinkevičius „Tai gražiai mane augino“. P. Širvio, J. Degutytės, J. Strielkūno, M. Martinaičio ir kitų lietuvių poetų eilėraščiai.</p>
<p>II tema. Mokyklos suole</p>	<p>Lietuviškos mokyklos kelias nuo XIX a. iki dabar. M. Valančiaus asmenybė ir svarbiausi švietėjiški darbai. Daraktoriai, knygnešiai - užsidedimas veikti ir grėšę pavojai. Mokykla šiandien. Mokyklinės problemos suaugusiųjų ir paauglių akimis.</p>	<p>E. de Amičis „Širdis“.</p> <p>Pasirinktas informacinis tekstas apie lietuviškas mokyklas XIX a.</p> <p>Jovaras „Knygnešio autobiografija“.</p> <p>Pasirinktas informacinis tekstas apie mokymąsi šių dienų Lietuvoje (mokymosi pakopos, mokyklų tipai, mokyklų steigėjai, mokinių taryba mokykloje).</p> <p>Fragmentai iš Vaiko teisių deklaracijos ir Vaiko teisių konvencijos.</p> <p>U. Starkas „Sikstenas“: ištraukos, susietos su mokykliniu gyvenimu („Autobusas naktį“, „Saulėkaita ir storos kojines“, „Karvašūdis“, „Štai kaip bus“).</p> <p>Pasirinktas informacinis</p>	<p>R. R. Rusell „Prietrankos dienoraštis“. J. Kinney „Nevykėlio dienoraštis“. U. Starkas „Ištižėliai ir pramušgalviai“, „Stebuklingi mano draugo Persio sportiniai batai. Mano draugas šeichas Sturebiu“. Vilė Vėl „Kaip mes išgarsėjome“, „Parašyk man iš Afrkos“. Goscini ir Sempe „Mažasis Nikola“, „Mažojo Nikola pertraukos“.</p>

		tekstas apie patyčias mokykloje ir jų prevenciją.	
III tema. Tradicijų tęstinumas	<p>Lietuvių kalbos kilmė ir vertė. Lietuvos didieji kunigaikščiai ir jų palikimas.</p> <p>Dainos reikšmė žmogaus ir bendruomenės gyvenime. Dainų simbolika. Protėvių pasaulėžiūros ašis – metų ratas. Ryšys su gamta. Darbai ir šventės, jų tradicijos praeityje ir dabar. Išsaugota ir atgaivinta tradicija – šiuolaikinės kultūros dalis.</p>	<p>Pasirinktas informacinis tekstas apie lietuvių kalbos archaiškumą ir kilmę.</p> <p>Sruoga „Giesmė apie Gediminą“.</p> <p>Pasirinktas informacinis tekstas apie Lietuvos kunigaikščius ir / arba Lietuvos didžiųjų kunigaikščių dinastiją.</p> <p>Pasirinktas informacinis tekstas apie Lietuvos etnografinį suskirstymą.</p> <p>Kaip išliko liaudies dainos? Pasirinktas interviu su Veronika Povilioniene apie lietuvių liaudies dainų vertę.</p> <p>Pasirinktas informacinis tekstas apie lietuvių gestų kalbą.</p> <p>A. Sabaliauskas „Mūsų pavardės“.</p>	<p>I. Jonynas „Lietuvos didieji kunigaikščiai“ / V. Spečiūnas „Lietuvos didieji kunigaikščiai“ / T. Baranauskas „Viduramžių Lietuvos viešpačiai“.</p> <p>Lietuvių liaudies dainynas (pasirinktas tomas ir dainos iš jo) / Lietuvių istorinės karinės dainos (Mokinio skaitiniai). A. Baryso filmas „Lietuviškas kalendorius“.</p>
IV tema. Brangiausi ryšiai	<p>Giminystės ir kraujo giminystės samprata. Santykis su artimiausiais žmonėmis, ryšio svarba. Atjauta žmogui, neturinčiam artimųjų. Savivertė ir orumas.</p>	<p>R. Buivydienė „Giminystės ryšiai ir jų pavadinimai“.</p> <p>G. Morkūnas „Laikas pakalbti apie tėvus“.</p> <p>Šatrijos Ragana „Irkos tragedija“.</p> <p>Dž. Rouling „Haris Poteris ir Išminties akmuo“ (dalių „Berniukas, kuris liko gyvas“, „Išnykęs stiklas“, „Laiškai nuo Nieko“, „Raktininkas“ fragmentai).</p> <p>Pasirinktas informacinis</p>	<p>A. Liobytė „Sunki mama“. Dž. Rouling knygų apie Harį Poterį serija ar jos dalis / pasirinktos knygos. Vilė Vėl „Pereik tiltą, kvaily“.</p> <p>M. Hemingway „Nematoma mergaitė“.</p>

		tekstas apie tėvų ir vaikų santykius / apie vaikus, augančius be tėvų.	
V tema. Geriau pažinti ir kitą save	Savęs paieškos. Kitų ir kitokių žmonių pažinimas, ryšio su jais gilinimas. Negalios samprata šiuolaikinėje visuomenėje. Žmogaus teisės, galimybės ir pareigos. Savisauga, pasitikėjimas kitu žmogumi.	Antuanas de Sen-Egziuperi „Mažasis princas“. E. Labori „Žuvėdros klyksmas“. Fragmentai iš Neįgaliųjų teisių konvencijos. Č. Dikensas „Oliverio Tvisto nuotyčiai“. Pasirinktas informacinis tekstas apie saugumą internete.	L. A. Kickok „Helenos Keler istorija“. P. Kueljas „Alchemiko“ ištrauka („Laimės paslaptis“). V. Železnikovas „Baidyklė“. K. Nostlinger (Ch. Nöstlinger) „Pirmadienį viskas kitaip“. S. Meyer „Saulėlydis“.

<p>VI tema. Jaunas žmogus ieško gyvenimo prasmės</p>	<p>Jaunystės idealai ir siekiai. Draugystė, meilė, pasitikėjimas. Šeimos, draugų, mokyklos įtakos. Savo vietos tarp žmonių ieškojimas. Žmonių santykiai. Išipareigojimai ir ištikimybė. Gyvenimo vertė. Dramatiškas, tragikomiškas gyvenimo vaizdavimas.</p>	<p>V. V. Landsbergis „Berniukas ir žuvėdros“. A. Lindgren „Broliai Liūtaširdžiai“ S. Geda „Vakaro prašymas“ Pasirinktas straipsnis apie Arūno Matelio filmą „Prieš parskrendant į Žemę“. U. Starkas „Sikstenas“: ištraukos, susietos meilės ir draugystės tema („Sikstenas“, „Ilgiausias ir trumpiausias bučiny“). S. Lagerliof „Portugalijos karalius“. S. Tausend „Slaptas Adriano Moulo dienoraštis. Adriano Moulo brendimo kančios“. V. Šekspyras „Romeo ir Džuljeta“.</p>	<p>O. Proisleris (O. Preussler) „Krabatas, arba Treji metai užburtame malūne“. Dž. Grynas (J. Green) „Dėl mūsų likimo ir žvaigždės kaltos“. A. D'avenijas (A. D'Avenia) „Balta kaip pienas, raudona kaip kraujas“. V. Žilinskaitė „Kintas“. L. Lauri (L. Lowry) „Siuntėjas“. H. Li „Nežudyk strazdo giesmininko“. M. Berdžesas (M. Burgess) „Vilko kaukimas“. A. Matelio filmas „Prieš parskrendant į Žemę“.</p>
<p>VII tema. Laisvės ilgesys</p>	<p>Asmens didvyriškumo ir patriotizmo išaukštinimas. Sukilėlių, kovų už nepriklausomybę, partizanų, Sąjūdžio idėjos ir idealai poezijoje, dainose, kalbose. Žmogui tenkantys istorijos iššūkiai. Moralinės laikysenos ir tvirtumo šaltiniai. Žmoniškumo pamokos prievartos pasaulyje.</p>	<p>Lietuvių liaudies daina „Oi, lekia lekia gulbių pulkelis“. „Palinko liepa šalia kelio“ arba kita pasirinkta partizanų daina. B. Brazdžionis „Šaukiu aš tautą“. B. Krivickas „Apie laisvės kovą ir didvyriškumą“ (1952). K. Genys „Pabudome ir kelkimės“. D. Grinkevičiūtė „Lietuviai prie Laptevų jūros“ (ištraukos). A. Frank „Dienoraštis“ (ištraukos).</p>	<p>Lietuvos Tautos Aukščiausiosios Tarybos Atsišaukimas (1794, ištrauka), lietuvių liaudies dainos apie T. Kosciuską „Užgied gaidžiai pusiau nakties“, „Kad Kosciuska jojo“. A. Vištelis „Maršas Lietuvos“. Partizanų laiškas Lietuvos jaunimui „Į Lietuvos jaunimą“ (1948), „Partizanų maldos“. Just. Marcinkevičius „Laisvė“. M. Martinaitis „Ciklas Sausio vidurnaktis“ (pirmas eilėraštis). G. Morkūnas „Iš nuomšiko gyvenimo“. D. Terakovska (Terakowska) „Ten, kur krinta angelai“.</p>

			„Misija: Sibiras“ (dienoraščiai). B. Krivickas, D. Glemžaitė „Pasipriešinimo poezija“ (Mokinio skaitiniai).
VIII tema. Juoko prasmė	Ironiškas santykis su savimi ir pasauliu. Humoras. Komiško pasakojimo ypatumai. Ironija, padedanti priešintis absurdui ir apsiginti.	T. A. Rudokas „XX a. Nežinomas rašytojas“ (fragmentas iš kn. „Žvėris eina miegoti“). J. Erlickas „Mokykliniai paveikslėliai“. J. Aistis „Karaliaus šuo“. Dž. Kriusas (J. Krüss) „Timas Taleris, arba Parduotas juokas“ fragmentas arba kito užsienio autoriaus kūrinio fragmentas.	J. Erlicko pasirinkti kūriniai. R. Černiauskas „Miestelio istorijos“. G. A. Biurgeris „Baronas Miunhauzenas“. T. Pračetas (T. Pratchett) „Mažieji laisvūnai“. Dž. Kriusas „Mano proseneliai, herojai ir aš“. S. Townsend „Adrianas Moulas ir masinio naikinimo ginklai“.

9.6. Literatūrinio ugdymo veiklos 7–8 klasių koncentre.

9.6.1. Pirminis susipažinimas su kūrinio ir teksto suvokimas.

Meniškas poezijos kūrinio perskaitymas klasėje (pasirengusio mokinio ar mokytojo arba įrašo išklausymas atsižvelgus į individualius vaiko gebėjimus ir poreikius) / kūrinio perskaitymas ir pasidalijimas įspūdžiais. Rašytojo (ir jo kūrinio) pristatymas (mokytojo ar pasirengusių mokinių pristatymai / ekspozicijos apie rašytoją parengimas / filmo, spektaklio peržiūra ir aptarimas / mokinių vaidinimas pagal rašytojo biografijos epizodą ar kt.).

Komentuojamasis skaitymas (nežinomų žodžių ir prasminių akcentų aiškinimasis; istoriniai, stilistiniai komentarai) / kūrinio fragmentų skaitymas vaidmenimis / skaitymas vaidmenimis praleidžiant autoriaus žodžius. Skaityto kūrinio pirminė refleksija / pasakojimas apie įspūdžius, kilusius skaitant ar perskaičius kūrinį.

9.6.2. Kūrinio analizė ir interpretacija.

Meninės raiškos priemonių atpažinimas, jų prasmės ir tikslingumo aiškinimasis, poezijos kūrinio ritmo ir skambesio supratimas (meninių vaizdų parinkimas / ir lyginimas).

Eilėraščio lyrinio subjekto ir eilėraščio vyksmo apibūdinimas (pradžios situacija, subjekto būseną, kas įvyksta, kas yra lūžio momentas, personažo nuotaika ar eilėraščio keliamą nuotaiką, jausmo ar supratimo pasikeitimas, lyrinio subjekto jausmai ir mintys). Nagrinėtų lyrikos kūrinų žanrinės ypatybės (pristatymai su deklamuojamais pavyzdžiais / piešiniais, filmais).

Liaudies dainų analizė: dainų simbolikos, darbo, kalendorinių švenčių, šeimos, karinių-istorinių dainų, senųjų dainų vaizdinių pokario partizanų dainose aptarimas, lyginimas (Koks liaudies dainų pasaulis ir žmogus? Kas tame pasaulyje svarbu? Kuo tai panašu ar skiriasi nuo mūsų dienų?). Kūrinio pradžios ir pabaigos lyginamoji analizė.

Pasakojimo / dramos veiksmo laikas ir vieta; aplinkos apibūdinimas. Kūrinio kompozicijos analizė: ekspozicijos, remarkos, veiksmo užuomazgos, konflikto, kulminacijos ir atomazgos aptarimas

(siužeto schemos sudarymas ir aptarimas). Ištraukų, padedančių analizuoti veikėjus, radimas ir grupavimas (temos žemėlapiu sudarymas) / literatūrinių portretų kūrimas žodžiu. Skaitymas dialogų / teksto ištraukų, kurios perteikia tam tikrą nuotaiką / veikėjų santykius / pasakotojo poziciją (atsižvelgus į individualius vaiko gebėjimus).

Dramos kūrinio analizė, vartojant programoje numatytas sąvokas (esminių kūrinio scenų analizės pristatymas – individualus ir grupinis darbas ar kt.). Veikėjų charakterio, motyvų ir veiksmų aiškinimas ir jo elgesio priežasčių analizavimas (interviu su kūrinio veikėju / atsakymas į klausimus / rašinys) / paprastų (statiškų) ir sudėtingų (besikeičiančių) veikėjų skyrimas, jų charakterių lyginimas (diagramos, demonstruojančios veikėjo charakterio kaitą, sudarymas). Veikėjų vidinių konfliktų supratimas (veikėjo dienoraštis / dramos metodo panaudojimas).

Pagrindinio konflikto tarp veikėjų nustatymas, veikėjų ryšių analizavimas (veikėjo laiškas kitam veikėjui / struktūrinė diskusija / sustingusios skulptūros / disputas / literatūrinis teismas). Veikėjų charakterių atskleidimas analizuojant jų santykį su savimi, kitais ir supančiu pasauliu (paaiškinimai, pateikti iš veikėjų pozicijos / veikėjų dialogo ar monologo kūrimas). Skirtingų kūrinių pagrindinių veikėjų lyginimas (*Venn* diagrama ar kt.). Sakytinis vaizduojamų įvykių atpasakojimas (išsamusis / atrenkamasis / glaustasis).

9.6.3. Kūrinio vertinimas ir apibendrinimas, baigiamieji darbai.

Kūrinio vertės aptarimas, problemų refleksija (Kuo šis kūrinys gražus? Kuo svarbus? Kuo įdomus? Kokia autoriaus intencija? Kuo aktualus „man“? Kokius mano jausmus jis pažadina? Ko iš „manęs“ tikisi autorius? Ką supratau apie tą laiką, kai kūrinys buvo sukurtas? Kurios vertybės yra amžinos? Kodėl? / Kokios problemos svarstomos kūrinyje? / Kurie dalykai svetimi ar nebesuprantami, ar keliantys pasipiktinimą?) (pokalbiai šiomis temomis, diskusija / refleksijų ar rašinių rašymas, skaitymas ir aptarimas ar kt.).

Iš teksto išrinktų citatų komentarai / pokalbis remiantis teksto citatomis. Liaudies dainos / eilėraščio komentarai. Kūrybinis skaitymas kreipiant dėmesį į skaitymo intonaciją ir prasmės perteikimą, poezijos deklamavimas atmintinai, trumpo prozos teksto (dialogo ar monologo) skaitymas atmintinai, dramos ištraukos skaitymas atmintinai, scenos kalbos, laikysenos įgūdžių formavimas (atsižvelgus į individualius vaiko gebėjimus).

Kūrinio atpasakojimas, naudojantis raktiniais žodžiais / laikantis kūrinio kompozicijos / iš skirtingų pasakojimo perspektyvų / naudojantis citatomis / glaustas atpasakojimas laikantis pagrindinės siužeto linijos / komentuojamasis scenų atpasakojimas, kuriose perteikti įvairūs jausmai.

Grožinio kūrinio transformacijos (kūrybinis pasakojimas keičiant asmenį / pridėdant replikas / pridėdant papildomų detalių / skaitytos istorijos perkūrimas keičiant kūrinio laiką ar vietą, įtraukiant naujus veikėjus ar įvykius, skirtingas pabaigas). Rašinio rašymas pagal pateiktą planą pradėdant nuo patikusių literatūrinės frazės / rašinys pagal įvestis / citatas / sentencijas / laiškas autoriui.

Rašytojo ar jo vaizduojamų personažų kelionių žemėlapiu sudarymas / literatūrinės ekskursijos planavimas (žemėlapiu sudarymas). Skaitymas sudarant scenarijų filmui / skaitymas įgarsinant „filmą“ / titrų rašymas, vertimas į gestų kalbą (pagal individualias galimybes). Literatūros kūrinių palyginimas (aptarimas / struktūrinė diskusija / rašinys).

Kūrybiniai darbai: eilėraščio kūrybiniai bandymai (atsižvelgus į individualius vaiko gebėjimus); teksto žanro keitimas (pvz., skelbimas ar reklama, paremta eilėraščiu; liaudies dainos pavertimas publicistinių / dalykinių žanrų tekstais) / pasakėčios; juokingos istorijos, paremtos posakiais; nuotykių istorijos, nuotykiniai pasakojimai; pasakos, legendos; pasakojimas, kurio veikėjas – mitinis personažas; pasakojimas apie veikėjo gyvenimo įvykį, pagal veikėjo gyvenimo moto; komiška ir tragiška istorija, sukurta pagal tą patį įvykį. Skaitytojo dienoraščio rašymas pagal pateiktą planą ar pavyzdį.

10. KALBINIS IR LITERATŪRINIS UGDYMAS(IS) 9–10 (GIMNAZIJŲ I–II) KLASIŲ KONCENTRE.

10.1. Mokymosi pasiekimai, baigus 10 (gimnazijų II) klasę.

Gebėjimai Ugdymo sritys	Kalbėjimo ir klausymo gebėjimai
Komunikavimas	<p>Kalbėdami ir rašydami laikosi bendrinės kalbos normų ir viešojo bendravimo etikos.</p> <p>Įvairaus pobūdžio pokalbiuose kultūringai kelia problemas, svarsto, pritaria ar prieštarauja pateikdami argumentų.</p> <p>Dalijasi patirtimi, nuomone bei informacija, atsižvelgdami į kalbėjimo situaciją ir adresatą.</p> <p>Vertina klausomo arba stebimo ir klausomo teksto turinį, raišką, poveikį klausytojui bei kalbėjimo kultūrą, apibendrina tai, ką išgirdo ar perskaitė.</p> <p>Pasirenka tinkamą komunikavimo būdą; geba kalbėti viešai (kreiptis į auditoriją, pristatyti temą ir pasakyti kalbą).</p>
Pristatymas	<p>Pagal individualias galimybes atmintinai skaito poeziją, prozos ir dramos ištraukas.</p> <p>Naudodamasis pagalbine medžiaga (mokytojo pasiūlytais kriterijais, planu, pavyzdžiu ir pan.) savarankiškai pasirengia viešajai kalbai ir ją pasako. Pagal individualias galimybes geba pasirinkti kontekstui tinkamą žodyną, kalbėjimo tempą, intonaciją ir neverbalines išraiškos priemones.</p> <p>Pristato perskaitytą knygą, pateikia klasės draugams rekomendacijas ją skaityti, sukuria plakatą, anonsą, reklamą, pasitelkdamas turimą patirtimi ir pavyzdžiais iš kūrinio.</p>
Skaitymo ir rašymo gebėjimai	
Teksto suvokimas	<p>Nurodo tekstų tipą, žanrą ir funkcinį stilių.</p> <p>Geba apibūdinti tekstus žodžiu ir raštu, atpasakoja, komentuoja, išreiškia nuomones ir susieja tekstus su savo patirtimi ir nuostatomis.</p> <p>Geba nustatyti kalbos, pranešimo, prisistatymo ir kitų negrožinių tekstų esminius žodžius (frazes), suformuluoti klausimus, sintetinti ir grafiniu būdu pateikti informaciją.</p> <p>Atpažįsta, leksines, sintaksines ir fonetines stiliaus figūras.</p> <p>Paaiškina teksto struktūrą, kaip siejasi tekstas ir lentelė, tekstas ir vaizdas arba jį lydintis garsas; kuo tai praplečia teksto supratimą.</p>
Literatūros (kultūros) pažinimas	<p>Skaito savarankiškai pasirinktas ir mokytojo ar bibliotekininko rekomenduojamas meniškai vertingas, skirtingų žanrų knygas.</p> <p>Skirtingų žanrų lietuvių tautosakos ir literatūros, Antikos, Biblijos,</p>

	<p>Viduramžių literatūros kūrinių pavyzdžius sieja su istoriniu ir kultūriniu kontekstu.</p> <p>Paaiškina Antikos ir Viduramžių literatūrų pagrindinius reiškinius ir idėjas, jų reikšmę literatūrai ir kultūrai remdamiesi apibendrinamosiomis lentelėmis, schemomis; nurodo kūrinius ir kūrėjus, nusako skaitytų kūrinių svarbą savo, kaip skaitytojo, asmeninei patirčiai.</p> <p>Aptaria lietuvių tautosakos, Antikos, Biblijos, Viduramžių vaizdinių ir siužetų turinį.</p> <p>Aptaria perskaitytus kūrinius siedami juos su šiuolaikine kultūra ir jos reiškiniais, savo ir bendruomenės gyvenimo problemomis.</p>
Kūrinio visumos supratimas	<p>Kontekstinė analizė. Nagrinėja tekstus ir pasakotojo poziciją, siedami su rašytojo biografija ir jo gyvenama epocha, laikotarpiu.</p> <p>Lyginamoji analizė. Analizuoja, lygina (gretina ir supriešina) tekstus, juos vertina.</p> <p>Lygindami tekstus, paaiškina vaizduojamas situacijas remdamiesi patirtimi, perskaitytu(-ais) tekstu(-ais).</p> <p>Gretina ir lygina tekstus pasakojimo, veikėjų charakterių, vaizdinių aspektais.</p> <p>Įvardija kūrinyje svarstomas temas ir problemas.</p>
Teksto analizė ir interpretacija	<p>Atpažįsta ir paaiškina kūrinių menines priemones, supranta kalbos vartojimo ypatumus.</p> <p>Nusako poezijos kūrinių nuotaiką, suformuluoja kūrinio temą.</p> <p>Nusako prozos ir dramos kūrinių temą, bando formuluoti juose keliamas problemas, apibūdina veiksmo laiką ir vietą, įvykius,</p> <p>Apibūdina personažo išvaizdą, veikėjo charakterį, elgesį remdamiesi tekstu, palygina ir supriešina veikėjus, vertina jų elgesį, lygina save su personažais.</p>
Literatūros teorijos sąvokų vartojimas	<p>Analizuoja kūrinius žodžiu ir raštu, skiria jų žanrus.</p> <p>Literatūros rūšys, žanrai, tipai: tautosaka, mitas, epas, lyrika, atsiminimai, dienoraštis, autobiografija, drama, alegorija.</p> <p>Kūrinio prasmių lygmuo: tema, problema.</p> <p>Kūrinio vaizduojamasis pasaulis: pasakojimas, pasakotojas, veikėjai, veiksmas, veiksmo vieta, veiksmo laikas, dialogas, monologas.</p> <p>Kūrinio meninė raiška: epitetas, palyginimas, metafora, personifikacija, alegorija.</p>
Teksto kūrimas	<p>Naudodamiesi pagalba kuria įvairių tipų ir žanrų tekstus (rašinius, gyvenimo aprašymą, prašymą ir pan.).</p> <p>Kuria tekstą remdamaiesi įvestimi, argumentuotai išsakydami savo</p>

	<p>požiūrį.</p> <p>Randa teksto kūrimui reikiamą informaciją bibliotekoje ir internete, remiasi pasirinktais ar mokytojo nurodytais šaltiniais, juos nurodo.</p> <p>Taiko išmokus rašymo ir rengimosi kalbai principus.</p> <p>Pasiremdami šaltiniu, apibūdina tekstus, kuriuos išgirdo ar perskaitė, ir juos įvertina remdamiesi asmenine patirtimi ir nuostatomis.</p> <p>Pagal individualius gebėjimus samprotauja remdamiesi perskaitytais ar girdėtais tekstais žodžiu ir raštu, pateikia pavyzdžių iš kūrinių, formuluoja klausimus, pateikia jų atsakymus.</p> <p>Sudaro teminių darbų aplanką (<i>portfolio</i>) apie dabarties kultūros reiškinius ir istorines kultūros asmenybes.</p>
Kalbos pažinimo gebėjimai	
Kalba kaip socialinis kultūrinis reiškinys	<p>Remdamiesi nurodytais tekstais apie seniausius lietuvių kalbos rašytinius šaltinius, geba paaiškinti jų reikšmę Lietuvos kultūros raidai.</p> <p>Geba paaiškinti lietuvių kalbos unikalumą ir savitumą, aptarti bendrinės kalbos formavimosi procesą.</p> <p>Geba diskutuoti apie dabartinę lietuvių kalbos padėtį, kalbos kitimą, globalizacijos procesų poveikį lietuvių kalbai.</p> <p>Žino pagrindinių kalbos tyrėjų ir ugdytojų darbus.</p> <p>Yra susipažinę su pagrindiniais lietuvių kalbos tarmių skirstymo dalykais.</p> <p>Vadovaujant mokytojui dalyvauja kalbos tyrimo darbuose (numatyti tikslą, pasirinkti šaltinius ir darbo būdus, suplanuoti tyrimą, surinkti medžiagą, analizuoti, apibendrinti, daryti išvadas, pristatyti rezultatus).</p> <p>Geba naudotis įvairiais žodynais, skaitmeniniais lietuvių kalbos ištekliais.</p> <p>Mokytojui vadovaujant diskutuoja apie dabartinę lietuvių kalbos padėtį, naujų žodžių kūrimą ir įsitvirtinimą.</p>
Fonetikos, kirčiavimo ir morfologijos žinių taikymas, taisyklinga tartis ir rašyba	<p>Tinkamai vartoja dalelytes, taisyklingai jas rašo.</p> <p>Suvokia jaustukų ir ištiktukų reikšmę kalbai.</p> <p>Kalbėdami ir rašydami laikosi bendrinės lietuvių kalbos gramatikos normų.</p> <p>Taiko rašybos taisykles, kurdami tekstą laikosi taisyklingos lietuvių kalbos rašybos reikalavimų.</p>
Sintaksės žinių taikymas, taisyklinga skyryba	<p>Skiria ir vartoja sudėtinius jungtukinius ir bejungtukius sakinius.</p> <p>Nurodo sudėtinių prijungiamųjų sakinių rūšis, šalutinių sakinių</p>

	<p>laipsnius, geba parinkti šalutinių sakinių sintaksinių sinonimų.</p> <p>Pasirenka tinkamus sujungiamųjų ir bejungtukųjų sakinių sintaksinius sinonimus</p> <p>Paaiškina atskiriamųjų ir išskiriamųjų sintaksinių konstrukcijų ypatumus.</p> <p>Taiko visas privalomąsias vientisinių ir sudėtinių sakinių, tiesioginės kalbos skyrybos taisykles.</p> <p>Geba tinkamai vartoti ir skirti citatas.</p>
--	--

10.2. Kalbos vartojimo ugdymo turinio apimtis ir ugdymo(si) veiklos 9–10 (gimnazijų I–II) klasių koncentre.

Turinio apimtis	Ugdymo(si) veiklos
Kalbėjimas ir klausymas	
<p>Kalbėjimo ir klausymo strategijos. Tinkamų kalbos formų pasirinkimas bendraujant žodžiu ir raštu, elektroninėmis priemonėmis, atsižvelgiant į bendravimo tikslus.</p> <p>Bendravimas internetinėse pokalbių svetainėse. Lingvistinė etika, orumas. Komplimentų etika. Anonimiškumo poveikis kalbos vartojimui.</p> <p>Rašytinės ir sakytinės kalbos vartojimo specifika. Stilingos kalbos reikalavimai.</p> <p>Viešųjų kalbų rūšys: informacinės, įtikinimo, proginės kalbos. Jų specifika, rengimo ir sakymo strategijos.</p> <p>Pristatymo / prisistatymo situacija ir tikslai (kam, ką ir kodėl).</p> <p>Žodyno, kalbėjimo tempo, garsumo, intonavimo, vaizdinės medžiagos, neverbalinės raiškos tinkamumas.</p>	<p>Prisistatymas. Klausimų uždavimas prisistatančiajam.</p> <p>Dalijimasis informacija, patirtimi ir nuomone, atsižvelgiant į kalbėjimo situaciją ir adresatą (pokalbis, diskusija).</p> <p>Tinkamas ir pagrįstas samprotavimas (problemų kėlimas, svarstymas, pritarimas ar prieštaravimas), remiantis perskaitytais ar girdėtais tekstais.</p> <p>Perskaitytos knygos pristatymas, skaitymo rekomendacijų klasės draugams teikimas, pasitelkiant pavyzdžius iš kūrinio.</p> <p>Kalbos planavimas, rengimas ir sakymas. Viešosios kalbos komponavimas atsižvelgiant į temos pobūdį, tikslus ir poveikį klausytojui.</p> <p>Tikslingas leksinių, sintaksinių ir fonetinių stiliaus figūrų, retorinių ir neverbalinių raiškos priemonių vartojimas.</p> <p>Klausimų uždavimas kalbėtojui.</p> <p>Klausomo arba stebimo ir klausomo teksto turinio, raiškos, poveikio klausytojui bei kalbėjimo kultūros vertinimas. Išklaustyto kalbos apibendrinimas ir interpretavimas (žodžiu).</p>
Skaitymas ir rašymas	
<p>Tekstų tipai, žanrai ir funkciniai stiliai: informaciniai, publicistiniai, praktiniai tekstai, jų ypatybės ir paskirtis.</p> <p>Žiniasklaidos paskirtis ir ypatybės.</p>	<p>Skirtingų tipų tekstų skaitymas ir vertinimas, susiejant su savo patirtimi (komentuojamasis skaitymas / pokalbis).</p> <p>Konkrečių tekstų tipo, žanro, funkcinio stiliaus ir</p>

<p>Žiniasklaidos žanrai: naujienos, reportažas, interviu, reklama. Antraščių paskirtis.</p> <p>Tinklalapiai. Informacijos internete patikimumo vertinimas.</p> <p>Vadovėlių ir mokslo populiarinimo tekstų kalbos ypatybės ir skaitymo strategijos. Žodinės ir vaizdinės, grafinės medžiagos siejimas.</p> <p>Stilingos kalbos reikalavimai (aiškumas, logiškumas, tikslumas, glaustumas, įtaigumas).</p> <p>Elektroninių informacijos priemonių (interneto, televizijos ir kt.) stilistikos ypatybės.</p>	<p>paskirties atpažinimas.</p> <p>Fakto ir požiūrio skyrimas (tekstų atpasakojimas, komentarai ir kt.).</p> <p>Teksto ir lentelės, teksto ir vaizdo siejimas (Informacijos radimas praktiniuose tekstuose / Vartojimo instrukcijų, tvarkaraščių, etikečių, grafikų ir pan. analizė).</p>
<p>Tekstų kūrimas. Rašinio planavimas ir rašymas. Pasirengimas rašyti rašinį: idėjų rinkimas, plano rengimas ir juodraščio rašymas. Rašinio tema ir pagrindinė mintis bei kompozicija.</p> <p>Tekstų pastraipos / fragmentai ir jų kompozicija. Teksto tvarkymo principai. Teksto rišlumas.</p> <p>Pasakojimas, aprašymas, pasakojimas su aprašymo, samprotavimo elementais.</p> <p>Naujienu rašymas: medžiagos ir informacijos šaltinių pasirinkimas ir atsakomybės prisiėmimas už paskelbtą informaciją. Naujienu antraštės. Interviu rašymas: klausimų tipai; pasirengimas, klausimų uždavimas, rašymas, redagavimas ir sudarymas. Nuomonių rašymas: savo nuomonės reiškinimas ir jos paaiškinimas.</p> <p>Dalykinis laiškas, jo specifika. Praktinių tekstų rengimo principai.</p> <p>Kalbos figūrų vartojimas kuriant tekstus: kontekstas ir tinkamos arba netinkamos figūros.</p>	<p>Negrožinių tekstų esminių žodžių (frazų / teiginių) atpažinimas, jų perteikiamų idėjų siejimas su anksčiau skaitytais tekstais (informacijos sintetinimas ir pateikimas grafiniu būdu).</p> <p>Samprotavimo (diskutuotinių) temų, grįstų asmenine patirtimi ar atraminiais tekstais, radimas ir formulavimas.</p> <p>Įvairių kūrybinių darbų rašymas (rašinėlis, pasakojimas, pasakojimas su aprašymo/samprotavimo elementais, aprašymas, kvietimas, sveikinimas, skelbimas ir kt.).</p> <p>Naujienu, interviu ir nuomonių rašymas.</p> <p>Reikiamos informacijos paieška bibliotekoje ir internete, kritiškas šaltinių pasirinkimas, tinkamas rėmimasis jais ir jų nurodymas.</p> <p>Tekstų apibūdinimas ir įvertinimas remiantis asmenine patirtimi ir nuostatomis.</p> <p>Laiškų rašymas ir tvarkymas, kalbos priemonių pasirinkimas. Gyvenimo aprašymo, prašymo, įgaliojimo ir kt. praktinių tekstų rašymas.</p> <p>Tekstų tobulinimas, formulavimo ir sintaksės klaidų taisymas, redagavimas, skelbimas.</p>
<p>Siūlomos temos, kuriomis diskutuojama, sakomos kalbos ir rašomi tekstai</p> <p>Asmuo ir visuomenė. Draugystė. Meilė. Šeima. Gyvenimo prasmė ir laimė. Asmuo ir tauta. Asmens ir tautos tapatybė. Tautinė savigarba ir pagarba kitoms tautoms. Lietuvos valstybė ir tautinės bendrijos. Tautiškas ir pilietiškumas. Tautos ir pasaulio kultūra. Žmogus ir jo aplinka. Žmogus ir technologijos. Žmogus ir istorija. Lietuvių ir lietuvių gestų kalbų ryšys.</p>	

10.3. Kalbos sistemos pažinimo turinio apimtis 9–10 (gimnazijų I–II) klasių konkurence

9 (gimnazijų I) klasės turinio apimtis	10 (gimnazijų II) klasės turinio apimtis
Kalba kaip socialinis kultūrinis reiškinys	
<p>Kalbų ir kultūrų įvairovė. Kalbos kitimas, globalizacijos procesų poveikis lietuvių kalbai ir kitoms kalboms.</p> <p>Bendrinės kalbos formavimasis ir dabartinė lietuvių kalbos padėtis.</p> <p>Senieji lietuvių kalbos paminklai ir tarmės.</p>	<p>Kalbos tyrimo darbų principai (tikslas, hipotezė, šaltiniai, metodika, medžiagos atranka, analizė, rezultatų apibendrinimas ir pristatymas).</p> <p>Pagrindiniai lietuvių kalbos tyrėjų ir ugdytojų darbai, jų reikšmė (D. Kleinas, K. Sirvydas, J. Jablonskis, K. Būga ir kt.).</p>
Išeito kurso pagrindų kartojimas ir gilinimas. Įgūdžių įtvirtinimas	
<p>8 klasės kurso kartojimas ir gilinimas. Įgūdžių įtvirtinimas.</p> <p>Fonetinė, morfologinė ir tradicinė rašyba.</p> <p>Veiksmažodžių neasmenuojamųjų formų gramatinių požymių, darybos ir rašybos kartojimas.</p> <p>Kalbos dalių gramatiniai požymiai.</p> <p>Dalelytės reikšmė, vartojimas, rašyba.</p> <p>Vientisinio sakinio sandara.</p> <p>Tiesioginės kalbos, kreipinio, įterpinių skyryba.</p> <p>Sudėtinio sakinio sandara.</p> <p>Vientisinio sakinio privalomosios ir sudėtinio sakinio elementariosios skyrybos taisyklės.</p>	<p>5–9 (gimnazijų I) klasių kurso kartojimas ir gilinimas. Įgūdžių įtvirtinimas.</p> <p>Sakinys. Žodžių junginys. Predikatinis centras.</p> <p>Vientisinis sakinytis. Išvardijimas ir apibendrinimas.</p> <p>Sudėtinis sakinytis. Sujungimas (koordinacija) ir prijungimas (subordinacija).</p> <p>Lyginamieji posakiai, jų skyryba.</p> <p>Jungtukų skyriai. Sakiniai su sujungiamaisiais, sudedamaisiais, priešinamaisiais, aiškinamaisiais ir prijungiamaisiais jungtukais. Jų skyrybos ypatumai.</p> <p>Jungtuko reikšmė ir vartojimas.</p> <p>Vientisinio ir sudėtinio sakinio skyryba.</p> <p>Sudėtinis sakinytis. Sudėtinių sakinių dėmenų skyrimas kableliu.</p> <p>Kalbos dalių funkcijos sakinyje. Gramatinis nagrinėjimas.</p> <p>Galūnių rašybos dėsniumai.</p> <p>Kalbos dalių darybos sintaksiniai aspektai.</p> <p>Žodžių daryba ir formų daryba.</p> <p>Žodžių kamienų rašybos dėsniumai ir išimtys.</p>
Fonetika ir kirčiavimas	
Taisyklingos tarties įgūdžių įtvirtinimas.	Taisyklingos tarties įgūdžių įtvirtinimas.
Morfologija ir rašyba	

<p>Gramatinių žodžio formų parinkimas ir vartojimas (veiksmazodžių atstovauti, atitikti ir pan. valdomi linksniai, dalies kilmininkas, dvejetainiai linksniai, pusdalyvis ir padalyvis).</p>	<p>Gramatinių žodžio formų taisyklinga vartosena. Įgūdžių įtvirtinimas.</p>
<p>Sintaksė ir skyryba</p>	
<p>Sudėtiniai sakiniai. Jų rūšys: prijungiamieji, sujungiamieji ir bejungtukiai.</p> <p>Prijungiamieji sakiniai. Pagrindinis ir šalutinis sakiny. Šalutinio sakinio esminiai požymiai. Jungtukai ir kiti jungiamieji žodžiai, kuriais šalutiniai sakiniai jungiami prie pagrindinių sakinių.</p> <p>Šalutinių sakinių rūšys: veiksnio ir papildinio, tarinio, pažyminio ir aplinkybių (vietos, laiko, būdo ir kiekybės, priežasties, sąlygos ir tikslo) šalutiniai sakiniai. Šalutinių sakinių skyryba.</p> <p>Šalutinių sakinių sintaksiniai sinonimai (išplėstinės dalyvinės, pusdalyvinės, ir padalyvinės aplinkybės, išplėstiniai derinamieji pažyminiai, sujungiamųjų ir bejungtukųjų sakinių dėmenys).</p> <p>Prijungiamieji sakiniai su keliais vienuarūšiais ir nevienarūšiais šalutiniais sakiniais, jų skyryba.</p> <p>Šalutinių sakinių laipsniai.</p> <p>Sujungiamieji sakiniai. Jungtukai, kuriais siejami sujungiamųjų sakinių dėmenys. Dėmenų prasminiai santykiai.</p> <p>Sudedamojo, gretinamojo bei priešinamojo, skiriamamojo ir paremiamojo sujungimo sakiniai, jų skyryba.</p> <p>Bejungtukiai sakiniai. Jų dėmenis siejanti intonacija ir tų dėmenų prasminiai santykiai: vienu laiku ar vienas po kito vykstančių reiškinų išvardijimas, skirtingų arba priešingų dalykų ar reiškinų gretinimas, sąlygos, laiko, nuolaidos ir neatitikimo, priežasties ir pasekmės, apibendrinimo nusakymas, vieno dėmens turinio papildymas ir aiškinimas.</p> <p>Kablelio, dvitaškio ir brūkšnio vartojimas skiriant bejungtukųjų sakinių dėmenis.</p> <p>Bejungtukųjų sakinių sintaksiniai sinonimai (sujungiamieji ir prijungiamieji sakiniai).</p> <p>Rašybos ir skyrybos kartojimas ir įgūdžių</p>	<p>Mišrieji sudėtiniai sakiniai, jų dėmenų jungimo ypatumai. Mišriųjų sudėtinųjų sakinių skyryba.</p> <p>Tiesioginė kalba. Autoriaus žodžių vieta sakiniuose su tiesiogine kalba. Tiesioginės kalbos skyryba brūkšniais ir kabutėmis.</p> <p>Tiesioginės kalbos vertimas netiesiogine.</p> <p>Citatų skyryba.</p> <p>Apibendrinamasis sintaksės ir skyrybos kartojimas.</p> <p>Sakinių rūšys pagal 1) sakymo tikslą ir būdą, 2) gramatinių centrų skaičių, 3) pagrindines ir antrininkes sakinio dalis, 4) tarinio sąsają su vardininku reiškiamu veikėju, 5) pilnį ir priklausymą nuo konteksto.</p> <p>Veiksnių nusakymas vardininko linksniu, veiksmazodžio bendratimi, padalyviu, žodžių junginiu ar samplaika ir šalutiniu sakiniu.</p> <p>Tarinio reiškinys veiksmazodžio asmenuojamąja forma, dalyviu, vardažodžiu su veiksmazodine jungtimi ir be jos, bendratimi su pagalbiniais veiksmazodžiais ir šalutiniu sakiniu.</p> <p>Pažyminio raiška būdvardiškosiomis kalbos dalimis ir formomis (būdvardžiu, skaitvardžiu, įvardžiu, dalyviu), daiktavardžių ir įvardžių linksniais, žodžių junginiu ir šalutiniu sakiniu.</p> <p>Aplinkybinių santykių raiška prieveiksmiais, daiktavardžių ir įvardžių linksniais, linksniais su prielinksniais, dalyviais, pusdalyviais bei padalyviais, žodžių junginiais ir šalutiniais sakiniais. Kalbamųjų santykių nusakymo galimybės sujungiamuoju ar bejungtukiu sakiniu, gretimais vientisiniais sakiniais.</p> <p>Atskiriamosios konstrukcijos (vienarūšės sakinio dalys, sujungiamieji ir bejungtukiai sakiniai), jų skyrybos ypatumai.</p> <p>Išskiriamosios konstrukcijos (išplėstiniai derinamieji ir kiti pažyminiai, priedėliai, aiškinamosios sakinio dalys, išplėstinės</p>

įtvirtinimas.	dalyvinės aplinkybės, įterpiniai, kreipiniai, šalutiniai sakiniai), jų skyryba.
---------------	---

10.4. Kalbos sistemos pažinimo ugdymo veiklos 9–10 (gimnazijų I–II) klasių koncentre.

10.4.1. Kalba kaip socialinis kultūrinis reiškinys.

Pasaulio kalbų žemėlapiu analizė. Teksto analizė nurodytu aspektu (nustatyti, kokias realijas įvardija naujažodžiai, pasvarstyti jų radimosi konkrečiame tekste priežastis ir pan.). Kūrybiniai darbai (parinkti / sukurti tinkamų lietuviškų atitikmenų naujiesiems skoliniams ir pan.). Redagavimas (naudojantis kalbos norminamaisiais šaltiniais nustatyti leksinius ar / ir gramatinius variantus, kuriuos tinka vartoti rengiant (redaguojant) dalykinio pobūdžio tekstą ir pan.). Projektiniai darbai (tarmės, šnektos tyrimas ir pan.). Pranešimų rengimas ir pristatymas.

10.4.2. Fonetika ir kirčiavimas.

Poezijos ir prozos tekstų skaitymas. Literatūros kūrinių inscenizavimas.

10.4.3. Morfologija ir rašyba.

Taisyklingos gramatinių formų vartosenos sisteminimas (sudaryti linksnių reikšmių lentelės, veiksmožodžių valdymo žemėlapius, palyginti gramatines reikšmes skirtingose kalbose ir pan.). Tekstų (ir savo rašinių) redagavimas ir tobulinimas (parinkti tinkamos konotacijos žodį ir reikiamą gramatinę formą, pavartoti taisyklingą žodžių junginį, ištaisyti žodžių rašybą ir pan.).

10.4.4. Sintaksė ir skyryba.

Analogijų pratimai (nustatyti pateiktų sakinių struktūrą, parašyti analogiškos struktūros sakinių savo tekste ir pan.). Transformavimo pratimai (vieną sintaksinę konstrukciją paversti kita; nustatyti, kuri iš sinoniminių konstrukcijų tinkamesnė konkrečioje situacijoje – pagal žanrą, adresatą, tikslą ir pan.). Sakinio sintaksinis ir skyrybinis nagrinėjimas. Tekstų (dalykinio, publicistinio, meninio) sintaksinės struktūros nagrinėjimas. Tekstų (ir savo rašinių) redagavimas ir tobulinimas (pakoreguoti teksto struktūrą, patobulinti sintaksines konstrukcijas, padėti reikiamus skyrybos ženklus ir kt.).

10.5. Literatūrinio ugdymo turinio apimtis 9–10 (gimnazijų I–II) klasių koncentre.

Per pamokas nagrinėjami kūriniai ir informaciniai tekstai	Rekomenduojami kūriniai ir informaciniai tekstai	Nagrinėjimo aspektai
	I tema. Tautų išmintis	
<i>I tema. I potėmė. Lietuvių tautosaka ir jos atspindžiai literatūroje</i>		

<p>Lietuvių sakmės „Televelis“, „Jūratė ir Kastytis“, „Puntuko akmuo“.</p> <p>Maironio „Jūratė ir Kastytis“.</p> <p>Lietuvių pasaka „Eglė žalčių karalienė“ ir S. Nėries „Eglė žalčių karalienė“.</p> <p>Sovijaus mitas.</p> <p>Apie lietuvių dievus ir deives.</p>	<p>„Sužeistas vėjas“, „Kaip atsirado žemė“ (sud. N. Vėlius).</p> <p>G. Beresnevičius „Lietuvių religija ir mitologija“.</p>	<p>Mito universalumas. Mitai tautosakoje ir kultūroje. Žmogus ir mitinės būtybės. Likimo, laimės, dalios samprata.</p> <p>Lietuvių kilmės mitų pagrindinės reikšmės ir idėjos. Kilmės mitų svarba bendruomenės tapatybei.</p> <p>Baltų istorinė vaizduotė, baltų tautų giminystės suvokimas.</p> <p>Ką mums šiandien kalba mitai?</p> <p>Pasakos struktūra.</p> <p>Pasakos herojus. Herojė moteris.</p> <p>Pasakos ryšys su mitu.</p>
---	---	---

I tema. 2 potėmė. Antikos literatūra

<p>Graikų mitai „Dievų kilmė“, „Sizifas“, „Dedalas ir Ikaras“, „Prometėjas“.</p> <p>Ezopo pasakėčios „Senis ir mirtis“, „Du maišai“.</p> <p>Apie Olimpo dievus ir deives.</p> <p>Apie Homero „Iliadą“ ir „Odiseją“.</p>	<p>Graikų mitai „Narcizas“, „Orfėjas ir Euridikė“ arba kiti pasirinkti.</p> <p>V. Mykolaitis-Putinas „Prometėjas“.</p> <p>K. Bradūnas „Odisejas buvo nekantrus“.</p> <p>H. Radauskas „Homero jaunystė“, „Tėvynės vėjas“.</p> <p>Sofoklis „Antigonė“.</p>	<p>Mitų reikšmė Antikos ir dabarties žmogaus gyvenime.</p> <p>Graikų mitinio pasaulio modelis. Mitų herojai ir jų žygių prasmė. Laisvės vertė. Skirtas likimas ir sąmoningas pasirinkimas.</p> <p>Mito interpretacija.</p> <p>Baltų ir lietuvių kilmės pasakojimų sąsajos su Antika.</p> <p>Epo herojus ir jo kovos prasmė.</p>
---	--	---

I tema. 3 potėmė. Biblija persismelkia į šiandieną

<p>Iš Pradžios knygos „Kainas ir Abelis“, „Antrasis pasakojimas apie Kūrimą“, „Pikto kilmė“. Himnas meilei.</p> <p>Išėjimo knyga: 10 Dievo įsakymų, Perėjimas per jūrą. Straipsnis „Mokslininkai išsiaiškino, kaip Mozė perskyrė Raudonąją jūrą“.</p>	<p>Dž. Baironas „Kainas“.</p> <p>M. Tvenas „Ištraukos iš Adomo šeimos archyvo“: „Adomo dienoraštis“ (fragmentai), „Ievos dienoraštis“ (fragmentai).</p> <p>Senasis ir Naujasis Testamentai (ištraukos: Pirmasis pasakojimas apie Kūrimą (Pr 1,1–31; 2, 1–4), Abraomo auka ir bandymas (Pr 22, 1–19), pasakojimas apie Babelio bokštą (Pr 11).</p> <p>Dovydo psalmės: Kūrėjo didybė ir žmogaus orumas Ps 8, Tremtinio malda Ps 42.</p> <p>Kalno pamokslas (Mt 5, 38–48), Palyginimas apie talentus (Mt 25, 14–30), Sūnaus palaidūno palyginimas (Lk 15, 11–32).</p> <p>Biblijos sentencijos.</p> <p>Partizanų maldos.</p> <p>J. Sasnauskas „Pasmerkti gailestingumui“.</p>	<p>Biblija kaip literatūros ir kultūros tekstas: jos svarba Europos tapatybei.</p> <p>Senajo ir Naujojo Testamentų vaizdiniai, herojai ir siužetai: jų interpretacija literatūroje.</p> <p>Krikščioniškoji meilės samprata.</p> <p>Asmens nelygstama vertė.</p> <p>Auka ir aukojimasis.</p>
<p>II tema. Viduramžių tekstai atgyja</p>		

<p>Gedimino laišakai: 1322 m. ir 1323 m. laišakai. Pilėnų tragedija. Interviu su istoriku T. Baranausku „Mūšis, pakeitęs Euopos istoriją“. Riterių romanai. Legendos apie Tristaną ir Izoldą. M. Servantesas „Išmoningasis bajoras Don Kichotas Lamančietis“ (fragmentai).</p>	<p>Gedimino laikai Just. Marcinkevičius „Mindaugas“ (ištrauka). J. Grušas „Herkus Mantas“ (ištrauka). Fragmentai iš Prezidentės D. Grybauskaitės inauguracijos kalbos. Žozefas Bedje „Melės gėrimas“, „Sunkioji brasta“. Dantė „Dieviškoji Komedija“ (ištraukos). T. Meloris „Pasakojimas apie karalių Artūrą“ (ištraukos) arba kitas pasirinktas riterinis romanas ar herojinis epas (ištrauka). F. Rable „Gargantiua ir Pantagriuelis“ (ištraukos). T. Lynn „Didysis ažuolas“. T. Haugenas „Georgas ir Glorija“ (ištrauka).</p>	<p>Valdovo vaizdinys laiškuose. Pagarba tautos papročiams, tolerancija kitoms kultūroms. Praeities tiesa. Amžinas laisvės ir autonomiškumo siekis. Krikščioniškoji žmogaus ir pasaulio samprata. Riteris ir riteriškumas: kova už gėrį. Riteris pakitusiame pasaulyje: Don Kichoto paveikslo reikšmės. Parodija, komizmas, tragizmas. Riterių literatūros vaizdiniai, siužetai klasikinėje ir šiuolaikinėje literatūroje.</p>
---	--	---

III tema. Renesanso aidai

<p>Z. Zinkevičius „Pirmoji lietuviška knyga“. M. Mažvydas „Katekizmas“ (fragmentas). A. Lapienienė „Požiūris į raštingumą šiandien“. M. Daukša „Postilė“ (fragmentas). V. Šekspyro sonetai: vieno pasirinkto soneto analizė. V. Šekspyras „Hamletas“.</p>	<p>Umbrauskas „Pirmoji Lietuvos knyga“. M. A. Fernandesas-Pačekas „Mano knyga, mano meile“. S. Geda „Giesmė apie pasaulio medį“. R. Gavelis „Jauno žmogaus memuarai“ (12 laiškas, ištraukos). Apie Simoną J. Karmelį „Kurčias profesorius pripažįsta dvi gimtąsias kalbas“. Šiuolaikinio jaunimo požiūrio į lietuvių kalbos svarbą turimo analizė. V. Šekspyro laikų teatras.</p>	<p>Ką reiškia būti lietuviu, Lietuvos žmogumi šiandien? Kuo grindžiamas asmens ir tautos, asmens ir tėvynės ryšys? Tautinė ir pilietinė asmens tapatybė. Ką reiškia būti raštingu žmogumi? Kodėl verta skaityti knygas? Kaip skaitomos knygos veikia mus ir mūsų gyvenimą? Kaip iš knygų suprantame savo ir kito patirtį. Kodėl knygos nesensta? Kaip skaitomos knygos.</p>
--	---	---

IV tema. Klasicizmo ir Švietimo epochos turtai

<p>K. Donelaitis „Metai“ (fragmentai). D. Poška „Mužikas Žemaičių ir Lietuvos“. Strazdas „Strazdas“ arba kitas pasirinktas eilėraštis. S. Stanevičius „Arklys ir meška“. M. Valančius „Palangos Juzė“ (fragmentai). Moljeras „Tartiufas“. D. Defo „Robinzonas Kruzas“ (fragmentai).</p>	<p>L. Rėza „Iš įvadinio straipsnio K. Donelaičio „Metų“ 1-ajam leidimui“. Baubliai - pirmasis kraštotyros muziejus Lietuvoje. Strazdas „Pulkim ant kelių“. A. Vienažindys „Ilgu ilgu man ant svieto“ arba „Linksminkimos“. M. Martinaitis „Kai sirpsta vyšnios“. S. Nėris „Grįšiu“, „Mūsų dienos kaip šventė“. Valančiukų judėjimas: veikla, tikslai, siekiai.</p>	<p>Gamtos grožis skirtingais metų laikais K. Donelaičio „Metuose“. D. Poškos, A. Strazdo, M. Valančiaus asmenybės. Lyrinė lietuvių dainų tradicija. Samprotavimai apie gyvenimo tiesas. Tiesos ir melo santykis. Komiškos situacijos gimimas. Žmogus grumiasi su gamta. Menas išgyventi bet kokiomis sąlygomis.</p>
V tema. Romantizmo epochos herojai		
<p>A. Mickevičius „Gražina“. Maironio lyrika: keli pasirinkti eilėraščiai. A. Baranausko „Anykščių šilelis“ (fragmentai). V. Hugo „Paryžiaus katedra“ (fragmentas). E. A. Po „Varliūkštis“.</p>	<p>S. Daukantas ir jo lietuviškas būdas. Lietuviškas „Caro negras“ (traukos).</p>	<p>Moters herojės ypatingos savybės. Maironis: romantinės lietuvių lyrikos pradininkas Anykščių grožis A. Baranausko laikais ir dabar. Meilės triumfas kūrinio atomazgoje: tragiškai ar laimingai pasibaigusi istorija?</p>
VI tema. Realizmo pasaulio detalumas		

<p>J. Biliūnas „Ubagas“, „Laimės žiburys“ (privalomas 1). P. Cvirka „Uogelė“. V. Kudirka „Varpas“, „Tautiška giesmė“. V. Mykolaitis-Putinas „Altorių šešėly: Bandymų dienos“ (2 fragmentai). Žemaitė „Marti“. Lazdynų Pelėda „Motulė paviliojo“. O. Balzakas „Tėvas Gorijo“ (fragmentai).</p>	<p>J. Biliūnas „Lazda“. P. Cvirka „Kasdienės istorijos“. V. Mykolaitis Putinas „Altorių šešėly“ (ištraukos). I. Simonaitytė „Aukštųjų Šimonių likimas“ (ištraukos). R. Granauskas „Gyvenimas po klevu“, novelės iš rinkinio „Duonos valgytojai“. B. Vilimaitė „Apsakymai apie Žemaitę“ (ištraukos). G. Petkevičaitė-Bitė „Karo meto dienoraštis“ (ištraukos). I. Simonaitytė „Vilius Karalius“ (ištraukos). Č. Dikensas „Senienių krautuvėlė“ (ištraukos). H. Bičer-Stou „Dėdės Tomo trobelė“ (ištraukos). E. Zola „Spąstai“ (ištraukos).</p>	<p>Asmuo bendruomenėje: pareigos, apsisprendimai, įsipareigojimai, konfliktai.</p> <p>Savivertės gynimas ir priešinimasis aplinkos brutalumui.</p> <p>Tradicinis etosas – vertybės, papročiai, principai.</p> <p>Tradicijos ir modernumo sandūra.</p> <p>Romano žanrinės ypatybės. Kūrinio erdvė ir laikas.</p> <p>Žemaitės asmenybė.</p>
---	---	---

VII tema. Jutimai, ženklai ir reikšmės

<p>I. Šeinius „Kuprelis“ (fragmentai). V. Mykolaičio-Putino lyrika: keli pasirinkti eilėraščiai. O. Vaildas „Doriano Grėjaus portretas“.</p>	<p>Įspūdžio tapytojas Klodas Monė. Apie Mikalojų Konstantiną Čiurlionį. M. K. Čiurlionis „Laiškai Sofijai“ (ištraukos). R. M. Rilke „Maltės Lauridso Brigės užrašai“, „Laiškai jaunam poetui“. H. Radausko, J. Aisčio, A. Nykos-Niliūno, A. Marčėno eilėraščiai apie kūrybą. L. S. Černiauskaitė „Benedikto slenksčiai“. Dž. Londonas „Martinas Idenas“. M. Ivaškevičius „Stilius plus“.</p>	<p>Vaizduotės ir saviraiškos svarba.</p> <p>Kūrybinio pašaukimo paslaptis.</p> <p>Meno ir tikrovės, kūrėjo ir visuomenės santykis.</p> <p>Kūryba kaip meilės raiška.</p> <p>Pasitikėjimas kitu žmogumi.</p>
--	--	---

VIII tema. Santykis su tradicija XX ir XXI a. literatūroje

<p>V. Krėvė „Skerdžius“ (fragmentai). S. Nėries lyrika: keli pasirinkti eilėraščiai. B. Brazdžionio lyrika: keli pasirinkti eilėraščiai. K. Boruta „Baltaragio malūnas“ (fragmentai). J. Grušas „Meilė, džiazas ir velnias“ (fragmentai). W. Goldingas „Musių valdovas“ (fragmentai). K. Binkis „100 pavasarių“ (1 pasirinktas eilėraštis).</p>	<p>Šatrijos Ragana „Sename dvare“. Vaižgantas „Dėdės ir dėdienės“ (fragmentai). A. Achmatovos lyrika: keli pasirinkti eilėraščiai. Dž. Orvelas „Gyvulių ūkis“ (fragmentai). M. Bulgakovas „Šuns širdis“ (fragmentai). Dž. D. Selindžeris „Rugiuose prie bedugnės“ (fragmentai). „Keturių vėjų manifestas“. G. G. Markesas „Šimtas metų vienatvės“ (fragmentai).</p>	<p>Tradicinės vertybės ir elgesio normos XX amžiuje. Maištas prieš tradiciją. Ironiškas žvilgsnis į tradiciją ir istoriją. Stereotipų kritika.</p>
---	--	--

10.6. Literatūrinio ugdymo veiklos 9–10 (gimnazijų I–II) klasėse.

10.6.1. Pirminis susipažinimas su literatūros (kultūros) kūriniumi ir teksto suvokimas.

Ekspozicijos apie kūrėją / nagrinėjamą temą parengimas. Mokytojo aiškinimo konspektavimas pagal pateiktą planą, pavyzdį. Raiškiai skaitomo (atliekamo) poezijos (tautosakos) kūrinio klausymas (atsižvelgus į individualius gebėjimus) / kūrinio perskaitymas ir pasidalijimas įspūdžiais. Komentuojamasis kūrinio skaitymas (nežinomų žodžių ir prasminių akcentų aiškinimasis / sąvokų žemėlapiu sudarymas). Savarankiškai skaitomo kultūros teksto tezinis planas / probleminių klausimų kėlimas.

10.6.2. Kūrinių ir jų kontekstų analizė, lyginimas, interpretacija.

Diskusija apie kūrinio temą ir svarstomas problemas / pasakotojo pozicijos analizė / teksto idėjų siejimas su savo gyvenimo ir skaitymo patirtimi. Ryšių tarp įvykių, priežasčių ir pasekmių aiškinimas. Istorinių įvykių ir kultūros turinio ryšys. Laikotarpio ypatybės kūrinyje. Lietuvos istorijos ir kultūros istorijos ryšys. Istorijos ir kultūros reikšmės tekste (ryšių schemų sudarymas / vadovaujamas tyrinėjimas) / rašytojo intencijos / gyvenamojo laiko refleksijos kūrinyje atpažinimas ir aptarimas.

Veikėjo charakteristikos sudarymas pagal jo paties žodžius / remiantis jo santykiais su kitais / atskleidžiant jo siekius (veikėjų portretų kūrimas žodžiu / pokalbis su veikėju / veikėjų laišškai vieni kitiems / veikėjo laiškas autoriui); veikėjo kalbos paslėptų reikšmių atskleidimas (dviejų pusių dienaštis). Veikėjų konfliktų atskleidimas (pokalbis grindžiant savo poziciją citatomis iš kūrinio). Skirtingų kūrinių pagrindinių veikėjų lyginimas.

Kūrinio kompozicijos analizė: ekspozicijos, veiksmo užuomazgos, konflikto, kulminacijos ir atomazgos aptarimas (kompozicijos schemos sudarymas ir pristatymas); kūrinio aspektiniai tyrimai (tiriamasis darbas – medžiagos rinkimas, analizavimas, sisteminimas, apibendrinimas, pristatymas / kūrybinis rašymas).

Literatūros kūrinių aspektinis lyginimas: tekstų pasakojimo, kompozicijos, veikėjų charakterių, epizodų, motyvų, vaizdinių, idėjų ir kt. (tiriamasis darbas – medžiagos rinkimas, analizavimas, sisteminimas, apibendrinimas, vertinimas ir pristatymas). Skirtingų tekstų raiškos lyginimas / įvairių stilių ir naujakalbės (pokalbės) vartojimo literatūros tekstuose tikslingumo ir prasmės aiškinimasis.

Negrožinio teksto esminių žodžių radimas, savo nuomonės formulavimas, klausimų kėlimas, argumentavimas. Kūrinio idėjų siejimas su anksčiau perskaitytais tekstais, informacijos pateikimas grafiniu būdu / diskusija / viešąja kalba. Citavimas ir citatų atsirinkimas, vengiant pažeisti autorių teises, išvengti plagijavimo (referatas, remiantis nurodytais šaltiniais / straipsnis).

Literatūros (kultūros) kūrinų analizė, randant sąsajų su Antikos, Viduramžių epochos ir XX amžiaus istorijos įvykiais, menais ir filosofija (individualūs ir grupiniai pristatymai). Tarptekstinių sąsajų atpažinimas siužeto, personažų, motyvų, vaizdinių, idėjų, meninės raiškos aspektais. Kūrinio ir jo meninių interpretacijų lyginimas (anotacija / pranešimas).

Tautosakos, Antikos, Biblijos, Viduramžių kūrinų vaizdinių, motyvų, idėjų, personažų, siužetų klasikinėje ir šiuolaikinėje literatūroje, kultūros tekstuose atpažinimas (projektiniai darbai / diskusija / pranešimas / rašinys). Tautosakos, Antikos, Biblijos, Viduramžių kūrinų interpretavimo prasmės ir būdų aiškinimasis klasikinėje ir šiuolaikinėje literatūroje, kultūros tekstuose: citavimas, perfrazavimas, interpretavimas, prasmės pakeitimas (tiriamieji darbai, jų pristatymas / rašinys).

10.6.3. Kūrinio vertinimas ir apibendrinimas, baigiamieji ir kūrybiniai darbai.

Refleksija apie kūrinio problematikos aktualumą. Kelių kritikų nuomonių apie tą patį kūrinį sugretinimas (pristatymas / diskusijos). Perskaitytos medžiagos apibendrinimas sakytiniu, rašytiniu tekstu arba pasirinkta kūrybine forma. Pristatymų, parengtų apie tekstus, analizė, pristatomos medžiagos privalumų ir trūkumų aptarimas. Informacijos apie grožiniuose ir negrožiniuose tekstuose keliamas problemas, idėjas, laiką, veiksmo vietą ir t. t. paieška kituose šaltiniuose. Literatūros kūrinio lyginimas su individualiai skaitytais tekstais ta pačia tema (pasakojimas / rašinys).

Diskusija analizuotų kūrinų tema / argumentų grupavimas ir analizavimas. Pristatymo rengimas, remiantis klasikinių tekstų pavyzdžiais, ir jo pateikimas auditorijai. Poezijos deklamavimas atmintinai, trumpo prozos teksto (įskaitant dialogą ar monologą), dramos ištraukos skaitymas atmintinai, scenos kalbos, laikysenos įgūdžių formavimas (atsižvelgus į individualius gebėjimus ir poreikius). Samprotavimas apie skaitytą kūrinį naudojantis citatomis. Išvadų formulavimas remiantis tekstu.

Kūrybinis rašymas (teksto papildymas / fragmento atkūrimas, veikėjų charakterizavimas, peizažo aprašymas ar kt.). Teksto dramatinizavimas kuriant vaidinimo scenarijų. Literatūros kūrinio ekranizavimas, inscenizavimas, pastatymas – vaidmeniniai žaidimai (režisierius, scenografas, operatorius, dailininkas, aktoriai, kritikai ir pan.). Skaitymas vaidmenimis, scenografijos kūrimas.

Literatūrinio kūrinio atkūrimas, perkūrimas arba sukūrimas pagal pateiktą planą, pavyzdį patogiausiu būdu (sakytine kalba, raštu, suvaidinant, pasakojimą papildant gestų kalba, piešiniais, plakatais) interpretuojant tautosakos, Biblijos, Antikos, Viduramžių literatūros (kultūros) vaizdinį, situaciją, siužetą, personažą.

Literatūros kūrinio lyginimas su kitais menais (daile, kinu, teatru ir pan.) pagal pateiktą pavyzdį ar planą. Dailės ar muzikos kūrinų / meninės fotografijos, idėjomis ar nuotaika artimų skaitytam literatūros kūriniiui, parinkimas ir šio pasirinkimo pristatymas / komentavimas.

Knygos, spektaklio, kino filmo anotacijos rašymas. Kino filmo (spektaklio) pagal pasirinktą kūrinį projektavimas (afiša, pakvietimas, programa). Paminklo rašytojui (asmenybei) projekto sukūrimas / literatūrinių žemėlapių sudarymas (konkursiniai darbai).

Kinematografinė ir teatrinė prasmės raiška: vaizdas, garsas ir žodis (analizė); literatūros kūrinio / spektaklio / filmo / recenzija; spektaklių ir muziejų lankymas su užduotimis (vaidmeniniai žaidimai). Meninių kūrinų ekranizacijų ir dokumentinių kino filmų, pristatančių literatūros (kultūros) kūrėjus bei kultūros istoriją, žiūrėjimas ir aptarimas. Klasės knygos išleidimas (tekstų

tobulinimas, iliustravimas, maketavimas; knygos viršelio projektavimas; kūrinių recenzavimas, pristatymas).

Įvairių žanrų tekstų rašymas, samprotaujant literatūros kūrinių situacijų, veikėjų charakterių ar vertybių aspektais, ruošimasis rašiniams, planavimas, medžiagos rinkimas, juodraščio rašymas ir tobulinimas gavus grįžtamąją informaciją.

Komiškumo, lyriškumo, dramatiškumo aspektų atpažinimas ir paaiškinimas / epo, romano, novelės, apsakymo, miniatiūros ypatybių atpažinimas / epikos, lyrikos ir dramos bruožų atpažinimas remiantis turimais teorijos konspektais, pavyzdžiais.

Kultūrinės informacijos rinkimas: teminių darbų aplankas (portfolio) apie dabarties kultūros reiškinius ir istorines kultūros asmenybes.

Keliais sakiniais suformuluotas pasiūlymas pažiūrėti filmą, spektaklį, perskaityti knygą / rekomendavimas klases draugams skaityti knygą, pasitelkiant pavyzdžius iš kūrinio / savarankiškai perskaitytų knygų pristatymai / skaitytojo užrašų apie perskaitytas knygas rašymas ir pristatymas draugams.

11. MOKINIŲ DARBŲ VERTINIMO APRAŠAI.

Mokinių darbų vertinimo aprašai yra rekomendacinio pobūdžio.

11.1. Atpasakojimo vertinimas 5–10 (gimnazijos I–II) klasėse.

11.1. 1. Atpasakojimo vertinimo kriterijai.

Kriterijai Taškai	Turinio atskleidimas: esmės ir įvykių tarpusavio ryšių supratimas.	Teksto prasmės suvokimas ir atskleidimas: pagrindinės minties, vertybinių autorius nuostatų ir perkeltinių prasmių supratimas.	Teksto struktūra, stilius, žodyno turtingumas, sintaksinių formų įvairovė.	Raštingumas
5	Atrinkti esminiai dalykai. Suprastos ir puikiai arba gana gerai atskleistos veiksmo aplinkybės, veikėjų charakterio savybės, motyvai ir poelgiai, nulėmę veiksmo eigą.	Puikiai / gana gerai suprastos ir išryškintos autorius ir veikėjų vertybinės nuostatos. Puikiai / gana gerai paaiškintos ne tik tiesiogiai pasakytos prasmės, bet ir nutylėti ar prieštaringi dalykai.	Tekstas prasmingai suskirstytas pastraipomis; kalba aiški, rišli / gana aiški, rišli; žodžiai parenkami tiksliai / pakankamai tiksliai ir pagal situaciją; žodynas tinkamas; sakinių struktūra įvairi.	Rašoma taisyklinga kalba, be klaidų, gali pasitaikyti 1-3 sisteminės klaidos.

4	Atrinkti esminiai dalykai. Iš esmės suprastos pagrindinės aplinkybės ir veikėjų motyvai bei poelgiai, kurie nulėmė veiksmo eigą.	Iš esmės suprastos autoriaus ir veikėjų vertybinės nuostatos ir išryškintos atpasakojant. Paašškintos ne tik tiesiogiai pasakytos prasmės, bet ir nutylėti ar prieštaringi dalykai.	Didesnė teksto dalis tinkamai suskirstyta pastraipomis; kalba pakankamai aiški, rišli; sakinių struktūra pakankamai įvairi; žodžiai vartojami tinkama reikšme.	Rašoma pakankamai taisyklinga kalba, 4–7 sisteminės klaidos.
3	Ne visai suprastos aplinkybės ar veikėjų motyvai ir poelgiai, kurie nulėmė veiksmo eigą.	Tik iš dalies suprastos ar ne visai išryškintos autoriaus ir veikėjų vertybinės nuostatos. Stengiamasi paašškinti ne tik tiesiogines, bet ir perkeltines ar tiesiogiai nepasakytas prasmes.	Tekstas ne visai tinkamai suskirstytas pastraipomis; pasitaiko aiškumo, rišlumo, sakinių struktūros trūkumų; žodžiai ne visada vartojami tinkama reikšme.	Rašoma ne visai taisyklinga kalba, 8–11 sisteminių klaidų.
2	Tik dalis aplinkybių ar veikėjų motyvų ir poelgių suprasta, todėl veiksmo priežastys ne visai paašškintos.	Bandomos aiškinti autoriaus ir veikėjų nuostatos. Paašškintos tik tiesiogiai pasakytos prasmės, atpasakotos neesminės detalės, trūksta paašškinių, kurie atskleistų teksto supratimą.	Daug aiškumo, rišlumo trūkumų; dažnai nejaučiamos pastraipos ar sakinio ribos. Didelė dalis sakinių elementarios struktūros; žodynas elementarus / žodžiai dažnai vartojami netinkama reikšme.	Yra kalbos, rašybos ir skyrybos (12–15) sisteminių klaidų.
1	Bandoma suprasti, kas vyksta tekste, bet pasakojant klystama.	Apie vertybinius dalykus tik užsimenama. Esmė nesuprasta, nukrypta į neesminių dalykų paašškinius.	Testas nenuoseklus, nerišlus, neskaidoma pastraipomis / skaidoma nemotyvuotai. Sakiniai elementarios struktūros; žodynas skurdus / žodžiai vartojami	Yra nemažai kalbos, rašybos ir skyrybos (16–19) sisteminių klaidų.

			netinkama reikšme.	
0	Tekstas visiškai nesuprastas, rašoma apie dalykus, kurių nebuvo tekste.	Autoriaus idėjos, vertybinės nuostatos visiškai nesuprastos.	Tekstas nerišlus, neaiškus. Sakiniai neaiškios struktūros; žodynas skurdus / žodžiai vartojami netinkama reikšme.	Yra daug kalbos, rašybos ir skyrybos (20 ir daugiau) sisteminių klaidų.

11.1.2. Atpasakojamo teksto žodžių skaičius.

Klasė	Žodžių skaičius
V–VI	70-100
VII–VIII	110-140
IX–X (I–II gimnazijos klasės)	150-180

11.1.3. Atpasakojimo vertinimas pažymiu.

Taškai	Pažymys
20–19	10
18–17	9
16–15	8
14–13	7
12–11	6
10–9	5
8–7	4
6 ir mažiau	3

11.2. Kalbėjimo vertinimas 5–10 (gimnazijos I–II) klasėse¹

11.2.1. Kalbėjimo vertinimo kriterijai.

Kriterijai	Taškai	Aprašas
Temos (užduoties, klausimo) atskleidimas ir kalbėjimo tikslo suvokimas	5	Tema puikiai atskleista. Aiškiai suformuluota pagrindinė mintis (pagrįsta išvada) ir iš jos kylantys (į ją vedantys) svarbiausi teiginiai, atskleidžiama mokinio pozicija. Tinkamai parinkti argumentai (pasakojimai, pavyzdžiai, analogijos, pateikiama iliustracinė medžiaga ir pan.).
	4	Tema atskleista. Suformuluota pagrindinė mintis (pagrįsta išvada) ir iš jos kylantys (į ją vedantys) svarbiausi teiginiai, mokinio pozicija aiški. Tinkamai parinkti argumentai (pasakojimai, pavyzdžiai, analogijos, pateikiama iliustracinė medžiaga ir pan.).
	3	Tema atskleista. Pagrindinę mintį galima suprasti iš ją pagrindžiančių teiginių, argumentuojama, suformuluojamos išvados.
	2	Kartais nukrypstama nuo temos, dalis argumentų netinkami arba jų trūksta, išvados neaiškios.
	1	Nukrypstama nuo temos, teiginiai nepagrįsti, tuščiažodžiaujama.
	0	Kalbama ne į temą.
Kalbėjimo struktūra, aiškumas, sklandumas, rišlumas, sakinių ir žodyno įvairovė.	5	Kalbama sakytine kalba, įtaigiai, logiškai, nuosekliai, rišliai, struktūruotai. Žodynas turtingas, sakinių struktūra įvairi (gali būti 1–2 trūkumai).
	4	Kalbama aiškiai, sklandžiai, rišliai, struktūruotai. Žodynas turtingas, sakinių struktūra įvairi (gali būti 3–4 trūkumai).
	3	Kalbama pakankamai sklandžiai, rišliai, pasitaiko minties šuolių. Žodynas ir sakinių struktūra tinkama (gali būti 5–6 trūkumai).
	2	Kalbama nepakankamai rišliai, sakiniai vienodos struktūros, trūksta žodžių. Raiškos trūkumai trukdo suprasti sakomo teksto.
	1	Kalbama nesklandžiai, vartojama nemotyvuotų įterpinių, daroma daug pauzių. Raiškos trūkumai trukdo suprasti sakomą tekstą.
	0	Kalbama labai trumpai, nesklandžiai, nerišliai. Beveik nesugebama sieti sakinių, dažnos nepagrįstos pauzės. Sunku suprasti sakomą tekstą
Tarties, kirčiavimo, intonacijos, gramatikos ir žodyno taisyklingumas, tinkamumas	5	Tartis, kirčiavimas, gramatika ir žodynas atitinka bendrinės kalbos normas (gali būti 1–2 trūkumai). Kalbama tinkama intonacija.
	4	Tartis, kirčiavimas, gramatika ir žodynas atitinka bendrinės kalbos normas (gali būti 3–4 trūkumai). Kalbama tinkama intonacija.
	3	Tartis, kirčiavimas, gramatika ir žodynas vartojami pakankamai taisyklingai (5–6 trūkumai).

	2	Tartis, kirčiavimas, gramatika ir žodynas dažnai vartojami netinkamai, netaisyklingai, bet daromos klaidos netrukdo suprasti teksto.
	1	Daroma daug tarties, kirčiavimo, gramatikos ir žodyno klaidų. Tai trukdo suprasti tekstą.
	0	Daroma labai daug tarties, kirčiavimo, gramatikos ir žodyno klaidų. Tekstas beveik nesuprantamas.

11.2.2. Kalbėjimo vertinimas pažymiu.

Surinkti taškai	Pažymys
15	10
14	9
13–12	8
11–10	7
9–8	6
7–6	5
5–4	4
3	3
2	2
1	1

¹ – kalbėjimo vertinimas yra rekomendacinio pobūdžio, atsižvelgiant į individualias galimybes

11.3. Rašinio vertinimas 5–8 klasėse.

11.3.1. Rašinio vertinimo kriterijai.

Kriterijai Taškai	Temos suvokimas ir plėtojimas, teiginių pagrindimas, argumentų tinkamumas.	Struktūra ir nuoseklumas, stilius, žodyno turtingumas, sintaksinių formų įvairovė.	Raštingumas: žodynas, gramatika, rašyba, skyryba
5	Tema puikiai arba gana gerai suprasta. Pasirinkti tinkami aspektai ir / arba argumentai.	Yra trys struktūrinės dalys (pradžia / dėstymas / pabaiga), aiškus skaidymas pastraipomis; mintys plėtojamos gana nuosekliai ir kryptingai. Kalba atitinka situaciją, kontekstą. Aiškios sakinių ribos, tinkamai parenkami žodžiai.	Rašoma gana taisyklinga kalba, 1–5 sisteminės klaidos.

4	Tema suprasta, vyrauja tinkami aspektai ir / ar argumentai.	Yra dvi-trys aiškiai atpažįstamos struktūrinės dalys (pradžia / dėstymas / pabaiga), gana aiškus skaidymas pastraipomis; didesnė minčių dalis plėtojama nuosekliai ir / arba kryptingai. Kalba atitinka situaciją ir / arba kontekstą. Aiškios sakinių ribos, didesnę teksto dalį sudaro tinkamai parinkti žodžiai.	Rašoma gana taisyklinga kalba, 6-8 sisteminės klaidos.
3	Tema suprasta, vyrauja tinkami aspektai ir / ar argumentai, tačiau yra ir atsitiktinių, nepagrįstų aspektų ir / ar argumentų.	Yra dvi aiškiai atpažįstamos struktūrinės dalys (pradžia / dėstymas / pabaiga), tekstas ne visada prasmingai suskaidytas pastraipomis; gali pasitaikyti pasikartojimų / nenuoseklumo. Kalba ne visada atitinka situaciją ir / arba kontekstą. Ne visada aiškios sakinių ribos, ne visada tinkamai parenkami žodžiai.	Kalboje stinga taisyklingumo, 9-10 sisteminių klaidų.
2	Tema suprasta paviršutiniškai / iš dalies; pasirinkti aspektai ne visi išplėtoti / prieštarauja vienas kitam; dažnai tuščiažodžiaujama. Bandoma argumentuoti, tačiau didesnė dalis argumentų formalūs, paviršutiniški.	Rašinio struktūra turi trūkumų, ne visada jaučiamos pastraipų ribos; gali būti kartojama ar pasakojama nenuosekliai. Kalba ne visada atitinka situaciją ir / arba kontekstą. Ne visada aiškios sakinių ribos, ne visada tinkamai parenkami žodžiai.	Yra nemažai sisteminių kalbos, rašybos ir skyrybos klaidų (11-15).
1	Tema suprasta tik iš dalies; pasirinkti aspektai nepadedą atskleisti temos / negebama jų išskirti; dažnai tuščiažodžiaujama. Bandoma argumentuoti, tačiau beveik visi argumentai formalūs, paviršutiniški.	Yra ne visos struktūrinės dalys, nejaučiamos pastraipų ribos; kartojama ar pasakojama nenuosekliai. Yra daug aiškumo, rišlumo trūkumų; dažniausiai nejaučiamos sakinio ribos, žodžiai vartojami netinkama reikšme.	Yra nemažai sisteminių kalbos, rašybos ir skyrybos klaidų (16-19).
0	Tema nesuprasta arba rašoma apie dalykus, nesusijusius su tema. Neargumentuojama arba tuščiažodžiaujama.	Struktūra pabira; nejaučiamos pastraipų ribos; nuolat kartojama tas pats. Kalba neaiški, nerišli; sakiniai neaiškios struktūros; žodynas skurdus ir / arba žodžiai vartojami netinkama reikšme.	Yra nemažai kalbos, rašybos ir skyrybos klaidų (20 ir daugiau).

11.3.2. Rašinio žodžių skaičius.

Klasės	Žodžių skaičius
V–VI	70-110
VII–VIII	120-150

11.3.3. Rašinio vertinimas pažymiu.

Taškai	Pažymys
15–14	10
13–12	9
11	8
10	7
9–8	6
7–6	5
5–4	4
3–2	3
1	2
0	1

11.4. Rašinio vertinimas 9–10 (gimnazijų I–II) klasėse.

11.5.1. Rašinio vertinimo kriterijai.

Kriterijai Taškai	Temos suvokimas ir plėtojimas, teiginių pagrindimas, argumentų tinkamumas ir vertė.	Struktūra ir nuoseklumas	Teksto stilius, žodyno turtingumas, sintaksinių formų įvairovė.	Raštingumas: žodynas, gramatika, rašyba, skyryba
5	Tema puikiai arba gana gerai suprasta, pasirinkti aspektai išryškina jos aktualumą, pagrindžia analizę ir / arba interpretaciją. Argumentai parinkti	Skaidymas dalimis ir pastraipomis tikslingas; mintys plėtojamos nuosekliai ir kryptingai, mokinys geba arba gana gerai geba apibendrinti	Kalba vartojama tikslingai, atskleidžiamas gebėjimas pasinaudoti visais reikalingais jos klodais: žodžiai parenkami tiksliai /	Rašoma taisyklinga kalba, be klaidų arba gana taisyklinga kalba, gali pasitaikyti 1-2 sisteminės

	taikliai arba gana taikliai; jų parinkimas rodo mokinio brandą, išprusimą, konteksto išmanymą.	mintis.	gana tiksliai ir pagal situaciją.	klaidos.
4	Tema suprasta, jai atskleisti pasirinkti tinkami aspektai (dauguma tinkamų aspektų), analizė pagrįsta. Argumentų pakanka, jie tinkami.	Visos trys struktūrinės dalys tinka temai; pastraipomis skaidoma prasmingai, mintys plėtojamos nuosekliai (gana nuosekliai).	Kalba pakankamai aiški, rišli; žodžiai parenkami tiksliai arba gana tiksliai ir pagal situaciją; žodynas turtingas / pakankamai turtingas; sakinių struktūra įvairi / gana įvairi.	Rašoma gana taisyklinga kalba, kali pasitaikyti 3-5 sisteminės klaidos.
3	Tema suprasta, aspektai pasirinkti tinkamai, jie analizuojami, tačiau ne visur pavyksta išvengti paviršutiniškumo. Didžioji dalis argumentų yra tinkami, bet kartais nepavyksta išvengti jų atsitiktinumo.	Yra dvi-trys struktūrinės dalys, tekstas ne visada prasmingai suskaidytas pastraipomis; gali pasitaikyti pasikartojimų ar tam tikro nenuoseklumo.	Didesnė kalbos dali aiški, rišli (gana aiški, rišli); sakinių struktūra įvairi / gana įvairi; žodžiai vartojami tinkama reikšme.	Rašoma pakankamai taisyklinga kalba, 6–9 sisteminės klaidos.
2	Tema suprasta paviršutiniškai / iš dalies; pasirinkti aspektai ne visi išplėtoti arba prieštarauja vienas kitam; tuščiažodžiaujama. Argumentai formalūs, paviršutiniški / ne visi teiginiai pagrįsti.	Struktūrinės dalys turi trūkumų, ne visada jaučiamos pastraipų ribos; gali būti kartojama ar pasakojama nenuosekliai.	Pasitaiko aiškumo, rišlumo, sakinių struktūros trūkumų; žodžiai ne visada vartojami tinkama reikšme.	Rašoma ne visai taisyklinga kalba, 10–14 sisteminų klaidų.
1	Tema suprasta tik iš dalies; pasirinkti aspektai nepadedą atskleisti temos / negebama išskirti aspektų. Bandoma	Yra ne visos struktūrinės dalys, nejaučiamos pastraipų ribos; kartojama ar pasakojama	Yra daug aiškumo, rišlumo trūkumų; dažniausiai nejaučiamos sakinio ribos arba sakiniai elementarios	Yra nemažai kalbos, rašybos ir skyrybos klaidų (15–19 klaidų).

	argumentuoti.	nenuosekliai.	struktūros; žodynas skurdus arba žodžiai vartojami netinkama reikšme.	
0	Tema nesuprasta / rašoma apie dalykus, nesusijusius su tema. Neargumentuojama / tuščiažodžiaujama.	Struktūra pabira; nejaučiamos pastraipų ribos; nuolat kartojama tas pats.	Kalba neaiški, nerišli; sakiniai neaiškios struktūros; žodynas skurdus arba žodžiai vartojami netinkama reikšme.	Yra daug kalbos, rašybos ir skyrybos klaidų (20 ir daugiau klaidų).

11.5.2. Rašinio žodžių skaičius 9–10 (gimnazijų I–II) klasėse – 150-180 žodžių.

11.5.3. Rašinio vertinimas pažymiu.

Taškai	Pažymys
25–24	10
23–22	9
21–20	8
19–17	7
16–14	6
13–11	5
10–8	4
7–6	3
5–3	2
2–1	1

11.6. Klaidų žymėjimas ir vertinimas.

Vertinant atpasakojimų, rašinių ir kūrybinių darbų rašybą ir skyrybą taisoma, bet klaidomis nelaikoma:

- dalykai, kurių nebuvo mokyta(si);
- akivaizdūs apsirikimai (tačiau trys apsirikimai žymimi kaip viena klaida);
- rašančiojo nuožiūra parašyti skyrybos ženklai, jeigu tai neprieštarauja skyrybos taisyklėms.

Tas pats žodis, netaisyklingai parašytas kelis kartus, laikomas viena klaida (*kūrti*).

Dvi vieno tipo klaidos laikomos viena klaida (*kūrti* ir *būrti*; *šala* ir *nesušalantis*; *sekdavo sena, gražia pasaką*).

Jeigu žodį ar žodžių grupę reikia išskirti kableliais, o mokinys parašė tik vieną kablelį arba neparašė nė vieno, toks atvejis laikomas viena skyrybos klaida. Vieno tipo skyrybos klaidomis laikomos pražangos, pažeidžiančios tą pačią taisyklę visiškai vienodos sandaros sakiniuose (*Kai baigėsi pamokos_ išėjome namo* ir *Kai nuskambėjo skambutis_ baigėsi pamoka*). Jei klaidos padarytos sakiniuose, kurie skiriasi punktogramų skaičiumi, skiriamos konstrukcijos pozicija, apimtimi, jungiamaisiais žodžiais, jos laikomos atskiromis klaidomis (*Kai baigėsi pamokos_ išėjome namo* ir *Išėjome namo_ kai baigėsi pamokos*). Mokiniui, padariusiam 3–4 vieno tipo klaidas, skaičiuojamos dvi klaidos.
